

URZĄD STATYSTYCZNY W ŁODZI

Charakterystyka gospodarstw rolnych w województwie łódzkim

Powszechny Spis Rolny 2010

ŁÓDŹ 2012

**ZESPÓŁ REDAKCYJNY
URZĘDU STATYSTYCZNEGO W ŁODZI**

Piotr Ryszard Cmela - Przewodniczący

Edward Bedlechowicz, Mariola Chrobot, Ewelina Herman, Anna Jaeschke,
Stanisław Kaniewicz, Sławomir Konczak, Włodzimierz Obraniak, Elżbieta Ossowska,
Tomasz Piasecki, Jolanta Włodarczyk, Lilianna Wójcik

OPRACOWANIE:

Łódzki Ośrodek Badań Regionalnych
Ośrodek Warunków Życia i Badań Ankiety

POD KIERUNKIEM

Stanisława Kaniewicza

SKŁAD I GRAFIKA:

Łódzki Ośrodek Badań Regionalnych

ISBN 978-83-60002-42-1

Druk: Zakład Wydawnictw Statystycznych, al. Niepodległości 208, 00-925 Warszawa

Nakład 70 egz

Cena 20,00 zł

PRZEDMOWA

Urząd Statystyczny w Łodzi przekazuje Państwu publikację prezentującą wyniki Powszechnego Spisu Rolnego 2010. Zawarto w niej szeroki zakres danych charakteryzujących gospodarstwa rolne województwa łódzkiego, tak aby w jak największym stopniu zaspokoić potrzeby informacyjne odbiorców, umożliwiając jednocześnie wieloprzekrojowe analizy.

Opracowanie składa się z uwag metodycznych, komentarza analitycznego i części tabelarycznej. W uwagach metodycznych omówiono podstawowe zasady, definicje i pojęcia obowiązujące w spisie i badaniu metod produkcji rolnej. W części analitycznej przedstawiono wybrane aspekty działalności gospodarstw rolnych w porównaniu z danymi pochodzącymi ze spisu z 2002 r. i w odniesieniu do danych uzyskanych w kraju. Analizę wzbogacają wykresy. Część tabelaryczna prezentuje dane, pochodzące ze wszystkich działów formularza spisowego, dotyczące gospodarstw rolnych według grup użytkowników, grup obszarowych gospodarstw oraz w przekroju podregionów i powiatów.

Publikacja prezentuje szczegółowe informacje charakteryzujące gospodarstwa rolne w następujących obszarach tematycznych:

- struktura gospodarstw rolnych,
- użytkowanie gruntów,
- powierzchnia zasiewów,
- zwierzęta gospodarskie,
- ciągniki, maszyny i urządzenia rolnicze,
- nawozy, środki ochrony roślin i nawadnianie,
- dochody gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego,
- cele produkcji gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego,
- pracujący i nakłady pracy w gospodarstwach rolnych.

Mam nadzieję, że niniejsze opracowanie będzie źródłem ważnych informacji dla odbiorców naszych publikacji na temat sytuacji w rolnictwie, a w zestawieniu z wynikami poprzedniego spisu pozwoli ocenić zmiany jakie zaszły w tym dziale gospodarki na przestrzeni lat 2002–2010.

Składam serdeczne podziękowanie respondentom, którzy wzięli udział w badaniu, dostarczając dane. Jednocześnie dziękuję wszystkim osobom i instytucjom zaangażowanym w przygotowanie i przeprowadzenie PSR 2010 w województwie łódzkim.

Dyrektor
Urzędu Statystycznego w Łodzi

dr Piotr Ryszard Cmela

Łódź, grudzień 2012 r.

SPIS TREŚCI

	Str.
PRZEDMOWA	3
SPIS TABLIC I WYKRESÓW	5
UWAGI METODYCZNE	10
UWAGI ANALITYCZNE	34
I. Użytkowanie gruntów	36
II. Powierzchnia zasiewów	42
1. Zboża	44
2. Strączkowe jadalne	47
3. Ziemniaki	49
4. Buraki cukrowe.....	51
5. Rzepak i rzepik	52
6. Warzywa gruntowe.....	54
7. Truskawki i poziomki gruntowe.....	56
8. Metody uprawy gleby	57
III. Zwierzęta gospodarskie	57
1. Bydło.....	60
2. Trzoda chlewna.....	64
3. Drób kurzy	69
4. Konie.....	72
5. Owce.....	74
6. Budynki inwentarskie	75
IV. Ciągniki, maszyny i urządzenia rolnicze	76
V. Nawozy, środki ochrony roślin i nawadnianie	79
VI. Dochody gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego	80
VII. Cele produkcji gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego	84
VIII. Pracujący i nakłady pracy w gospodarstwach rolnych	86
ANEKS TABELARYCZNY	92

SPIS TABLIC I WYKRESÓW

TABLICE

	Str.
Uwagi analityczne	
Tabl. 1. Gospodarstwa rolne według grup obszarowych użytków rolnych	34
Tabl. 2. Liczba gospodarstw rolnych prowadzących uprawę zbóż oraz średnia powierzchnia zasiewów zbóż w gospodarstwach rolnych.....	45
Tabl. 3. Ciągniki w gospodarstwach prowadzących działalność rolniczą według grup obszarowych użytków rolnych	76
Tabl. 4. Wyposażenie gospodarstw prowadzących działalność rolniczą w wybrane maszyny	78
Tabl. 5. Zużycie nawozów wapniowych w gospodarstwach rolnych według sektorów własności w 2010 r.	79
Aneks tabelaryczny	
Tabl. 1. Gospodarstwa rolne według form własności i grup obszarowych użytków rolnych	92
Tabl. 2. Charakterystyka gospodarstw rolnych według form własności	93
Tabl. 3. Charakterystyka gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych - ogółem.....	94
Tabl. 4. Charakterystyka gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych - gospodarstwa indywidualne	96
Tabl. 5. Charakterystyka gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą według grup obszarowych użytków rolnych - ogółem	98
Tabl. 6. Charakterystyka gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą według grup obszarowych użytków rolnych - gospodarstwa indywidualne	130
Tabl. 7. Gospodarstwa rolne według grup obszarowych użytków rolnych oraz podregionów i powiatów - ogółem	170
Tabl. 8. Gospodarstwa rolne według grup obszarowych użytków rolnych oraz podregionów i powiatów - gospodarstwa indywidualne	174
Tabl. 9. Gospodarstwa rolne prowadzące działalność rolniczą według grup obszarowych użytków rolnych oraz podregionów i powiatów - ogółem	178
Tabl. 10. Gospodarstwa rolne prowadzące działalność rolniczą według grup obszarowych użytków rolnych oraz podregionów i powiatów - gospodarstwa indywidualne ..	182
Tabl. 11. Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych oraz podregionów i powiatów - ogółem.....	186

Aneks tabelaryczny (cd.)	Str.
Tabl. 12. Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych oraz podregionów i powiatów - gospodarstwa indywidualne	188
Tabl. 13. Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach rolnych prowadzących działalność rolniczą według grup obszarowych użytków rolnych oraz podregionów i powiatów - ogółem	190
Tabl. 14. Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach rolnych prowadzących działalność rolniczą według grup obszarowych użytków rolnych oraz podregionów i powiatów - gospodarstwa indywidualne	192
Tabl. 15. Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych według podregionów i powiatów - ogółem	194
Tabl. 16. Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych według podregionów i powiatów - gospodarstwa indywidualne	196
Tabl. 17. Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych prowadzących działalność rolniczą według podregionów i powiatów - ogółem	198
Tabl. 18. Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych prowadzących działalność rolniczą według podregionów i powiatów - gospodarstwa indywidualne.....	200
Tabl. 19. Powierzchnia zasiewów według grup ziemiopłodów oraz podregionów i powiatów - ogółem	202
Tabl. 20. Powierzchnia zasiewów według grup ziemiopłodów oraz podregionów i powiatów - gospodarstwa indywidualne	203
Tabl. 21. Pogłowie zwierząt gospodarskich według podregionów i powiatów - ogółem ...	204
Tabl. 22. Pogłowie zwierząt gospodarskich według podregionów i powiatów - gospodarstwa indywidualne	205
Tabl. 23. Obsada zwierząt gospodarskich na 100 ha użytków rolnych według podregionów i powiatów - ogółem	206
Tabl. 24. Obsada zwierząt gospodarskich na 100 ha użytków rolnych według podregionów i powiatów - gospodarstwa indywidualne	207
Tabl. 25. Gospodarstwa rolne posiadające ciągniki według mocy silnika oraz podregionów i powiatów - ogółem	208
Tabl. 26. Gospodarstwa rolne posiadające ciągniki według mocy silnika oraz podregionów i powiatów - gospodarstwa indywidualne	209
Tabl. 27. Ciągniki w gospodarstwach rolnych według mocy silnika oraz podregionów i powiatów - ogółem	210
Tabl. 28. Ciągniki w gospodarstwach rolnych według mocy silnika oraz podregionów i powiatów - gospodarstwa indywidualne	211
Tabl. 29. Gospodarstwa indywidualne według głównego źródła dochodu gospodarstwa domowego oraz podregionów i powiatów.....	212
Tabl. 30. Pracujący w rolnictwie według podregionów i powiatów.....	213

Aneks tabelaryczny (dok.)	Str.
Tabl. 31. Gospodarstwa rolne prowadzące działalność rolniczą według poziomu wykształcenia rolniczego osoby kierującej oraz podregionów i powiatów - ogółem.....	215
Tabl. 32. Gospodarstwa rolne prowadzące działalność rolniczą według poziomu wykształcenia rolniczego osoby kierującej oraz podregionów i powiatów - gospodarstwa indywidualne	216
Tabl. 33. Gospodarstwa rolne prowadzące działalność rolniczą według lat prowadzenia gospodarstwa przez osobę kierującą oraz podregionów i powiatów - ogółem	217
Tabl. 34. Gospodarstwa rolne prowadzące działalność rolniczą według lat prowadzenia gospodarstwa przez osobę kierującą oraz podregionów i powiatów - gospodarstwa indywidualne	218
Tabl. 35. Gospodarstwa indywidualne prowadzące działalność rolniczą według osoby kierującej oraz podregionów i powiatów.....	219
Tabl. 36. Użytkownik i członkowie rodziny użytkownika pracujący w gospodarstwach indywidualnych według grup obszarowych użytków rolnych oraz podregionów i powiatów	220
Tabl. 37. Użytkownik i członkowie rodziny użytkownika pracujący w gospodarstwach indywidualnych według czasu pracy oraz podregionów i powiatów	224
Tabl. 38. Użytkownik i członkowie rodziny użytkownika pracujący w gospodarstwach indywidualnych według wieku oraz podregionów i powiatów	226

Wykresy

Wykres 1. Struktura użytkowania gruntów w gospodarstwach rolnych prowadzących działalność rolniczą w 2010 r.	37
Wykres 2. Liczba gospodarstw rolnych i powierzchnia użytków rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.	38
Wykres 3. Udział powierzchni zasiewów w powierzchni użytków rolnych według powiatów w 2010 r.	39
Wykres 4. Struktura powierzchni upraw sadowniczych w 2010 r.	40
Wykres 5. Powierzchnia zasiewów według grup ziemiopłodów.....	42
Wykres 6. Powierzchnia zasiewów ogółem i liczba gospodarstw rolnych posiadających zasiewy według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.	43
Wykres 7. Struktura powierzchni upraw w 2010 r.	44
Wykres 8. Odsetek powierzchni uprawy zbóż oraz liczby gospodarstw rolnych prowadzących uprawę zbóż według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.	45

Wykresy (cd.)	Str.
Wykres 9. Odsetek powierzchni uprawy strączkowych jadalnych oraz liczby gospodarstw rolnych prowadzących uprawę strączkowych jadalnych według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.	47
Wykres 10. Odsetek powierzchni uprawy ziemniaków oraz liczby gospodarstw rolnych prowadzących uprawę ziemniaków według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.	49
Wykres 11. Odsetek powierzchni uprawy buraków cukrowych oraz liczby gospodarstw rolnych prowadzących uprawę buraków cukrowych według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.	51
Wykres 12. Odsetek powierzchni uprawy rzepaku i rzepiku oraz liczby gospodarstw rolnych prowadzących uprawę rzepaku i rzepiku według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.	53
Wykres 13. Odsetek liczby gospodarstw i pogłównia bydła według skali chowu bydła w 2010 r.	60
Wykres 14. Odsetek gospodarstw rolnych według skali chowu bydła i grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.	61
Wykres 15. Odsetek pogłównia bydła według skali chowu bydła i grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.	62
Wykres 16. Odsetek liczby gospodarstw i pogłównia krów według skali chowu krów w 2010 r.	63
Wykres 17. Odsetek pogłównia krów według skali chowu krów i grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.	64
Wykres 18. Odsetek liczby gospodarstw i pogłównia trzody chlewnej według skali chowu trzody chlewnej w 2010 r.	65
Wykres 19. Odsetek gospodarstw rolnych według skali chowu trzody chlewnej i grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.	66
Wykres 20. Odsetek pogłównia trzody chlewnej według skali chowu trzody chlewnej i grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.	66
Wykres 21. Odsetek liczby gospodarstw i pogłównia loch według skali chowu loch w 2010 r.	67
Wykres 22. Odsetek gospodarstw rolnych według skali chowu loch i grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.	68
Wykres 23. Odsetek liczby gospodarstw i pogłównia kur niosek według skali chowu niosek w 2010 r.	70
Wykres 24. Odsetek liczby gospodarstw i pogłównia brojlerów kurzych według skali chowu brojlerów w 2010 r.	71
Wykres 25. Odsetek liczby gospodarstw i pogłównia koni według skali chowu koni w 2010 r.	73
Wykres 26. Odsetek liczby gospodarstw i pogłównia owiec według skali chowu owiec w 2010 r.	74

Wykresy (dok.)	Str.
Wykres 27. Struktura liczby ciągników w gospodarstwach prowadzących działalność rolniczą według mocy silnika w 2010 r.	77
Wykres 28. Ciągniki w gospodarstwach prowadzących działalność rolniczą według grup obszarowych użytków rolnych	77
Wykres 29. Gospodarstwa domowe z użytkownikiem gospodarstwa rolnego według głównego źródła utrzymania	82
Wykres 30. Gospodarstwa domowe, dla których działalność rolnicza jest głównym źródłem dochodów według wielkości odsetka wartości końcowej produkcji rolniczej przeznaczonej na samozaopatrzenie.....	86
Wykres 31. Pracujący i nakłady pracy w gospodarstwach rolnych.....	88

UWAGI METODYCZNE

Wprowadzenie

Powszechny Spis Rolny 2010 (PSR 2010) oraz badanie metod produkcji rolnej przeprowadzone zostały od 1 września do 31 października 2010 r. według stanu na 30 czerwca 2010 r.

Podstawę prawną PSR 2010 oraz badania metod produkcji rolnej stanowiły:

- a) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1166/2008 z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie badań struktury gospodarstw rolnych i badania metod produkcji rolnej oraz uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 571/88 (Dz. U. UE nr L 321 z dnia 1 grudnia 2008 r.);
- b) Ustawa z dnia 17 lipca 2009 r. o powszechnym spisie rolnym w 2010 r. (Dz. U. z dnia 10 sierpnia 2009 r., Nr 126 poz. 1040);
- c) Ustawa z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (Dz. U. z 1995 r., Nr 88, poz. 439; z 1996 r., Nr 156, poz. 775; z 1997 r., Nr 88, poz. 554 i Nr 121, poz. 769; z 1998 r., Nr 99, poz. 632 i Nr 106, poz. 668; z 2001 r., Nr 100, poz. 1080; z 2003 r., Nr 217, poz. 2125; z 2004 r., Nr 273, poz. 2703; z 2005 r., Nr 163, poz. 1362; z 2006 r., Nr 170, poz. 1217; z 2007 r., Nr 166, poz. 1172);
- d) Program Badań Statystycznych Statystyki Publicznej.

W powyższych aktach prawnych określono termin i zakres tematyczny spisu, zasady organizacji i realizacji prac spisowych, zobowiązanie respondentów do udzielania informacji oraz sposób zebrania i ochrony danych.

PSR 2010 był pierwszym spisem zrealizowanym od czasu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Z członkostwa państwa polskiego w Unii Europejskiej wynika szereg zobowiązań, m.in. konieczność dostarczenia informacji z dziedziny rolnictwa w zakresie i terminach określonych przez Komisję Europejską.

Potrzeba przeprowadzenia PSR 2010 r. wynikała ponadto z konieczności:

- zapewnienia bazy informacyjnej o gospodarstwach rolnych, koniecznej dla realizacji krajowej, regionalnej i lokalnej polityki rolnej i społecznej na wsi,
- analizy zmian, jakie zaszły w rolnictwie na przestrzeni lat 2002-2010,

- wykonania zobowiązań Polski w zakresie dostarczenia informacji dla potrzeb innych niż EUROSTAT organizacji międzynarodowych (FAO, OECD i inne),
- budowy operatu do różnotematycznych badań reprezentacyjnych z zakresu rolnictwa realizowanych w latach następnych.

Wstępne wyniki PSR 2010 zostały przedstawione w październiku 2011 r. w „Raporcie z wyników”. Ponadto dane w zakresie powierzchni zasiewów poszczególnych ziemiopłodów rolnych zawarte są w aneksie publikacji „Rolnictwo w województwie łódzkim 2011 r.”

Nowym rozwiązaniem w procesie udostępniania danych jest Analityczna Baza Mikrodanych (ABM), w której znajdują się odpersonalizowane dane uzyskane w spisie i badaniu metod produkcji rolnej. W ramach ABM, specjalnie przygotowana Aplikacja Użytkownika Zewnętrzny (AUZ) zapewnia dostęp do bezpłatnych produktów oraz umożliwia zamawianie bezpłatnych i płatnych produktów na indywidualne potrzeby odbiorców. Dane będą dostępne również poprzez Portal Geostatystyczny.

Ponadto, w Banku Danych Lokalnych będą zamieszczone podstawowe informacje ze spisu dla poszczególnych szczebli podziału terytorialnego kraju.

Zakres i tematyka PSR 2010 i badania metod produkcji rolnej

PSR 2010 został przeprowadzony jako:

A. badanie pełne w gospodarstwach rolnych:

1. osób fizycznych o powierzchni użytków rolnych wynoszącej:
 - a) co najmniej 1 ha,
 - b) poniżej 1 ha spełniających następujące progi fizyczne: 0,5 ha dla plantacji drzew owocowych, 0,5 ha dla plantacji krzewów owocowych, 0,5 dla warzyw i truskawek gruntowych, 0,5 ha dla chmielu, 0,3 ha dla szkółek sadowniczych i ozdobnych, 0,1 ha dla truskawek gruntowych, 0,1 ha dla warzyw i truskawek pod osłonami, 0,1 ha dla tytoniu, 0,1 ha dla kwiatów i roślin ozdobnych pod osłonami, 10 sztuk dla bydła ogółem, 5 sztuk dla krów ogółem, 50 sztuk dla trzody chlewnej ogółem, 10 sztuk dla loch, 20 sztuk dla owiec ogółem, 20 sztuk dla kóz ogółem, 100 sztuk dla drobiu ogółem oraz 5 sztuk dla koni ogółem.
2. osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej.

- B. badanie reprezentacyjne w gospodarstwach rolnych osób fizycznych o powierzchni poniżej 1 ha użytków rolnych (innych niż określone w pkt. A.1.b).

Badanie metod produkcji rolnej przeprowadzono jako:

- A. badanie pełne:
1. w gospodarstwach rolnych osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej,
 2. w gospodarstwach rolnych osób fizycznych prowadzących produkcję ekologiczną,
 3. u podmiotów prowadzących działy specjalne produkcji rolnej w zakresie chowu i hodowli bydła, trzody i owiec poza gospodarstwem rolnym (działy: 21 – 32 i 41 – 42) oraz gospodarstwa rolne prowadzące chów i hodowlę drobiu (działy: 51 – 60).
- B. badanie reprezentacyjne w gospodarstwach rolnych osób fizycznych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych (innych niż określone w pkt. A.2 i A.3).

W spisie zebrano informacje z zakresu:

1. **Użytkowania gruntów** (m.in.: powierzchnia ogólna gospodarstwa, powierzchnia użytków rolnych, w tym w dobrej kulturze rolnej - zasiewów, upraw trwałych, łąk i pastwisk, lasów i gruntów leśnych oraz pozostałych gruntów).
2. **Działalności gospodarczej** (m.in.: działalność inna niż rolnicza bezpośrednio związana z gospodarstwem rolnym oraz jej znaczenie dla gospodarstwa).
3. **Struktury dochodów gospodarstwa domowego** (m.in.: udział dochodów z działalności rolniczej, pozarolniczej, pracy najemnej, emerytur i rent, innych źródeł niezarobkowych w ogólnych dochodach gospodarstwa domowego z użytkownikiem gospodarstwa rolnego, udział samozaopatrzenia gospodarstwa domowego w końcowej produkcji rolniczej)
4. **Powierzchni zasiewów i innej** (m.in.: zboża, strączkowe, oleiste, ziemniaki, buraki cukrowe, rośliny przemysłowe, rośliny pastewne, rośliny na przyoranie, warzywa gruntowe, szkółki drzew i krzewów, a także powierzchnia poplonów, grzybów i roślin energetycznych)

5. **Pogłowia zwierząt gospodarskich** (bydło, trzoda chlewna, owce, kozy, konie, drób, króliki, pozostałe zwierzęta utrzymywane w gospodarstwie dla produkcji mięsa, zwierzęta futerkowe oraz liczba pni pszczelich).
6. **Ciągników, maszyn i urządzeń rolniczych** (m.in.: liczba ciągników, samochodów ciężarowych i przyczep, kombajnów i innych maszyn do zbioru, rozsiewaczy, rozrzutników, sadzarek, agregatów uprawowych, opryskiwaczy, dożarek, a także fakt korzystania z urządzeń do produkcji energii odnawialnej).
7. **Zużycia nawozów** (azotowych, potasowych i fosforowych oraz wapniowych, a także organicznych pochodzenia zwierzęcego).
8. **Aktywności ekonomicznej** (m.in.: aktywność bieżąca i nakłady pracy poniesione w ciągu 12 miesięcy poprzedzających dzień referencyjny badania przez użytkownika, członków jego rodziny i pracowników najemnych).

Tematyka **badania metod produkcji rolnej** obejmowała m.in.: metody orki, płodozmian, liniowe elementy krajobrazu, wypas zwierząt, budynki inwentarskie, urządzenia do magazynowania nawozów organicznych, stosowanie środków ochrony roślin, powierzchnię nawadnianą.

Dodatkowo, tylko ze źródeł administracyjnych pozyskano informacje o produkcji ekologicznej (powierzchnia upraw certyfikowana i w trakcie przedstawiania oraz pogłowia zwierząt gospodarskich), a także o fakcie korzystania przez gospodarstwo z płatności w ramach działań ujętych w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013.

Ważniejsze definicje, pojęcia i zasady spisywania

Gospodarstwo rolne – oznacza grunty rolne wraz z gruntami leśnymi, budynkami lub ich częściami, urządzeniami i inwentarzem, jeżeli stanowią lub mogą stanowić zorganizowaną całość gospodarczą oraz prawami związanymi z prowadzeniem gospodarstwa rolnego.

Gospodarstwo rolne osoby fizycznej (gospodarstwo indywidualne) to gospodarstwo o powierzchni użytków rolnych od 0,1 ha, będące własnością lub znajdujące się w użytkowaniu osoby fizycznej oraz gospodarstwo rolne osoby posiadającej użytki rolne o powierzchni mniejszej niż 0,1 ha lub nieposiadającej użytków rolnych, która ma co najmniej: 1 sztukę bydła lub (i) 5 sztuk trzody chlewniej albo 1 lochę lub (i) 3 sztuki owiec lub (i) 3 sztuki kóz lub (i) 1 konia lub (i) 30 sztuk drobiu lub (i) 1 strusia lub (i) 5 sztuk samic

królików lub (i) 5 sztuk samic pozostałych zwierząt futerkowych lub (i) 3 sztuki pozostałych zwierząt utrzymywanych na rzeź lub (i) 1 pień pszczeleli.

Gospodarstwo rolne osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej to gospodarstwo rolne prowadzone przez osobę prawną lub jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, której podstawowa działalność jest zaliczana według Polskiej Klasyfikacji Działalności do sekcji A, dział 01, grupy: 01.1 – uprawy rolne inne niż wieloletnie, 01.2 – uprawy roślin wieloletnich, 01.3 – rozmnażanie roślin, 01.4 – chów i hodowla zwierząt, 01.5 – uprawy rolne połączone z chowem i hodowlą zwierząt (działalność mieszana), 01.6, klasa 01.61 – działalność usługowa wspomagająca produkcję roślinną (utrzymywanie gruntów w dobrej kulturze rolnej przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska), a także niezależnie od zaklasyfikowania działalności podstawowej, gdy w gruntach użytkowanych przez jednostkę powierzchnia użytków rolnych przekracza 1 ha lub jednostka prowadzi chów zwierząt gospodarskich.

Za **użytkownika gospodarstwa rolnego** uważa się osobę fizyczną, osobę prawną oraz jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, faktycznie użytkującą gospodarstwo rolne, niezależnie od tego, czy jest właścicielem, dzierżawcą tego gospodarstwa czy też użytkuje je z innego tytułu i niezależnie od tego, czy grunty wchodzące w skład gospodarstwa rolnego są położone na terenie jednej czy kilku gmin.

Za **osobę kierującą gospodarstwem rolnym** uważa się osobę fizyczną upoważnioną przez właściciela/użytkownika gospodarstwa rolnego do podejmowania decyzji bezpośrednio związanych z procesami produkcyjnymi, nadzorowania ich lub wykonywania. Kierujący jest na ogół, choć nie zawsze, tą samą osobą co użytkownik.

Do **działalności rolniczej** zaliczamy działalność związaną z uprawą roślin oraz chowem i hodowlą zwierząt, która obejmuje: wszystkie uprawy rolne (w tym również uprawę grzybów), warzywnictwo i ogrodnictwo, szkółkarstwo, hodowlę i nasiennictwo roślin rolniczych i ogrodniczych, chów i hodowlę zwierząt w gospodarstwie (bydła, owiec, kóz, koni, trzody chlewnej, drobiu, królików, pozostałych zwierząt futerkowych, zwierząt łownych utrzymywanych na rzeź), pszczół oraz działalność polegającą na utrzymaniu gruntów rolnych już niewykorzystywanych do celów produkcyjnych według zasad dobrej kultury rolnej przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska (zgodnie z normami).

Za **zarobkową działalność gospodarczą inną niż rolnicza bezpośrednio związaną z gospodarstwem rolnym** przyjęto działalność produkcyjną lub usługową prowadzoną na własny rachunek w celu osiągnięcia zysku, która wykorzystuje zasoby gospodarstwa rolnego

(siłę roboczą, teren, budynki, park maszynowy itp.) lub produkty rolne w nim powstałe (np. agroturystyka, przetwórstwo produktów rolnych).

Nie wlicza się tu działalności innej niż rolnicza, jeżeli z zasobów gospodarstwa do jej prowadzenia wykorzystywana jest tylko i wyłącznie siła robocza.

Wartość końcowej produkcji rolniczej to suma wartości: sprzedaży (nieprzetworzonych produktów roślinnych i zwierzęcych oraz zwierząt gospodarskich), samozaopatrzenia (surowych, nieprzetworzonych produktów roślinnych i zwierzęcych) oraz dopłat do produktów.

Ogólna sprzedaż produkcji gospodarstwa rolnego to suma sprzedaży produktów rolnych oraz wyrobów i usług z działalności gospodarczej innej niż rolnicza bezpośrednio związanej z gospodarstwem rolnym, a także dopłat do produktów.

Bezpośrednia sprzedaż konsumentom (ostatecznym odbiorcom na ich własne potrzeby) oznacza sprzedaż produktów rolnych wytworzonych w gospodarstwie rolnym (przetworzonych lub nie) na targowiskach, we własnych sklepach czy w ramach sprzedaży międzysąsiedzkiej.

Nie zalicza się tu sprzedaży produktów rolnych do punktu skupu oraz zakupów dokonywanych przez właścicieli sklepów, restauracji, itp.

Użytkowanie gruntów

Powierzchnia **gruntów ogółem** oznacza łączną powierzchnię użytków rolnych, lasów i gruntów leśnych oraz pozostałych gruntów niezależnie od tytułu władania - własnych, dzierżawionych (na zasadzie umowy i bezumownie), użytkowanych z tytułu zajmowania określonego stanowiska (leśniczy, ksiądz, nauczyciel, itp.), wspólnych w części przypadających użytkownikowi, a także użytkowane przez gospodarstwo grunty należące do gospodarstw opuszczonych.

Powierzchnię **użytków rolnych ogółem** stanowią:

- użytki rolne w dobrej kulturze rolnej (użytki rolne utrzymywane zgodnie z normami, spełniające wymogi Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie minimalnych norm z dnia 12 marca 2007 r. z późniejszymi zmianami (Dz. U. z 2010 r., nr 39, poz. 211), na którą składają się:
 - łąki trwałe,
 - pastwiska trwałe,

- uprawy trwałe, w tym sady (plantacje drzew i krzewów owocowych oraz ich szkółki),
 - ogrody przydomowe (bez powierzchni przeznaczonej na rekreację),
 - zasiewy,
 - grunty ugorowane,
- użytki rolne pozostałe (użytki rolne nie użytkowane i nie utrzymywane w dobrej kulturze rolnej w dniu 30 czerwca 2010 r.).

Powierzchnia **łąk trwałych** to grunty pokryte trwale trawami (5 lub więcej lat), z zasady koszone, a w rejonach górskich również powierzchnia koszonych hal i połonin. Łąki powinny być utrzymywane w dobrej kulturze rolnej i przynajmniej raz w roku koszone, ale zbiory niekoniecznie wykorzystywane do celów produkcyjnych.

Powierzchnia **pastwisk trwałych** to grunty pokryte trwale trawami (5 lat lub więcej), które z zasady nie są koszone, lecz wypasane, a w rejonach górskich również powierzchnia wypasanych hal i połonin utrzymywanych w dobrej kulturze rolnej (łącznie z pastwiskami trwałymi niewykorzystywanymi do celów produkcyjnych oraz z ekstensywnie wypasanymi pastwiskami położonymi na terenie pagórkowatym lub na znacznej wysokości, na glebach niskiej klasy, na których nie stosuje się nawożenia, podsiewów, melioracji itp.).

Powierzchnia **upraw trwałych** to łączna powierzchnia plantacji drzew owocowych, krzewów owocowych, szkółek drzew i krzewów owocowych, szkółek drzew i krzewów ozdobnych, szkółek drzew leśnych do celów handlowych, innych upraw trwałych, w tym wikliny, drzew i krzewów owocowych rosnących poza plantacjami, a także upraw trwałych pod osłonami.

Powierzchnia **sadów** to plantacje drzew, krzewów owocowych i upraw jagodowych utrzymywanych w dobrej kulturze rolnej (łącznie z plantacjami leszczyny, malin, winorośli) rosnące w zwartym nasadzeniu, a także szkółki drzew i krzewów owocowych, jeżeli ich łączna powierzchnia nie jest mniejsza niż 0,10 ha. Do sadów nie zalicza się powierzchni uprawy truskawek i poziomek.

Powierzchnia **ogrodów przydomowych** to powierzchnia zlokalizowana najczęściej wokół siedziby gospodarstwa, często oddzielona od reszty gospodarstwa. Obejmuje powierzchnię upraw przeznaczonych przede wszystkim na samozaopatrzenie w gospodarstwie domowym użytkownika gospodarstwa rolnego. Sporadycznie nadwyżki zbiorów mogą być sprzedawane. Ogród przydomowy może obejmować zarówno uprawy

rolne i ogrodnicze jednoroczne, jak i uprawy wieloletnie. Do ogrodów przydomowych nie należy zaliczać powierzchni trawników i ogrodów ozdobnych oraz powierzchni przeznaczonej na rekreację.

Powierzchnia **gruntów ugorowanych** to grunty orne niewykorzystywane do celów produkcyjnych, ale utrzymane według zasad dobrej kultury rolnej, przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska. Zaliczamy tu grunty zarówno uprawnione, jak i nieuprawnione (np. gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych poniżej 1 ha) do płatności obszarowych. Do gruntów ugorowanych należy zaliczyć także grunty przygotowane pod tegoroczne zasiewy (np. warzyw), ale do 30 czerwca 2010 r. nieobsiane lub nieobsadzone, a także powierzchnię upraw na przyoranie uprawianych jako plon główny (nawozy zielone).

Powierzchnia **lasów i gruntów leśnych** to powierzchnia pokryta roślinnością leśną (zalesiona) lub przejściowo jej pozbawiona (nie zalesiona) oraz grunty związane z gospodarką leśną. Uwzględnia się tu powierzchnię szkółek drzew leśnych założonych na terenach leśnych i wykorzystywanych na potrzeby własne gospodarstwa rolnego (niehandlowe), a także powierzchnię drzew i krzewów szybkorosnących prowadzonych na użytkach rolnych.

Powierzchnia **pozostałych gruntów** to grunty będące pod zabudowaniami, podwórzami, placami i ogrodami ozdobnymi, parkami, powierzchnia wód śródlądowych (własnych i dzierzawionych), rowów melioracyjnych, powierzchnia porośniętą wikliną w stanie naturalnym, powierzchnia terenów bagiennych, powierzchnia innych gruntów (torfowiska, żwirownie), nieużytków (w tym gruntów zadrzewionych i zakrzaczonych) oraz powierzchnia przeznaczona dla rekreacji (np. zlokalizowana wokół domu, pola golfowe, itp.). Do pozostałych gruntów zalicza się także powierzchnię gruntów rolnych nie użytkowanych rolniczo, jeżeli grunty te nie powrócą już do użytkowania rolniczego, np. grunty rolne przeznaczone pod budowę drogi, supermarketu.

W związku z wprowadzeniem pojęcia dobrej kultury rolnej (Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 7 kwietnia 2004 r. – Dz. U. z 2004 r., nr 65, poz. 600), poszczególne rodzaje użytków rolnych, np. łąki, pastwiska, grunty ugorowane, sady, a także pozostałe grunty, nie są w pełni porównywalne z wynikami PSR 2002. W PSR 2010 zaprezentowano nowe lub zmienione kategorie użytków rolnych dostosowane definicyjnie do wymogów Eurostatu – np. grunty ugorowane, uprawy trwałe. Obecna nomenklatura będzie obowiązywała we wszystkich badaniach prowadzonych przez GUS oraz przy publikowaniu ich wyników.

Powierzchnia zasiewów

Powierzchnia zasiewów to powierzchnia wszystkich upraw zasianych i zasadzonych w gospodarstwie rolnym. Do powierzchni pod zasiewami nie zaliczamy powierzchni szkółek drzew i krzewów ozdobnych, szkółek drzew leśnych do celów handlowych, uprawy wikliny, drzew i krzewów owocowych rosnących poza plantacjami, a także innych upraw trwałych oraz powierzchni upraw trwałych pod osłonami itp. Nie zalicza się tu powierzchni plantacji drzew i krzewów szybkorosnących prowadzonych na użytkach rolnych, które kwalifikowane są do lasów oraz powierzchni upraw na przyoranie uprawianych jako plon główny, ponieważ tę powierzchnię zakwalifikowano do gruntów ugorowanych. Do tej powierzchni nie kwalifikuje się również ogrodów przydomowych.

Dane o powierzchni zasiewów ujmowane w spisie dotyczą powierzchni upraw poszczególnych ziemiopłodów uprawianych w plonie głównym.

Do grupy „**zbóż ogółem**” zalicza się powierzchnię uprawy zbóż podstawowych (pszenica, żyto, jęczmień, owies, pszenżyto) z mieszkankami zbożowymi łącznie z kukurydzą na ziarno i pozostałymi uprawami zbożowymi (gryka, proso itp.).

Do grupy „**przemysłowych**” zaliczono powierzchnię buraków cukrowych, rzepaku i rzepiku, lnu i konopi oraz tytoniu. Nie zalicza się tu maku, słonecznika, chmielu, ziół leczniczych, wikliny i innych przemysłowych. Uprawy te w niniejszej publikacji zaliczono do grupy „pozostałe uprawy”.

Do grupy „**strączkowych jadalnych**” zalicza się groch, fasolę, bób oraz inne strączkowe jadalne uprawiane na ziarno (np. ciecierzycę). Powierzchnię zasianą grochem, fasolą, bobem itp. przewidzianą do zbioru w stanie niedojrzałym zaliczono do warzyw gruntowych.

Do grupy „**pastewnych**” zaliczono uprawy okopowych pastewnych, strączkowych pastewnych łącznie z mieszkankami zbożowo-strączkowymi na ziarno, kukurydzy na zielonkę, motylkowych drobnonasiennych, innych pastewnych i traw (bez upraw przeznaczonych na nawozy zielone).

Grupa „**pozostałe**” obejmuje dane o powierzchni warzyw gruntowych, truskawek i poziomek gruntowych, innych upraw nasiennych, kwiatów i roślin ozdobnych gruntowych, pozostałych przemysłowych (np. krokosza barwierskiego, ziół dla przemysłu kosmetycznego), słonecznika na ziarno, soi, innych oleistych, chmielu, ziół i przypraw, cykorii, a także upraw pod osłonami bez upraw trwałych pod osłonami oraz pozostałych upraw.

Do **warzyw** zaliczono: kapustę głowiastą (wczesną i późną, białą, czerwoną i włoską), cebulę, marchew jadalną, buraki ćwikłowe, ogórki, pomidory, kalafior (wczesne i późne), warzywa pozostałe (pietruszkę, selery, pory, brukselkę, szczaw, szpinak, sałatę, rzodkiewkę, chrzan, rabarbar, skorzonere, kalarepę, czosnek, dynię, szparagi, brokuły, kapustę pekińską, cykorię liściastą itp). Do grupy tej należy również zaliczyć powierzchnię zasianą grochem i bobem, z której przewiduje się dokonanie zbioru w stanie niedojrzałym (zielonym), powierzchnię zasianą fasolą szparagową, z której przewiduje się zbiór niedojrzałych strąków oraz powierzchnię uprawy kukurydzy z przeznaczeniem na zbiór kolb w stanie niedojrzałym, a także powierzchnię uprawy rozsąd warzyw gruntowych na potrzeby gospodarstwa.

Powierzchnia uprawy **warzyw gruntowych** to łączna powierzchnia warzyw uprawianych w gruncie lub z zastosowaniem przykrycia upraw niską, niedostępną folią (poniżej 1,5 m w szczycie) okresowo bądź na stałe w danym sezonie wegetacji.

Powierzchnia uprawy **warzyw pod osłonami** to powierzchnia uprawy warzyw i rozsąd warzyw na potrzeby gospodarstwa, uprawianych pod dostępnymi osłonami, tj. w szklarniach, tunelach foliowych wysokich (1,5 m i więcej w szczycie) i w inspektach.

Powierzchnia uprawy **truskawek i poziomek gruntowych** to powierzchnia zasadzona truskawkami i poziomkami w gruncie i pod niską, niedostępną folią (poniżej 1,5 m w szczycie), łącznie z nowymi, wiosennymi nasadzeniami. Nie ujmowano tu powierzchni przygotowanej do nasadzeń jesiennych oraz powierzchni plantacji truskawek przeznaczonych na sadzonki. W 2002 r. powierzchnia poziomek nie była ujmowana łącznie z powierzchnią truskawek, lecz była włączona do grupy pozostałych krzewów owocowych i plantacji jagodowych.

Powierzchnia uprawy **truskawek i poziomek pod osłonami** to powierzchnia uprawy truskawek i poziomek pod dostępnymi osłonami, tj. w szklarniach, tunelach foliowych wysokich (1,5 m i więcej w szczycie) i w inspektach.

Metody produkcji roślinnej

Orka pługiem lemieszowym lub talerzowym to powszechnie stosowana metoda uprawy, która obejmuje odwrócenie gleby. Po tej czynności może nastąpić drugi etap uprawy jakim jest np. użycie brony.

Uprawa konserwująca (płytką orka) jest wykonywana bez użycia pługa lemieszowego lub talerzowego. Ta metoda uprawy nie powoduje odwrócenia gleby. Dzięki niej resztki poźniwne, które pozostają na powierzchni ziemi zmniejszają erozję i pozwalają zatrzymać wilgoć w glebie (na polu powinno zostać przynajmniej 30% resztek poźniwnych). Konserwująca (zachowawcza) uprawa gleby obejmuje: pasową lub strefową uprawę gleby, uprawę bronową, obredlanie.

Siew bezpośredni to metoda uprawy, która nie wymaga stosowania żadnych zabiegów agrotechnicznych pomiędzy zbiorem upraw z poprzedniego sezonu wegetacji a siewem. Nasiona umieszcza się w glebie bez uprzedniego zastosowania orek lub uprawy konserwującej (zachowawczej).

Zwierzęta gospodarskie

Badaniu podlegały zwierzęta gospodarskie znajdujące się w gospodarstwie oraz zwierzęta wysłane na redyki, wypasy i do bacówek. Rejestrowane były wszystkie zwierzęta, tj. zarówno stanowiące własność użytkownika gospodarstwa rolnego lub członków jego gospodarstwa domowego, jak również zwierzęta przetrzymywane czasowo lub stale w gospodarstwie, tj. przyjęte na wychów, opas itp., niezależnie od tego, czy przyjęte je od gospodarstw indywidualnych, czy od jednostek państwowych, spółdzielczych, spółek.

Do **krów** zalicza się krowy mleczne i krowy „mamki”.

Krowy mleczne to dorosłe samice bydła, które miały już potomstwo, a ze względu na rasę, odmianę lub szczególne właściwości utrzymywane są w gospodarstwie wyłącznie lub głównie do produkcji mleka przeznaczonego do konsumpcji lub przetworzenia na produkty mleczne. Zalicza się tu również krowy mleczne wybrakowane już z chowu, które w momencie przeprowadzania badania pozostają jeszcze w gospodarstwie na tzw. dopasie, po czym skierowane zostaną do uboju.

Krowy “mamki” to dorosłe samice bydła, które miały już potomstwo, a ze względu na rasę (krowy ras mięsnych i urodzone z krzyżówek z rasami mięsnymi) lub szczególne właściwości utrzymywane są w gospodarstwie wyłącznie lub głównie do produkcji cieląt

różnych i których mleko wykorzystywane jest do odchowu cieląt lub przeznaczane na paszę dla innych zwierząt. Zalicza się tu również krowy „mamki” wybrakowane już z chowu, które w momencie przeprowadzania badania pozostają jeszcze w gospodarstwie na tzw. dopasie, po czym skierowane zostaną do uboju.

Badaniu podlegało pogłowie **drobiu** poszczególnych gatunków w wieku powyżej 2 tygodni.

Dla gospodarstw rolnych o dużej skali chowu drobiu (np. ferma wielkotowarowa produkująca brojlery lub jaja konsumpcyjne), w których w dniu badania nie było na stanie drobiu w związku z trwającą właśnie przerwą technologiczną w produkcji, a przerwa ta nie przekraczała 8 tygodni, przyjmowano stany drobiu z okresu przed opróżnieniem pomieszczeń (kurników).

W celu przeliczenia pogłowia zwierząt w sztukach fizycznych na **sztuki przeliczeniowe duże (SD)** wykorzystano następujące współczynniki:

- bydło, tj. cielęta ogółem w wieku poniżej 1 roku – 0,40; byczki i jałówki razem w wieku 1-2 lat – 0,70; samce bydła w wieku 2 lat i więcej – 1,0; jałówki w wieku 2 lat i więcej – 0,80; krowy mleczne – 1,0, krowy „mamki” – 0,80,
- trzoda chlewna, tj. prosięta o wadze do 20 kg – 0,027; lochy ogółem – 0,50; pozostała trzoda chlewna razem (warchlaki o wadze 20-50 kg, knury i knurki o wadze 50 kg i więcej, trzoda chlewna na ubój o wadze 50 kg i więcej, tj. tuczniaki) – 0,30,
- owce ogółem – 0,10,
- kozy ogółem – 0,10,
- konie ogółem – 0,80,
- drób, tj. łącznie brojlery kurze oraz kury i koguty dorosłe na rzeź – 0,007; nioski kurze razem – 0,014; łącznie indyki, gęsi, kaczki, drób pozostały (bez strusi) – 0,030; strusie – 0,35,
- króliki ogółem – 0,020.

Metody produkcji zwierzęcej

Budynki inwentarskie to budynki przeznaczone dla zwierząt gospodarskich. Zależnie od gatunku zwierząt i kierunku produkcji stosuje się różne rozwiązania technologiczne i funkcyjno-przestrzenne. Stosownie do przeznaczenia, budynki inwentarskie dzieli się na:

budynki dla bydła (obory), trzody chlewnej (chlewnie), drobiu kurzego (kurniki) i innych gatunków zwierząt gospodarskich. W budynkach inwentarskich, które zaprojektowano i wykonano dla określonego gatunku zwierząt i kierunku produkcji, zapewnione są odpowiednie, optymalne warunki mikroklimatyczne (temperatura, wilgotność powietrza, oświetlenie), które warunkują uzyskanie dobrych efektów produkcyjnych.

Ciągniki, maszyny i urządzenia rolnicze

Badaniem zostały objęte ciągniki oraz wybrane maszyny i urządzenia użytkowane w gospodarstwach rolnych do prac związanych z działalnością rolniczą w ciągu 12 – miesięcy poprzedzających badanie. Spisano sprzęt własny (stanowiący wyłączną własność użytkownika gospodarstwa lub członka jego gospodarstwa domowego), jak i wspólny (będący własnością kilku rolników i użytkowany przez więcej niż jedno gospodarstwo). Ciągniki, maszyny i urządzenia rolnicze należące do kilku rolników spisywano u tego rolnika, u którego znajdowały się w dniu 30 czerwca 2010 r.

Nie spisywano sprzętu, który był niesprawny dłużej niż rok oraz tego, który został przeznaczony do kasacji.

Dane o ciągnikach dotyczą ciągników kołowych dwuosiowych i gąsienicowych.

Zużycie nawozów

W badaniu zebrano dane o nawozach mineralnych, wapniowych oraz nawozach organicznych pochodzenia zwierzęcego, zużytych w gospodarstwach rolnych od 1 lipca 2009 r. do 30 czerwca 2010 r.

Zużycie nawozów mineralnych (azotowych, fosforowych, potasowych) oraz wapniowych prezentowane jest w przeliczeniu na czysty składnik NPK i CaO. Przeliczeń zużycia nawozów na 1 ha użytków rolnych w roku gospodarczym 2009/2010 dokonano na powierzchni użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej.

Informacje o urządzeniach znajdujących się w gospodarstwach rolnych służących do magazynowania nawozów organicznych pochodzenia zwierzęcego dotyczą płyt obornikowych oraz zbiorników na gnojówkę i gnojowicę. W badaniu uwzględniono urządzenia zakryte, chroniące przed emisją amoniaku.

Gospodarstwa ekologiczne

Za **gospodarstwo stosujące ekologiczne metody produkcji rolniczej (gospodarstwo ekologiczne)** uważa się gospodarstwo rolne, które posiada certyfikat nadany przez jednostkę certyfikującą lub jest w trakcie przedstawiania na ekologiczne metody produkcji rolniczej (pod kontrolą jednostki certyfikującej).

Dochody gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego

Za **gospodarstwo domowe z użytkownikiem gospodarstwa rolnego** uważa się zespół osób mieszkających i utrzymujących się wspólnie, jeżeli wśród nich jest osoba prowadząca gospodarstwo indywidualne.

Za **dochód całkowity gospodarstwa domowego** uważa się łączne dochody wszystkich osób zamieszkałych wspólnie z użytkownikiem gospodarstwa rolnego i utrzymujących się razem z nim, tj. z tytułu prowadzenia działalności rolniczej i pozarolniczej (również tej niezwiązanej z gospodarstwem rolnym) oraz z tytułu: pracy najemnej, pobierania emerytur i rent, zasiłku z pomocy społecznej, zasiłku wychowawczego, alimentów, stypendiów, posiadania lokat kapitałowych, uzyskiwania pomocy zagranicznej, wygranych w grach liczbowych i loteriach itp.

Dla potrzeb publikacji przyjęto, że główne źródło dochodu to źródło dochodów przekraczające 50% dochodów ogółem gospodarstwa domowego.

Dane o strukturze dochodów dotyczą okresu 12 miesięcy poprzedzających badanie (tzn. okresu od 1 lipca 2009 r. do 30 czerwca 2010 r.).

Pracujący

Dane dotyczą osób pracujących w gospodarstwach rolnych w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie (tj. wg aktywności stałej) w podziale na gospodarstwa indywidualne oraz gospodarstwa rolne osób prawnych i jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej.¹

Dane o pracujących w rolnictwie według aktywności stałej dotyczą nakładów pracy ponoszonych na wytworzenie produkcji rolnej w ciągu 12 miesięcy, a więc

¹ Dla zaspokojenia potrzeb krajowych w Powszechnym Spisie Rolnym 2010 zbadano dodatkowo wkład pracy w rolnictwie w ujęciu aktywności bieżącej (tylko w ciągu tygodnia poprzedzającego dzień referencyjny spisu), jednakże ze względu na charakter niniejszej publikacji, dane te nie zostały tutaj uwzględnione.

uwzględniają cały roczny cykl produkcyjny w gospodarstwie rolnym (pod warunkiem, że 30 czerwca 2010 r. w gospodarstwie była prowadzona działalność rolnicza).

W **gospodarstwach indywidualnych** poddano badaniu wkład pracy użytkownika gospodarstwa rolnego oraz dorosłych członków jego rodziny (tj. w wieku 15 lat i więcej), niezależnie od tego czy stanowili jedno gospodarstwo domowe, czy nie, wkład pracy pracowników najemnych stałych, dorywczych, kontraktowych, a także pracę wykonywaną w ramach pomocy sąsiedzkiej.

W **gospodarstwach osób prawnych** oraz **jednostkach organizacyjnych niemających osobowości prawnej** badany był wkład pracy **pracowników najemnych stałych, dorywczych, kontraktowych i pozostałych pracujących**.

Za **pracę w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym** uznaje się wykonywanie prac bezpośrednio związanych z produkcją rolniczą (roślinną i zwierzęcą) oraz prace ogólne, związane z prowadzeniem gospodarstwa np.:

- zakup środków produkcji,
- sprzedaż produktów i przygotowanie ich do sprzedaży,
- prace związane z magazynowaniem,
- transport na potrzeby gospodarstwa rolnego,
- bieżące naprawy sprzętu rolniczego, prace konserwacyjne budynków, maszyn, instalacji,
- organizację i zarządzanie pracą w gospodarstwie rolnym, załatwianie spraw urzędowych, prowadzenie rachunków,
- wypełnianie wniosków o dopłaty bezpośrednie i inne.

Ze względu na zaistniałą w 2010 r. specyficzną sytuację, do pracy w swoim gospodarstwie rolnym wliczono również prace związane z likwidacją skutków powodzi.

Jako pracy w gospodarstwie rolnym **nie traktuje się** takich prac jak: przyrządzanie posiłków, pranie, sprzątanie, dogłądanie dzieci oraz innych prac związanych z prowadzeniem gospodarstwa domowego. Wyłączone są również prace związane z leśnictwem, łowiectwem, połowem lub hodowlą ryb (bez względu na to czy prowadzone były w gospodarstwie czy poza nim), a także praca w ramach działalności gospodarczej innej niż rolnicza.

Za **pracę poza swoim/rodzinnym gospodarstwem rolnym** uznaje się każdą pracę (również dorywczą), wykonywaną poza rodzinnym gospodarstwem rolnym (najemną lub na własny rachunek, w tym również w rolnictwie). Uwzględniona została tutaj również praca

wykonywana w rodzinnej działalności gospodarczej (innej niż rolnicza) np. w agroturystyce, działalności usługowej z wykorzystaniem własnego sprzętu.

Wśród pracujących członków gospodarstwa domowego z użytkownikiem gospodarstwa rolnego (określonych jako „pracujący w swoim gospodarstwie rolnym”) wyodrębniono następujące kategorie:

1. pracujący wyłącznie w swoim gospodarstwie rolnym,
2. pracujący głównie w swoim gospodarstwie rolnym i dodatkowo poza gospodarstwem,
3. pracujący głównie poza swoim gospodarstwem rolnym i dodatkowo w swoim gospodarstwie rolnym.

Podziału na pracę główną i dodatkową dokonano na podstawie kryterium czasu pracy, tj.:

- **praca główna** - określana dla osób, które wykonywały więcej niż jedną pracę - oznaczała taką, która zwykle zajmuje najwięcej czasu. Jeżeli dwie prace (lub więcej) zajmowały taką samą ilość czasu, pracą główną była ta, która przynosiła wyższy dochód,
- **praca dodatkowa** oznaczała tę, która spośród innych niż praca główna wykonywanych zajęć zarobkowych, zajmowała zwykle najwięcej czasu. Jeżeli dwie prace dodatkowe zajmowały taką samą ilość czasu, należało wskazać tę, która przynosiła wyższy dochód.

Ze względu na duży udział pracy w niepełnym wymiarze godzin oraz sezonowego zatrudnienia pracowników dorywczych, kontraktowych, pracujących w ramach pomocy sąsiedzkiej i „pozostałych osób pracujących” **nakłady pracy w rolnictwie zostały wyrażone w umownych rocznych jednostkach pracy (Annual Work Unit - AWU).**

Roczna jednostka pracy (AWU) oznacza ekwiwalent pełnego etatu. Oblicza się ją przez podzielenie liczby godzin przepracowanych w ciągu roku przez roczną liczbę godzin odpowiadającą pełnemu etatowi. W Polsce jako ekwiwalent pełnego etatu przyjęto 2120 godzin pracy w roku, tzn. 265 dni roboczych po 8 godzin pracy dziennie. Przy wyliczaniu nakładów pracy wyrażonych w AWU (zgodnie z metodologią Eurostatu) zachowano warunek, że na 1 osobę nie może przypadać więcej niż 1 AWU, nawet jeżeli w rzeczywistości osoba pracuje dłużej.

W tablicy prezentującej dane według godzin pracy podano średni czas pracy w gospodarstwie rolnym w ciągu roku w przedziałach:

- 0 - 530 godzin oznacza mniej niż $\frac{1}{4}$ etatu - (np. praca była wykonywana przez okres do 3 miesięcy),
- 531 - 1060 godzin oznacza $\frac{1}{4}$ etatu, ale mniej niż $\frac{1}{2}$ etatu - (np. praca była wykonywana przez okres od 3 miesięcy włącznie do 6 miesięcy),
- 1061 - 1590 godzin oznacza $\frac{1}{2}$ etatu, ale mniej niż $\frac{3}{4}$ etatu - (np. praca była wykonywana przez okres od 6 miesięcy włącznie do 9 miesięcy),
- 1591 - 2119 godzin oznacza $\frac{3}{4}$ etatu, ale mniej niż 1 etat - (np. praca była wykonywana przez okres od 9 miesięcy włącznie do 12 miesięcy),
- 2120 godzin i więcej oznacza 1 pełny etat - (np. praca była wykonywana przez 12 miesięcy w roku).

Nakłady pracy ogółem dla całego rolnictwa uwzględniają również wkład pracowników najemnych w gospodarstwach indywidualnych i w gospodarstwach osób prawnych oraz jednostek nieposiadających osobowości prawnej.

Do **pracowników najemnych** zaliczono osoby zatrudnione na podstawie pisemnej lub ustnej umowy o pracę, otrzymujące wynagrodzenie w gotówce lub w naturze. Częścią wynagrodzenia mogły być również koszty utrzymania (np. nocleg, wyżywienie).

Do **pracowników najemnych stałych** zaliczono osoby, które pracowały w każdym tygodniu w roku poprzedzającym dzień badania, bez względu na liczbę godzin pracy w ciągu tygodnia. Do pracowników najemnych stałych zaliczono również osoby, które przepracowały tylko część tygodni w roku ze względu na:

- specyfikę produkcji rolnej w gospodarstwie (np. uprawa owoców, warzyw gruntowych) wymagającej zatrudnienia pracowników tylko w ciągu kilku miesięcy w roku,
- urlop, służbę wojskową, chorobę, wypadek, zgon,
- rozpoczęcie lub zakończenie pracy w gospodarstwie (czyli osoby, które zmieniły miejsce pracy w ciągu roku),
- całkowite wstrzymanie pracy w gospodarstwie spowodowane przyczynami naturalnymi (powódź, pożar).

Pracownicy dorywczy - są to osoby, które w ciągu 12 miesięcy pracowały tylko w wybranym okresie i nie mają stałej umowy o pracę.

Pomoc sąsiedzka - jest to wymiana nakładów pracy pomiędzy gospodarstwami rolnymi. Praca ta musi być wykonywana bez wynagrodzenia przez osoby użytkujące inne gospodarstwo rolne.

Pracownicy kontraktowi - są to osoby wykonujące określoną usługę w gospodarstwie rolnym, które nie zostały zatrudnione bezpośrednio przez to gospodarstwo rolne.

Do pozostałych osób pracujących w gospodarstwie rolnym zaliczono członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych (jeżeli pracowali w gospodarstwie rolnym), uczniów pracujących w szkolnych gospodarstwach rolnych, osoby pracujące (w tym duchownych) w gospodarstwach prowadzonych przez zakony (ale nie pracowników najemnych stałych).

Schemat losowania próby

Schemat losowania próby gospodarstw indywidualnych o powierzchni użytków rolnych poniżej 1 ha

Losowanie gospodarstw rolnych przeprowadzone zostało oddzielnie w każdej gminie przy wykorzystaniu schematu losowania warstwowego. Próba gospodarstw o liczebności 150 tys. rozdzielona została pomiędzy gminy w taki sposób, aby błąd względny oszacowania łącznej powierzchni użytków rolnych (tj. z uwzględnieniem gospodarstw rolnych o powierzchni 1 ha i więcej, które ujęto w badaniu pełnym) nie przekraczał 0,15% dla każdej gminy.

W celu alokacji próby pomiędzy gminy wykorzystany został specjalny program optymalizacyjny, który jednocześnie:

- rozdzielał próbę gospodarstw pomiędzy gminy,
- w każdej gminie populację gospodarstw o powierzchni użytków rolnych poniżej 1 ha, dzielił w sposób optymalny na trzy warstwy; w rezultacie ustalone zostały granice warstw, różne w zależności od gminy,
- wydzielał w danej gminie tzw. warstwę górną zawierającą gospodarstwa największe w klasie gospodarstw poniżej 1 ha; gospodarstwa te badane były w 100%, stanowiąc około 37% próby,
- dokonywał optymalnego rozdziału próby pomiędzy pozostałe warstwy.

W celu wykonania losowania jako operat wykorzystano wykaz, który obejmował wszystkie gospodarstwa (nie tylko poniżej 1 ha), w którym dla każdego gospodarstwa zapisano m.in. symbol gminy oraz powierzchnię użytków rolnych.

Schemat losowania próby do badania metod produkcji rolnej

W celu wylosowania próby zastosowano schemat losowania warstwowego optymalnego. Przyjęto, że liczebność próby losowanej do badania wynosić będzie 200 tys. gospodarstw rolnych. O liczebności próby zadecydowały możliwości finansowe i organizacyjne, a także analiza precyzji wyników badania struktury gospodarstw rolnych z 2007 roku oraz wymogi dotyczące precyzji zapisane w rozporządzeniu (WE) 1166/2008.

Ze względu na specyfikę i skalę produkcji rolnej zdecydowano, że niektóre kategorie gospodarstw badane będą w 100%. Były to następujące gospodarstwa:

- 1) gospodarstwa ekologiczne,
- 2) podmioty prowadzące działy specjalne produkcji rolnej w zakresie chowu i hodowli bydła, trzody chlewnej i owiec poza gospodarstwem rolnym oraz gospodarstwa rolne prowadzące chów i hodowlę drobiu,
- 3) gospodarstwa rolne osób fizycznych o bardzo dużej skali chowu bydła (ponad 2 tysiące sztuk) lub trzody chlewnej (ponad 20 tysięcy sztuk),
- 4) gospodarstwa rolne o znaczącej skali chowu owiec lub kóz (powyżej 50 sztuk).

W celu jednoczesnej alokacji próby pomiędzy 16 województw i warstw utworzonych w tych województwach wykorzystany został algorytm, który równocześnie optymalizował granice warstw oraz rozkład próby pomiędzy warstwy ze względu na przyjęte kryteria (zastosowana metoda opisana jest dokładniej w pracy: Lednicki, Wieczorkowski (2003), *Optimal stratification and sample allocation between subpopulations and strata*, *Statistics in Transition*, Vol 6, No.2, 287-305).

Jako kryteria optymalizacji przyjęto wartości względnych błędów standardowych dla następujących zmiennych:

- powierzchnia użytków rolnych,
- pogłowie bydła,
- pogłowie trzody chlewnej.

Wybór powyższych zmiennych wynikał z faktu, że stanowiły one zbiór najważniejszych cech rolniczych, dla których była dostępna informacja w operacie. Kontrola oczekiwanej precyzji estymacji dla tych cech pozwalała spodziewać się uzyskania

precyzyjnych wyników również dla pozostałych, skorelowanych z nimi cech, które występują w wymogach dokładności dla badania metod produkcji w Rozporządzeniu 1166/2008.

Efektom zastosowania algorytmu optymalizacyjnego było:

- ustalenie granic warstw ze względu na powyższe zmienne, a tym samym możliwość przypisania każdemu gospodarstwu numeru warstwy,
- ustalenie liczby gospodarstw losowanych z poszczególnych warstw,
- wydzielenie tzw. warstwy górnej badanej w 100%, zawierającej największe gospodarstwa ze względu na przyjęte kryteria,
- minimalizacja względnych błędów standardowych dla sum zmiennych: powierzchnia użytków rolnych, pogłowie bydła i pogłowie trzody chlewnej przy z góry założonej liczebności próby.

Próba losowana była z operatu losowania, w którym każdemu gospodarstwu przypisane zostały, oprócz identyfikatorów i symbolu województwa, wartości zmiennych umożliwiające zakwalifikowanie gospodarstwa do próby bez losowania oraz wartości cech warstwujących.

Przy realizacji programu optymalizacyjnego przyjęto, że wartości względnych błędów standardowych dla zmiennych wykorzystanych jako kryteria optymalizacji dla wszystkich województw nie powinny przekroczyć poziomu 0,44% (wartość ta była konsekwencją założonej sumarycznej wielkości próby).

Próba losowana była przy wykorzystaniu standardowych procedur losowania zawartych w systemie SAS (procedura SURVEYSELECT). W każdej warstwie niezależnie zastosowano metodę losowania prostego bez zwracania.

Metoda estymacji

Zastosowana metoda estymacji uwzględniała następujące elementy:

- wagi wynikające z losowania próby,
- występowanie braków odpowiedzi,
- występowanie gospodarstw nietypowych dla danej warstwy (tzw. *outliers*).

Wagi początkowe (ang. *basic weight*) wynikające ze schematu losowania były korygowane oddzielnie dla próby gospodarstw poniżej 1ha oraz dla próby gospodarstw do

badania metod produkcji rolnej. Poniżej podano odpowiednie wzory. W przypadku próby gospodarstw poniżej 1ha w miejsce województw należy rozważać gminy (NUTS 5).

Podstawowym parametrem szacowanym w badaniu była suma wartości zmiennej X np. pogłowie trzody czy też powierzchnia użytków rolnych.

Parametr ten dla w -tego województwa (NUTS 2) był postaci:

$$(1) \hat{x}_w = \sum_h \sum_i M1_{whi} * x_{whi}, \quad (i = 1, 2, \dots, n_{wh}; h = 1, 2, \dots, \max h)$$

gdzie:

x_{whi} – wartość zmiennej X w i -tym gospodarstwie wylosowanym z h -tej warstwy w w -tym województwie,

$M1_{whi}$ – waga przypisana i -temu gospodarstwu wylosowanemu z h -tej warstwy w -tego województwa.

n_{wh} – liczba gospodarstw wylosowanych do próby z h -tej warstwy w -tego województwa,

$\max h$ – maksymalna liczba warstw w próbie dla danego województwa.

Ocena sumy zmiennej X dla Polski jest sumą wartości oszacowanych dla województw, tj.:

$$(2) \hat{x} = \sum_w \hat{x}_w,$$

Wagi $M1_{whi}$ są równe odwrotności frakcji losowania w h -tej warstwie w -tego województwa, tj.:

$$(3) M1_{whi} = \frac{N_{wh}}{n_{wh}},$$

gdzie:

N_{wh} – liczba gospodarstw w h -tej warstwie w -tego województwa,

Ze względu na występowanie braków odpowiedzi (odmowa, brak kontaktu z wylosowanym gospodarstwem, a także likwidacja gospodarstwa), wagi pierwotne wynikające z losowania próby zostały odpowiednio skorygowane.

Waga dla i -tego gospodarstwa w h -tej warstwie w -tego województwa korygowana była za pomocą mnożnika korygującego r_{whi} , który obliczony został następująco:

$$(4) r_{whi} = \frac{\hat{n}_{1wh} + \hat{n}_{2wh}}{\hat{n}_{1wh}},$$

gdzie:

\hat{n}_{1wh} - uogólniona liczebność próby zbadanej w h-tej warstwie w-tego województwa,

\hat{n}_{2wh} - uogólniona liczba gospodarstw, które odmówiły udziału w badaniu w h-tej warstwie w-tego województwa.

Powyższe wartości oszacowane zostały przy wykorzystaniu wag obliczonych zgodnie ze wzorem (3), po czym obliczone zostały wagi skorygowane $M2_{whi}$ według następującej formuły:

$$(5) M2_{whi} = r_{whi} * M1_{whi},$$

Mnożnik korygujący r_{whi} stanowił oszacowanie proporcji liczby jednostek, które powinny być zbadane w stosunku do liczby zbadanych jednostek w danej warstwie. Do jednostek, które powinny zostać zbadane zaliczono wszystkie przypadki odmów.

Waga obliczona według wzoru (5) była korygowana w sytuacji, gdy stwierdzono, że wylosowane gospodarstwo stanowiło przypadek nietypowy (tzw. *outlier*). Dotyczyło to gospodarstw, dla których w operacie losowania zapisane były stosunkowo małe wartości powierzchni użytków rolnych lub pogłowia zwierząt, a w rzeczywistości okazywały się gospodarstwami dużymi ze względu na wspomniane zmienne. Utrzymanie wag (5) dla tego typu gospodarstw, prowadziłoby do znacznego przeszacowania powierzchni użytków rolnych lub pogłowia trzody czy bydła. W związku z tym, wprowadzono wagę $M3_{whi}$, która przyjmuje wartości:

$$(6) M3_{whi} = 1 \text{ dla przypadków nietypowych,}$$

$$(7) M3_{whi} = M2_{whi} \frac{\sum_i M2_{whi} - n_{1wh}^*}{\sum_{i:\text{typowe}} M2_{whi}}, \text{ dla pozostałych (typowych) gospodarstw.}$$

gdzie:

n_{1wh}^* – liczba gospodarstw nietypowych h-tej warstwie w-tego województwa.

Ostatecznie podane wcześniej w równaniu (1) wagi $M1_{whi}$ zastępowano wagami $M3_{whi}$.

Korekta wag spowodowała konieczność modyfikacji standardowej metody szacowania wariancji. Wartości oszacowanych względnych błędów standardowych dla wybranych zmiennych podane zostały w zamieszczonych poniżej tablicach.

Precyzja oszacowania sumy wartości zmiennej X była estymowana następująco:

$$(8) \hat{N}_{wh} = \sum_i M3_{whi}, \quad (i = 1, 2, \dots, n_{1wh}^1)$$

$$(9) s_{wh}^2 \hat{\epsilon}_w = \frac{1}{n_{1wh}^1 - 1} \left[\sum_i x_{whi}^2 - \frac{1}{n_{wh}} \left(\sum_i x_{whi} \right)^2 \right]$$

$$(10) d^2 \hat{\epsilon}_w = \sum_h \hat{N}_{wh}^2 \left(\frac{1}{n_{1wh}^1} - \frac{1}{\hat{N}_{wh}} \right) s_{wh}^2 \hat{\epsilon}_w$$

gdzie:

n_{1wh}^1 – liczba gospodarstw z waga $M3_{whi} > 1$,

\hat{N}_{wh} – oszacowanie liczby gospodarstw (bez gospodarstw nietypowych) w h-tej warstwie w-tego województwa.

$$(11) cv \hat{\epsilon}_w = \frac{\sqrt{d^2 \hat{\epsilon}_w}}{\hat{x}_w} 100.$$

Wartość $cv \hat{\epsilon}_w$ jest względnym błędem standardowym oszacowania sumy wartości zmiennej X w w-tym województwie. Z kolei dla Polski, mamy:

$$(12) cv \hat{\epsilon} = \frac{\sqrt{\sum_w d^2 \hat{\epsilon}_w}}{\hat{x}} 100.$$

Ważniejsze grupowania i zakres publikowanych danych

Wyniki badania zaprezentowano na poziomie kraju, a dane nieujęte w dotychczas wydanych publikacjach z serii PSR 2010 również na poziomie regionów i województw.

W tablicach przedstawiono dane dla dwóch grup gospodarstw: gospodarstw rolnych ogółem i gospodarstw indywidualnych. Dla podstawowych cech grupowanie to zostało rozszerzone o sektor prywatny oraz sektor publiczny.

W **sektorze prywatnym** podstawowymi formami własności są: własność prywatna krajowa (gospodarstwa indywidualne, gospodarstwa spółdzielcze i spółki prywatne), własność zagraniczna i własność mieszana.

Do **sektora publicznego** zaliczono gospodarstwa własności państwowej (Skarbu Państwa i państwowych osób prawnych), gospodarstwa będące własnością samorządową oraz gospodarstwa stanowiące własność mieszaną (spółki z przewagą mienia państwowego).

Dane prezentowane w niniejszej publikacji dotyczą:

- **gospodarstw prowadzących 30 czerwca 2010 r. działalność rolniczą,**
- wszystkich gospodarstw rolnych (prowadzących i nieprowadzących działalności rolniczej) tylko w zakresie liczby gospodarstw, użytkowania gruntów i średniej wielkości gospodarstwa.

Dane prezentowane w publikacji opracowano **według siedziby użytkownika gospodarstwa**, z wyjątkiem tablic dotyczących typologii gospodarstw rolnych, gdzie dane zaprezentowano **według siedziby gospodarstwa rolnego**.

W zależności od tematyki, dane zostały opracowane według niżej wymienionych klasyfikacji:

- grup obszarowych powierzchni użytków rolnych,
- osoby kierującej gospodarstwem rolnym,
- wykształcenia ogólnego i rolniczego osoby kierującej gospodarstwem,
- liczby lat prowadzenia przez osobę kierującą gospodarstwa rolnego,
- rodzaju prowadzonej działalności,
- celu produkcji rolniczej,
- gospodarstw domowych użytkowników gospodarstw rolnych, w których ponad 50% dochodów stanowiły dochody z działalności rolniczej, pozarolniczej, pracy najemnej, emerytury lub renty oraz innych niezarobkowych źródeł utrzymania,
- nakładów pracy wyrażonych w AWU.

Przedziały grup obszarowych użytków rolnych są lewostronnie zamknięte, z wyjątkiem grup:

- „0-1”, gdzie przedział jest obustronnie zamknięty $\langle 0,00- 1,00 \rangle$,
- „1-2”, gdzie przedział jest obustronnie otwarty $(1,01-1,99)$.

W tablicach zawierających dane sumaryczne mogą wystąpić pewne nieścisłości rachunkowe wynikające z zaokrągleń automatycznych zastosowanych w procesie uogólnienia danych z próby. Informacje liczbowe w ujęciu odsetkowym prezentowane są z jednym znakiem po przecinku i z uwagi na zaokrąglenia mogą nie sumować się na 100%.

UWAGI ANALITYCZNE

Według wyników Powszechnego Spisu Rolnego 2010 **liczba gospodarstw rolnych w województwie łódzkim** ogółem wyniosła 168,1 tys. Zdecydowana większość gospodarstw należała do sektora prywatnego, a zaledwie 54 do sektora publicznego. Gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha UR było 134,4 tys., a najliczniejszą grupę (24,4%) stanowiły gospodarstwa o powierzchni 5-10 ha UR.

Przeciętna powierzchnia gospodarstwa rolnego wyniosła 6,90 ha, w tym gospodarstwa powyżej 1 ha UR – 8,46 ha. Spośród ogółu 167,4 tys. gospodarstw posiadało użytki rolne.

Dominują gospodarstwa indywidualne, które w 2010 r. stanowiły 99,9% ogółu gospodarstw rolnych. Gospodarstwa indywidualne prowadzące działalność rolniczą posiadały 97,9% ogółu użytków rolnych.

W porównaniu z wynikami PSR 2002, w 2010 r. liczba gospodarstw rolnych ogółem zmniejszyła się o 41,6 tys., tj. o 19,8%. Liczba gospodarstw indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha UR w porównaniu z rokiem 2002 zmniejszyła się o 18,5%.

Tabl. 1. *Gospodarstwa rolne według grup obszarowych użytków rolnych*

Lata	Ogółem	Gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych w ha								
		≤ 1	1 – 2	2 – 3	3 – 5	5 – 10	10 – 15	15 – 20	20 – 50	≥ 50
Ogółem										
2002.....	209679	44667	31769	19799	31193	50572	19290	6845	5089	455
2010.....	168098	33650	21679	17154	27120	41060	15307	5920	5550	658
2002=100										
2010.....	80,2	75,3	68,2	86,6	86,9	81,2	79,4	86,5	109,1	144,6
Gospodarstwa indywidualne o powierzchni powyżej 1 ha UR										
2002.....	209466	44660	31754	19783	31174	50550	19280	6835	5062	368
2010.....	167929	33645	21671	17144	27105	41037	15298	5913	5531	585
2002=100										
2010.....	80,2	75,3	68,2	86,7	86,9	81,2	79,3	86,5	109,3	159,0

Spadek liczby gospodarstw, głównie najmniejszych, znajduje odzwierciedlenie we wzroście **średniej powierzchni użytków rolnych przypadającej na 1 gospodarstwo**. Powierzchnia ta wzrosła z 5,47 ha w 2002 r. do 5,98 ha w 2010 r.

Najwięcej gospodarstw rolnych odnotowano w powiatach: sieradzkim (8,2% ogółu gospodarstw w województwie), radomszczańskim (7,1%) i piotrkowskim (6,6%), a najmniej w Piotrkowie Trybunalskim (0,9%) i Skierniewicach (1,3%) oraz powiecie brzezińskim (2,1%).

W porównaniu z 2002 r. zmianie uległa **struktura powierzchni gospodarstw rolnych**. Udział gospodarstw największych w ogólnej liczbie gospodarstw wzrósł w przypadku gospodarstw o powierzchni 20 ha UR i więcej z 2,6% w 2002 r. do 3,7% w 2010 r. Odsetek gospodarstw o powierzchni 50 ha i więcej wyniósł 0,4% i był dwukrotnie wyższy w porównaniu z rokiem 2002, a mimo tego należy do najniższych w kraju. Odsetek gospodarstw najmniejszych (do 1 ha UR włącznie) zmniejszył się z 21,3% w 2002 r. do 20,0% w 2010 r., natomiast gospodarstw o powierzchni 5-20 ha wzrósł z 36,6% do 37,1%.

Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach prowadzących działalność rolniczą w województwie łódzkim w roku 2010 wynosiła 6,87 ha.

Wśród ogółu gospodarstw prowadzących działalność rolniczą 142,8 tys. (99,5%) posiadało użytki rolne, w tym 142,2 tys. (99,1%) – użytki rolne w dobrej kulturze rolnej, a 87,1 tys. (60,7%) utrzymywało zwierzęta gospodarskie.

Powierzchnię pod zasiewami posiadało 87,5% gospodarstw prowadzących działalność rolniczą. Wśród upraw najbardziej popularne były zboża, które wystąpiły w 82,4% gospodarstw. Bydło utrzymywało 34,1% gospodarstw, 24,0% posiadało świnie, a 44,6% prowadziło produkcję drobiu kurzego.

Według spisu 2010 r. 143,4 tys. gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego prowadziło działalność rolniczą. Wśród nich 3,9 tys. gospodarstw (2,7% ogółu gospodarstw prowadzących działalność rolniczą) prowadziło **działalność zarobkową inną niż rolnicza bezpośrednio związaną z gospodarstwem rolnym**. Gospodarstwa te prowadziły działalność m.in. w zakresie akwakultury, agroturystyki, przetwórstwa produktów rolnych, rolniczych prac kontraktowych, przetwarzania surowego drewna oraz rękodziela.

Udział przychodów ze sprzedaży wyrobów i usług z działalności innej niż rolnicza, bezpośrednio związanej z gospodarstwem rolnym w ogólnej sprzedaży wynoszący ponad 50% odnotowano w 42,5% gospodarstw prowadzących działalność inną niż rolnicza.

Działalność rolnicza stanowiła główne źródło utrzymania (czyli źródło dochodów przekraczające 50% dochodów ogółem) dla 32,3% (w 2002 r. – 27,3%) gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego.

Według danych uzyskanych w spisie 45,3% **osób kierujących** gospodarstwem rolnym posiadało **wykształcenie rolnicze**, w tym jednak aż dla 45,9% kierujących gospodarstwem rolnym był to tylko ukończony kurs rolniczy. W miarę wzrostu powierzchni użytków rolnych odsetek osób z wykształceniem rolniczym wyraźnie wzrastał z 22,7% w grupie 0-1 ha UR do blisko 80% dla gospodarstw o powierzchni UR 30 ha i więcej.

Wśród gospodarstw indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha UR, 47,8% ogółu osób kierujących gospodarstwem rolnym posiadało wykształcenie rolnicze. Kurs rolniczy ukończyło 21,6%, a wykształcenie wyższe rolnicze posiadało 1,8% osób.

W grupie gospodarstw domowych, dla których głównym źródłem dochodów była działalność rolnicza, osoby kierujące gospodarstwem rolnym w większości (62,7%) posiadały wykształcenie rolnicze.

Kierujący gospodarstwem rolnym w większości (69,0%) posiadali ponad dziesięcioletnie **doświadczenie w jego prowadzeniu**.

I. Użytkowanie gruntów

Wśród 168,1 tys. **gospodarstw rolnych** 168,0 tys. posiadało grunty (w 2002 r. było ich 209,7 tys.).

Ogólna powierzchnia gruntów w gospodarstwach rolnych wyniosła 1160,2 tys. ha i zmniejszyła się o 135,1 tys. ha, tj. o 10,4% w porównaniu z wynikami PSR 2002 (wynosiła wówczas 1295,3 tys. ha).

Przeciętna powierzchnia ogólna gospodarstwa rolnego wyniosła 6,90 ha i była większa od zanotowanej w 2002 r. o 0,72 ha.

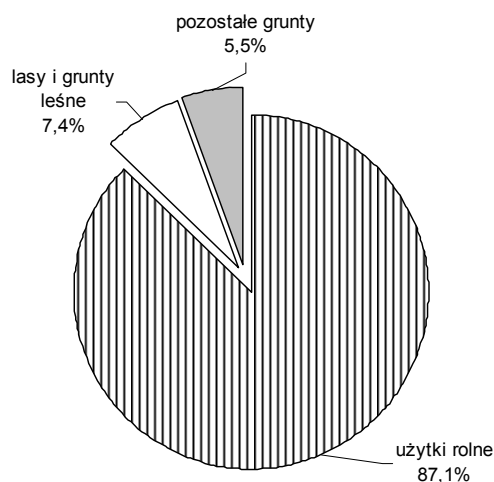
Działalność rolnicza była prowadzona w 143,5 tys. **gospodarstw rolnych** (166,1 tys. w roku 2002). Ogólna powierzchnia gruntów w tych gospodarstwach wynosiła 1132,2 tys. ha, a **przeciętna powierzchnia ogólna gospodarstwa rolnego prowadzącego działalność rolniczą** wyniosła 7,89 ha.

Areał **użytków rolnych** w gospodarstwach wynosił 1004,4 tys. ha (86,6% ogólnej powierzchni), a liczba gospodarstw z użytkami rolnymi wyniosła 167,4 tys. (99,6% ogółu gospodarstw), w tym 134,4 tys. gospodarstw powyżej 1 ha UR posiadało użytki rolne.

W ciągu 8 lat – to jest od spisu rolnego 2002 r. – nastąpiło zmniejszenie powierzchni użytków rolnych o blisko 142,3 tys. ha, tj. o 12,4%. Odnotowano zaś wzrost **średniej powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach rolnych posiadających użytki rolne** do

6,00 ha, tj. o 0,51 ha, przy jednoczesnym zmniejszeniu o 41,5 tys. liczby gospodarstw rolnych.

Wykres 1. *Struktura użytkowania gruntów w gospodarstwach rolnych prowadzących działalność rolniczą w 2010 r.*

W użytkowaniu jednostek sektora prywatnego znajdowało się 993,3 tys. ha użytków rolnych, tj. 98,9% ogółu UR, natomiast w jednostkach sektora publicznego – zaledwie 11,2 tys. ha, tj. 1,1%. W użytkowaniu gospodarstw indywidualnych znajdowało się 983,2 tys. ha UR, tj. 97,9% powierzchni użytków rolnych ogółem, w tym w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha UR – 972,2 tys. ha UR, tj. 98,9% ogółem użytków rolnych w gospodarstwach indywidualnych.

Z ogólnej powierzchni użytków rolnych – ponad połowa (57,6%) znajdowała się w gospodarstwach rolnych o powierzchni 5-20 ha UR, a jednostki te stanowiły ponad $\frac{1}{3}$ ogólnej liczby gospodarstw użytkujących użytki rolne.

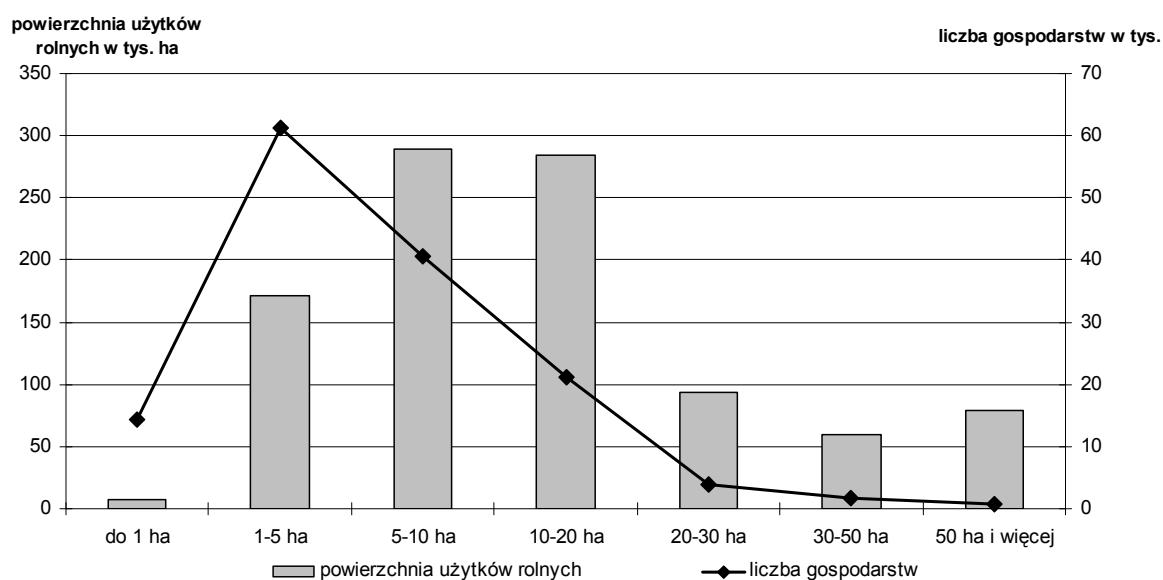
W grupie gospodarstw posiadających 100 ha i więcej UR, znajdowało się 4,9% łącznej powierzchni użytków rolnych w województwie i 0,1% ogólnej liczby gospodarstw z użytkami rolnymi.

Gospodarstwa najmniejsze (do 1 ha UR włącznie) stanowiły 19,7% ogółu gospodarstw z użytkami rolnymi, użytkując zaledwie 1,1% ogólnej powierzchni użytków rolnych.

W gospodarstwach rolnych prowadzących działalność rolniczą powierzchnia użytków rolnych wyniosła 985,7 tys. ha. **Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie rolnym prowadzącym działalność rolniczą w 2010 r. wyniosła 6,87 ha.**

Liczba gospodarstw prowadzących działalność rolniczą i posiadających użytki rolne wyniosła 142,8 tys. Średnia powierzchnia użytków rolnych w tych gospodarstwach to 6,90 ha.

Wykres 2. Liczba gospodarstw rolnych i powierzchnia użytków rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.

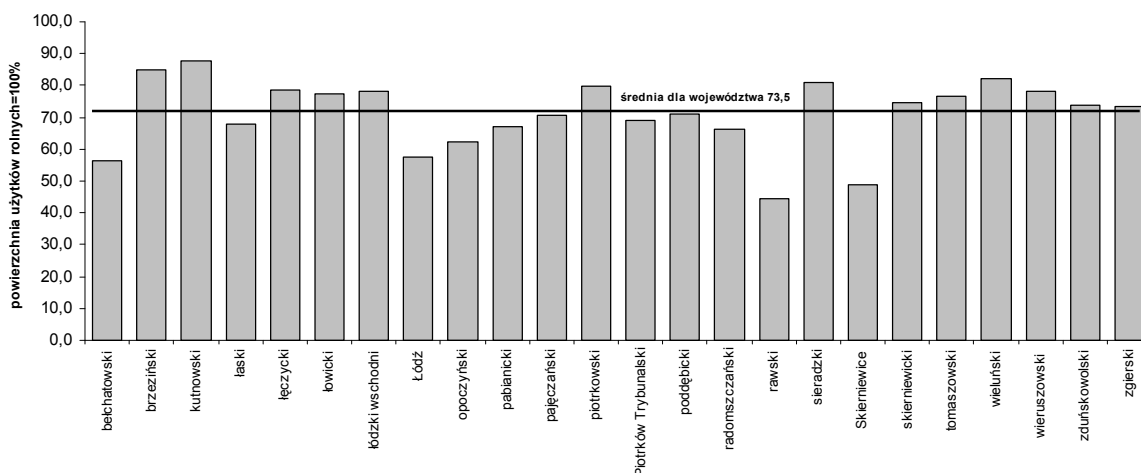
Odsetek gospodarstw prowadzących działalność rolniczą, posiadających użytki rolne w dobrej kulturze wynosił od 93,4% w grupie obszarowej do 1 ha UR włącznie i 99,5% w grupie 2-3 ha UR do blisko 100% w grupach obszarowych 10 ha i więcej UR.

Największą ogólną powierzchnię użytków rolnych w gospodarstwach rolnych prowadzących działalność rolniczą odnotowano w powiecie sieradzkim (9,0%), a najmniejszą – w miastach na prawach powiatu: Skierniewice i Piotrków Trybunalski (po 0,4%).

W gospodarstwach rolnych prowadzących działalność rolniczą i posiadających użytki rolne najwyższą średnią powierzchnię UR przypadających na 1 gospodarstwo odnotowano w powiatach: kutnowskim (11,07 ha), łęczyckim (9,19 ha), poddębickim (9,04 ha) i łowickim (8,73 ha), najniższą zaś (oprócz miast na prawach powiatu) w powiatach opoczyńskim (4,85 ha) i bełchatowskim (5,15 ha).

W strukturze użytkowania gruntów dominowała **powierzchnia zasiewów**, która stanowiła 73,5% ogółu powierzchni użytków rolnych (74,9% ogółu powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach prowadzących działalność rolniczą). Grunty pod zasiewami posiadało 125,5 tys. gospodarstw, a ich łączna powierzchnia wynosiła 738,6 tys. ha.

Wykres 3. *Udział powierzchni zasiewów w powierzchni użytków rolnych według powiatów w 2010 r.*

Odnotowano duże zróżnicowanie udziału powierzchni zasiewów w powierzchni użytków rolnych w poszczególnych powiatach. Największy udział odnotowano w powiatach: kutnowskim (87,9%), brzezińskim (84,9%) wieluńskim (82,2%) i sieradzkim (80,8%), najmniejszy udział dotyczył powiatu rawskiego (44,6%) oraz obszaru miasta Skierniewice (48,0%).

W województwie łódzkim odnotowano 13,7 tys. gospodarstw ugorujących grunty, a powierzchnia tych gruntów stanowiła 2,2% ogólnej powierzchni użytków rolnych.

Powierzchnia **łąk trwałych** w gospodarstwach rolnych wyniosła 141,6 tys. ha (14,1% użytków rolnych) i była w porównaniu z 2002 r. niższa o 5,1%. Łąki trwałe posiadało 90,1 tys. gospodarstw. Wystąpiło duże zróżnicowanie terytorialne udziału łąk trwałych w strukturze użytkowania gruntów. Ponad 20% udział łąk trwałych w strukturze użytkowania gruntów odnotowano w 5 powiatach: bełchatowskim – 23,1%, opoczyńskim – 22,9%, pabianickim – 21,3%, łaskim i poddębickim – po 20,1%, a najniższy – 3,7% w powiecie brzezińskim.

Odsetek gospodarstw prowadzących działalność rolniczą i posiadających łąki trwałe wzrastał od 30,5% wśród gospodarstw najmniejszych (do 1 ha UR włącznie) do 78,0% w grupie obszarowej UR 20-30 ha, po czym malał do 66,2% w gospodarstwach największych (100 ha UR i więcej). Średnia powierzchnia łąk trwałych wyniosła 1,57 ha.

Powierzchnia **pastwisk trwałych** w gospodarstwach rolnych – 20,3 tys. ha – była o 57,7% niższa niż w 2002 r. Pastwiska trwałe znajdowały się w 18,1 tys. gospodarstwach rolnych, a ich średnia powierzchnia wyniosła 1,12 ha.

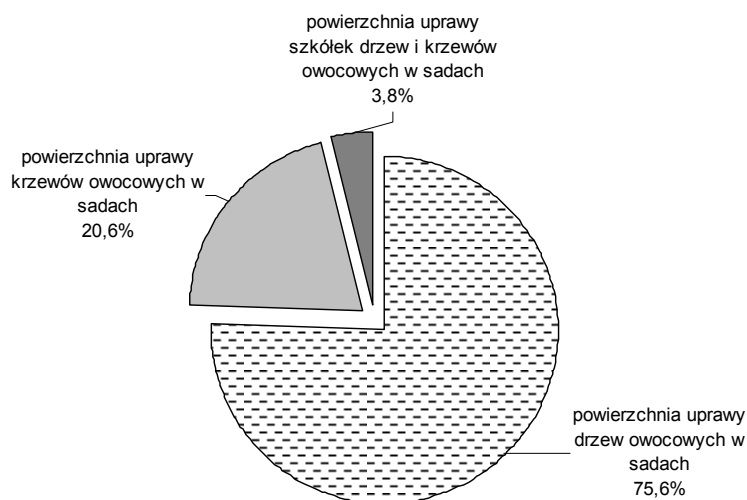
Najwyższy odsetek gospodarstw z działalnością rolniczą użytkujących pastwiska odnotowano w grupie obszarowej 20-30 ha (24,4%), a najniższy wśród gospodarstw najmniejszych o powierzchni do 1 ha UR włącznie (1,9%). Prawie połowa powierzchni pastwisk trwałych znajdowała się w gospodarstwach 5-15 ha UR.

W strukturze użytkowania gruntów najwyższy udział pastwisk trwałych (przy procentowym udziale dla województwa wynoszącym 2,0%) miały powiaty poddębicki – 5,8% oraz bełchatowski – 3,2%, a najniższy – 0,8% – powiaty wieluński i wierszowski.

W 2010 r. **uprawy trwale** występowały w 19,7 tys. gospodarstwach, z czego 19,0 tys. gospodarstw posiadało sady. Powierzchnia upraw trwałych w gospodarstwach rolnych wyniosła 37,7 tys. ha, co stanowiło 3,8% użytków rolnych, z czego powierzchnia sadów wyniosła 36,5 tys. ha, tj. 3,6% użytków rolnych.

Należy podkreślić, że dominująca w powierzchni upraw trwałych powierzchnia **sadów**, w porównaniu z rokiem 2002, wzrosła o 22,4%, natomiast liczba gospodarstw użytkujących sady zmniejszyła się o 18,9%. Średnia powierzchnia sadów na 1 gospodarstwo była wyższa niż w poprzednim spisie i wyniosła 1,92 ha (w 2002 r. – 1,27 ha).

Wykres 4. *Struktura powierzchni upraw sadowniczych w 2010 r.*

Blisko 60% powierzchni uprawy drzew owocowych oraz ponad 40% krzewów owocowych skupione było w gospodarstwach o powierzchni 5–15 ha UR.

Drzewa owocowe w sadach uprawiano w 14,8 tys. gospodarstwach rolnych. W strukturze uprawy drzew owocowych w sadach, tak jak w 2002 r., największy udział miały jabłonie – 67,2%, w drugiej kolejności były to wiśnie – 17,3%, uprawiane na 4,8 tys. ha.

Krzewy owocowe znajdowały się w 4,9 tys. gospodarstw rolnych. Areal uprawy krzewów owocowych w gospodarstwach rolnych wyniósł 7,5 tys. ha, co stanowiło ponad $\frac{1}{5}$ łącznej powierzchni sadów. Dominującym gatunkiem były porzeczkiki, które zajmowały areal 4,8 tys. ha (prawie $\frac{2}{3}$ ogólnej powierzchni krzewów). Były one uprawiane w co trzecim gospodarstwie posiadającym krzewy owocowe.

W 2010 r. powierzchnia **ogrodów przydomowych** wyniosła 2,0 tys. ha. Prowadzenie ogrodu przydomowego zadeklarowało blisko 16 tys. gospodarstw rolnych (9,5% ogółu gospodarstw, 11,1% gospodarstw prowadzących działalność rolniczą).

Odsetek gospodarstw prowadzących działalność rolniczą posiadających ogrody przydomowe wahał się od 21,6% w gospodarstwach najmniejszych (do 1 ha UR włącznie) do 5,5% w gospodarstwach największych (100 ha i więcej UR). Średnia powierzchnia ogrodu przydomowego mieściła się w granicach 11-16 arów we wszystkich grupach obszarowych UR, z wyjątkiem grupy 100 ha i więcej, gdzie wynosiła 0,55 ha. W strukturze zasiewów w ogrodach przydomowych dominowały warzywa (41,0% powierzchni zasiewów), uprawy pozostałe (23,9%) oraz ziemniaki (23,0%).

Lasy i grunty leśne w gospodarstwach rolnych zajmowały 88,8 tys. ha i w ciągu 8 lat jakie minęły od poprzedniego spisu, ich powierzchnia zwiększyła się o 0,9 tys. ha (o 1,0%). Wzrost powierzchni lasów i gruntów leśnych w gospodarstwach rolnych świadczy o przeznaczaniu pod zalesianie gruntów słabszych i tych, gdzie produkcja rolna staje się mniej opłacalna. Średnia powierzchnia lasu wynosiła 1,16 ha na 1 gospodarstwo rolne.

Użytkowanie powierzchni lasów i gruntów leśnych deklarowało ponad 45% wszystkich gospodarstw rolnych (o 2,3 tys. gospodarstw rolnych więcej niż w 2002 r.). Lasy i grunty leśne posiadało ponad 65% gospodarstw o powierzchni 100 ha UR i więcej, a tylko co piąte gospodarstwo o powierzchni do 1 ha UR włącznie.

Pozostałe grunty, tj. powierzchnia pod zabudowaniami, podwórzami, placami, ogrodami ozdobnymi, parkami, torfowiskami, nieużytkami itp. zajmowały 67,0 tys. ha, tj. blisko 6% ogólnej powierzchni gruntów. Było to o 6,2 tys. ha (o 10,2%) więcej niż w 2002 r. Największy wzrost powierzchni pozostałych gruntów odnotowano w gospodarstwach najmniejszych, tj. o powierzchni UR do 1 ha włącznie. Działalność rolnicza w małych gospodarstwach rolnych staje się nieopłacalna i często grunty z tych gospodarstw ostatecznie zmieniają sposób użytkowania na nierolniczy.

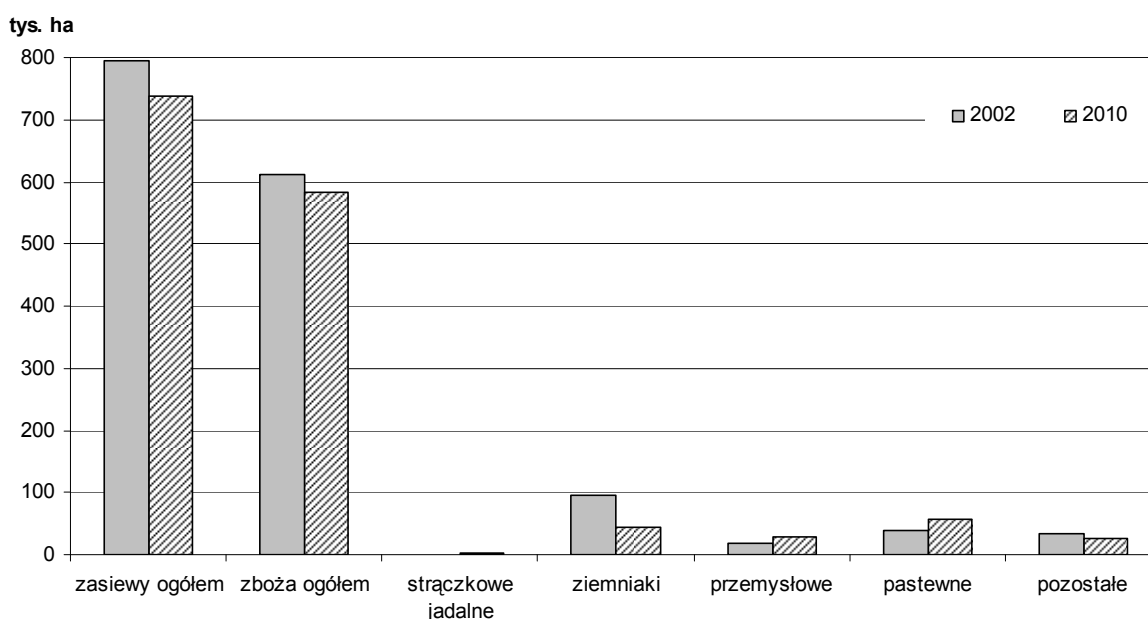
Zdecydowana większość (ponad 75%) gospodarstw prowadzących działalność rolniczą, w każdej grupie obszarowej, posiadała pozostałe grunty. Omawiany odsetek był najwyższy wśród gospodarstw należących do grupy obszarowej 15-20 ha UR (94,5%),

a najniższy w grupie 1-2 ha (78,1%). Średnia powierzchnia pozostałych gruntów w tych gospodarstwach wynosiła 0,50 ha.

II. Powierzchnia zasiewów

Ogólna powierzchnia zasiewów zmniejszyła się z 795,6 tys. ha w 2002 r. do 738,6 tys. ha w 2010 r., tj. o 57,0 tys. ha (o 7,2%). W strukturze gospodarstw według grup obszarowych znaczny spadek powierzchni zasiewów odnotowano w gospodarstwach o powierzchni UR do 1 ha włącznie (o 49,5%), przy jednoczesnym wzroście powierzchni zasiewów w gospodarstwach rolnych należących do grupy 30-50 ha UR (o 34,6%) oraz w gospodarstwach rolnych posiadających 50 ha i więcej UR (o 23,0%).

Wykres 5. Powierzchnia zasiewów według grup ziemiopłodów

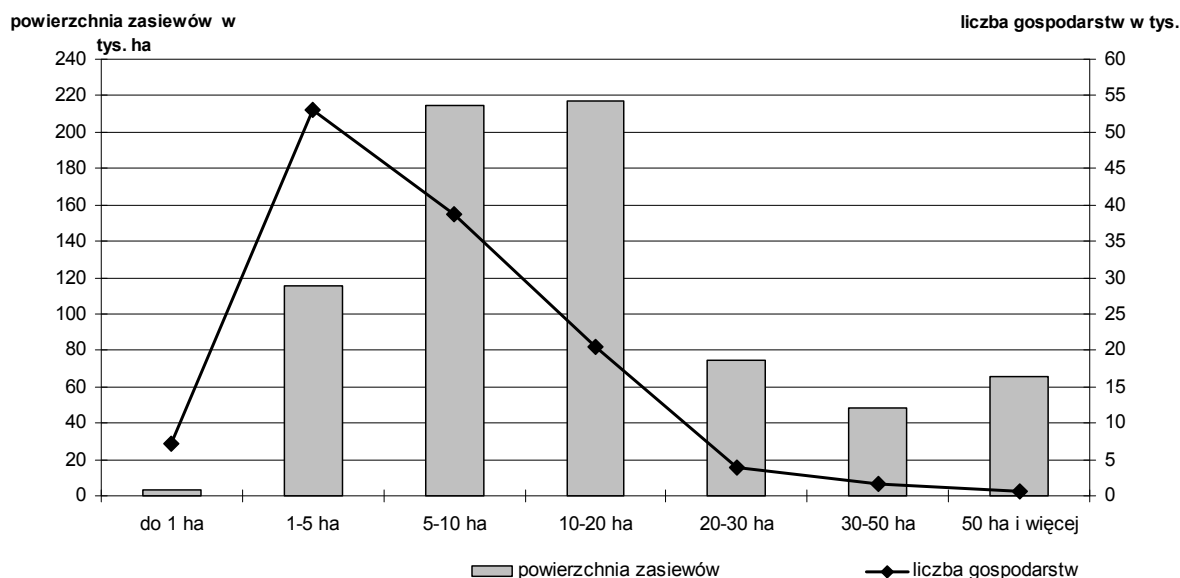

Wraz ze zmniejszeniem ogólnej powierzchni gruntów znajdujących się pod zasiewami nastąpił spadek liczby gospodarstw rolnych zajmujących się produkcją roślinną – ze 155,8 tys. w 2002 r. do 125,5 tys. w 2010 r. Jednocześnie udział jednostek zajmujących się uprawą ziemiopłodów rolnych i ogrodniczych w ogólnej liczbie gospodarstw wzrósł z 74,3% do 74,7%.

Analiza liczby gospodarstw prowadzących działalność rolniczą w poszczególnych grupach obszarowych użytków rolnych wykazuje, że najniższy odsetek gospodarstw

posiadających zasiewy wystąpił wśród gospodarstw najmniejszych (w grupie obszarowej UR do 1 ha włącznie) – 50,5%, a najwyższy w grupie obszarowej 50-100 ha UR – 98,2%.

Wykres 6. Powierzchnia zasiewów ogółem i liczba gospodarstw rolnych posiadających zasiewy według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.

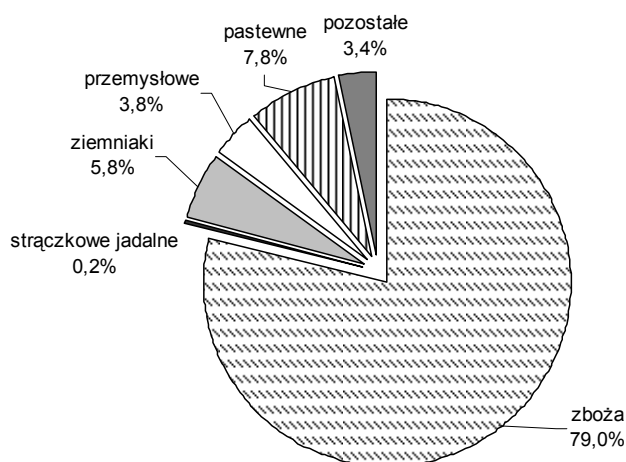

W porównaniu z 2002 r. zwiększyła się **średnia powierzchnia zasiewów** w gospodarstwach rolnych posiadających zasiewy z 5,11 ha do 5,88 ha, tj. o 0,77 ha (o 15,2%), w tym w gospodarstwach indywidualnych z 5,02 do 5,76, tj. o 0,74 ha (o 14,8%).

Struktura zasiewów w 2010 r. przedstawiała się następująco:

- zboża ogółem (zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi oraz gryka, proso i inne zbożowe łącznie z kukurydzą na ziarno) zajmowały powierzchnię 583,1 tys. ha (tj. 79,0% ogólnej powierzchni zasiewów),
- rośliny strączkowe jadalne – 1,8 tys. ha (tj. 0,2%),
- ziemniaki zajmowały 42,9 tys. ha (tj. 5,8%),
- grupa roślin przemysłowych – 27,9 tys. ha (tj. 3,8%),
- rośliny pastewne łącznie z kukurydzą na zielonkę – 57,7 tys. ha (tj. 7,8%),
- pozostałe uprawy – 25,1 tys. ha (tj. 3,4% ogólnej powierzchni zasiewów).

Wykres 7. Struktura powierzchni upraw w 2010 r.

1. Zboża

W 2010 r. powierzchnia uprawy zbóż ogółem wyniosła 583,1 tys. ha, zajmując 79,0% ogólnej powierzchni zasiewów.

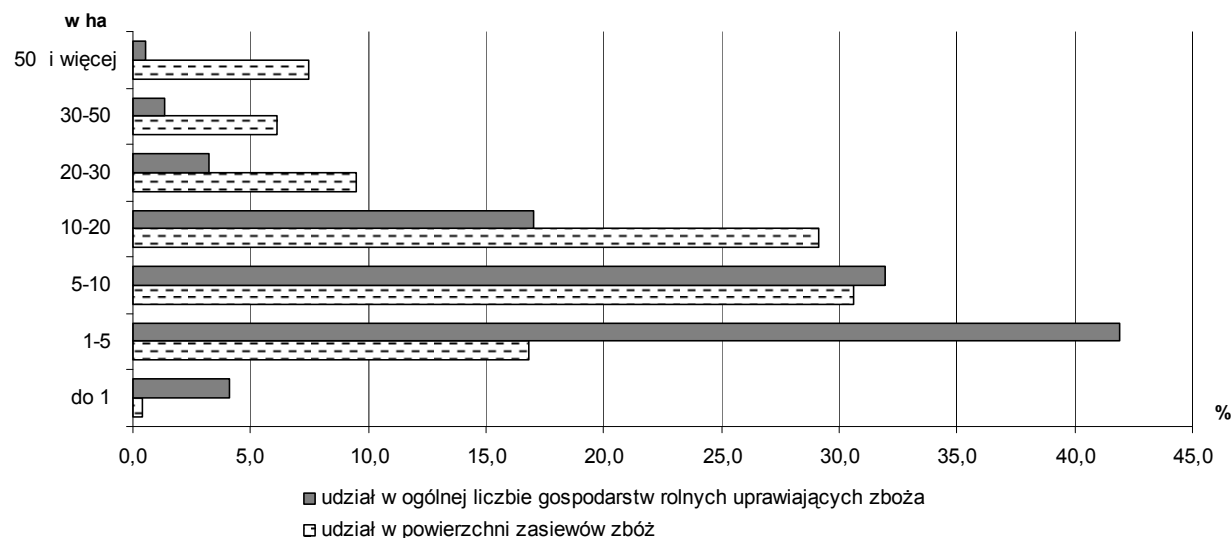
Liczba gospodarstw rolnych zajmujących się uprawą zbóż wyniosła 118,3 tys., tj. 94,2% ogółu gospodarstw rolnych, które zajmowały się uprawą ziemiopłodów. Odsetek gospodarstw uprawiających zboża był najniższy w grupie gospodarstw posiadających do 1 ha UR włącznie i wynosił 67,1% ogółu gospodarstw z zasiewami. Udział ten był wyższy w gospodarstwach dużych, osiągając najwyższą wartość wśród gospodarstw o powierzchni UR 30-50 ha (99,0%).

Udział powierzchni zasiewów zbóż w ogólnej powierzchni zasiewów w poszczególnych grupach obszarowych UR wahał się od 63,4% w grupie 100 ha i więcej oraz 71,8% w grupie 50-100 ha UR do 84,5% w grupie 2-3 ha oraz 85,1% w grupie 3-5 ha.

Średnia powierzchnia zasiewów zbóż ogółem w 1 gospodarstwie rolnym zajmującym się ich uprawą wyniosła 4,93 ha.

W gospodarstwach rolnych posiadających od 5 do 10 ha UR znajdowało się 30,6% całego areалу uprawy zbóż, które należały do 31,9% gospodarstw uprawiających zboża. Gospodarstwa rolne o powierzchni UR 20 ha i więcej stanowiły 5,0% ogólnej liczby gospodarstw uprawiających zboża, skupiając aż 23,1% ogólnej powierzchni zbóż. Najwięcej gospodarstw uprawiających zboża, tj. 41,9% znajdowało się w grupie obszarowej od 1 do 5 ha UR, jednak w gospodarstwach tych znajdowało się jedynie 16,8% zasiewów zbóż ogółem.

Wykres 8. Odsetek powierzchni uprawy zbóż oraz liczby gospodarstw rolnych prowadzących uprawę zbóż według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.

W porównaniu z 2002 r. o 47,1% wzrosła liczba wielkoobszarowych gospodarstw uprawiających zboża (tj. posiadających 50 ha i więcej UR), a łączna powierzchnia uprawy zbóż w tych gospodarstwach zwiększyła się o 3,4 tys. ha, tj. o 8,4%

Tabl. 2. Liczba gospodarstw rolnych prowadzących uprawę zbóż oraz średnia powierzchnia zasiewów zbóż w gospodarstwach rolnych

Grupy obszarowe powierzchni użytków rolnych w ha	2002			2010		
	liczba gospodarstw posiadających zasiewy zbóż	udział w ogólnej liczbie gospodarstw prowadzących uprawę zbóż w %	średnia powierzchnia uprawy zbóż w 1 gospodarstwie w ha	liczba gospodarstw posiadających zasiewy zbóż	udział w ogólnej liczbie gospodarstw prowadzących uprawę zbóż w %	średnia powierzchnia uprawy zbóż w 1 gospodarstwie w ha
Ogółem.....	139435	100,0	4,38	118315	100,0	4,93
do 1 ha						
włącznie ...	9504	6,8	0,37	4866	4,1	0,52
1 - 2	16051	11,5	0,92	13640	11,5	1,10
2 - 3	12982	9,3	1,47	12935	10,9	1,68
3 - 5	24608	17,6	2,34	22972	19,4	2,67
5 - 10	45872	32,9	4,22	37775	31,9	4,72
10 - 15.....	18454	13,2	7,11	14490	12,2	7,58
15 - 20.....	6618	4,7	10,18	5668	4,8	10,55
20 - 30.....	3743	2,7	14,67	3803	3,2	14,55
30 - 50.....	1187	0,9	23,44	1554	1,3	22,84
50 ha i więcej	416	0,3	96,77	612	0,5	71,31

W strukturze zasiewów zbóż podstawowych z mieszankami zbożowymi wzrósł udział zbóż intensywnych (pszenicy, jęczmienia i pszenżyta łącznie) z 35,1% w 2002 r. do 48,8% w 2010 r., natomiast zmniejszył się udział zbóż ekstensywnych (żyta, owsa i mieszanek zbożowych) z 64,9% do 51,2%.

W ogólnej liczbie gospodarstw rolnych zajmujących się uprawą zbóż liczba gospodarstw prowadzących poszczególne gatunki zbóż oraz powierzchnia ich zasiewów przedstawiały się następująco:

- pszenicę ozimą uprawiało 32,9 tys. gospodarstw rolnych, tj. 27,8% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających zboża, powierzchnia zasiewów wynosiła 74,3 tys. ha, tj. 12,7% ogólnej powierzchni zbóż;
- pszenicę jarą uprawiało 12,0 tys., tj. 10,1%, powierzchnia zasiewów wynosiła 16,4 tys. ha, tj. 2,8% ogólnej powierzchni zbóż;
- żyto uprawiało 63,0 tys., tj. 53,2%, powierzchnia zasiewów wynosiła 133,9 tys. ha, tj. 23,0% ogólnej powierzchni zbóż;
- jęczmień ozimy uprawiało 8,3 tys., tj. 7,0%, powierzchnia zasiewów wynosiła 14,4 tys. ha, tj. 2,5% ogólnej powierzchni zbóż;
- jęczmień jary uprawiało 20,6 tys., tj. 17,4%, powierzchnia zasiewów wynosiła 40,0 tys. ha, tj. 6,9% ogólnej powierzchni zbóż;
- owies uprawiało 30,7 tys., tj. 25,9%, powierzchnia zasiewów wynosiła 46,8 tys. ha, tj. 8,0% ogólnej powierzchni zasiewów;
- pszenżyto ozime uprawiało 52,9 tys., tj. 44,7%, powierzchnia zasiewów wynosiła 122,1 tys. ha, tj. 20,9% ogólnej powierzchni zbóż;
- pszenżyto jare uprawiało 5,8 tys., tj. 4,9%, powierzchnia zasiewów wynosiła 10,0 tys. ha, tj. 1,7% ogólnej powierzchni zbóż;
- mieszanki zbożowe ozime uprawiało – 6,2 tys., tj. 5,2%, powierzchnia zasiewów wynosiła 11,6 tys. ha, tj. 2,0% ogólnej powierzchni zbóż;
- mieszanki zbożowe jare uprawiało – 44,9 tys., tj. 37,9%, powierzchnia zasiewów wynosiła 98,2 tys. ha, tj. 16,8% ogólnej powierzchni zbóż;
- grykę uprawiało – 0,9 tys., tj. 0,8%, powierzchnia zasiewów wynosiła 1,7 tys. ha, tj. 0,3% ogólnej powierzchni zbóż;
- proso uprawiało – 0,2 tys., tj. 0,1%, powierzchnia zasiewów wynosiła 0,3 tys. ha, tj. niespełna 0,1% ogólnej powierzchni zbóż;

- pozostałe zbożowe uprawiało – 0,9 tys., tj. 0,7%, powierzchnia zasiewów wynosiła 1,6 tys. ha, tj. 0,3% ogólnej powierzchni zbóż;
- kukurydzę na ziarno uprawiało – 3,5 tys., tj. 2,9% ogólnej liczby gospodarstw uprawiających zboża, powierzchnia zasiewów wynosiła 11,8 tys. ha, tj. 2,0% ogólnej powierzchni zbóż.

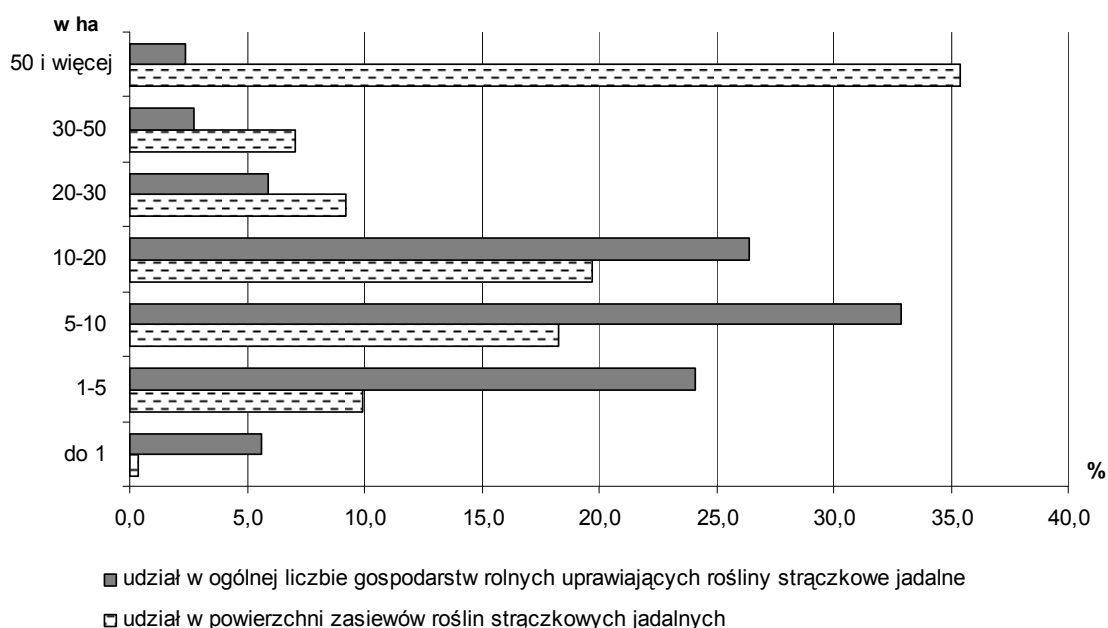
2. Strączkowe jadalne

W 2010 r. rośliny strączkowe jadalne zajmowały powierzchnię 1,8 tys. ha, tj. o 0,6 tys. ha (o 49,7%) większą niż w 2002 r.

Liczba gospodarstw rolnych zajmujących się uprawą roślin strączkowych jadalnych wyniosła 1,3 tys., stanowiąc 1,0% ogólnej liczby gospodarstw rolnych posiadających zasiewy. Odsetek gospodarstw uprawiających strączkowe był najniższy w grupach obszarowych UR 1-2 ha oraz 2-3 ha (0,5%), a najwyższy wśród gospodarstw największych (100 ha i więcej) gdzie wynosił 7,4%.

Udział powierzchni uprawy strączkowych jadalnych w ogólnej powierzchni zasiewów był najwyższy w największych grupach obszarowych UR, o powierzchni 50-100 ha oraz 100 ha i więcej i wynosił odpowiednio 0,7% oraz 1,2%, natomiast w pozostałych grupach obszarowych nie przekraczał 0,3%.

Wykres 9. *Odsetek powierzchni uprawy strączkowych jadalnych oraz liczby gospodarstw rolnych prowadzących uprawę strączkowych jadalnych według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.*

Na 1 gospodarstwo posiadające strączkowe jadalne przypadało średnio 1,38 ha powierzchni tych upraw.

W poszczególnych grupach obszarowych powierzchni UR, liczba gospodarstw oraz udział gospodarstw z danej grupy obszarowej w ogólnej liczbie gospodarstw uprawiających rośliny strączkowe jadalne, a także średnia powierzchnia uprawy przypadająca na 1 gospodarstwo przedstawiały się następująco:

- 74 gospodarstwa rolne (w 2002 r. – 635) – 5,6% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających strączkowe jadalne posiadało powierzchnię użytków rolnych **do 1 ha włącznie**, przy średniej powierzchni uprawy roślin strączkowych jadalnych w tych gospodarstwach – 0,08 ha (w 2002 r. – 0,06 ha);
- 80 gospodarstw rolnych (w 2002 r. – 117) – 6,1% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających strączkowe jadalne posiadało powierzchnię użytków rolnych **od 1 do 2 ha**, przy średniej powierzchni uprawy roślin strączkowych jadalnych w tych gospodarstwach – 0,44 ha (w 2002 r. – 0,31 ha);
- 237 gospodarstw rolnych (w 2002 r. – 230) – 18,0% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających strączkowe jadalne posiadało powierzchnię użytków rolnych **od 2 do 5 ha**, przy średniej powierzchni uprawy roślin strączkowych jadalnych w tych gospodarstwach – 0,62 ha (w 2002 r. – 0,38 ha);
- 433 gospodarstwa rolne (w 2002 r. – 407) – 32,9% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających strączkowe jadalne posiadało powierzchnię użytków rolnych **od 5 do 10 ha**, przy średniej powierzchni uprawy roślin strączkowych jadalnych w tych gospodarstwach – 0,77 ha (w 2002 r. – 0,59 ha);
- 461 gospodarstw rolnych (w 2002 r. – 429) – 35,0% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających strączkowe jadalne posiadało powierzchnię użytków rolnych **od 10 do 50 ha**, przy średniej powierzchni uprawy roślin strączkowych jadalnych w tych gospodarstwach – 1,42 ha (w 2002 r. – 1,29 ha);
- 31 gospodarstw rolnych (w 2002 r. – 27) – 2,4% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających strączkowe jadalne posiadało powierzchnię użytków rolnych **50 ha i więcej**, przy średniej powierzchni uprawy roślin strączkowych jadalnych w tych gospodarstwach – 20,81 ha (w 2002 r. – 9,46 ha).

Największą powierzchnię uprawy strączkowych jadalnych zanotowano w powiatach: kutnowskim (23,9%), łowickim (11,2%) i zgierskim (9,5%), natomiast najmniejszy

– w łódzkim wschodnim (0,2%), bełchatowskim (0,3%), tomaszowskim (0,4%) oraz łaskim (0,5%).

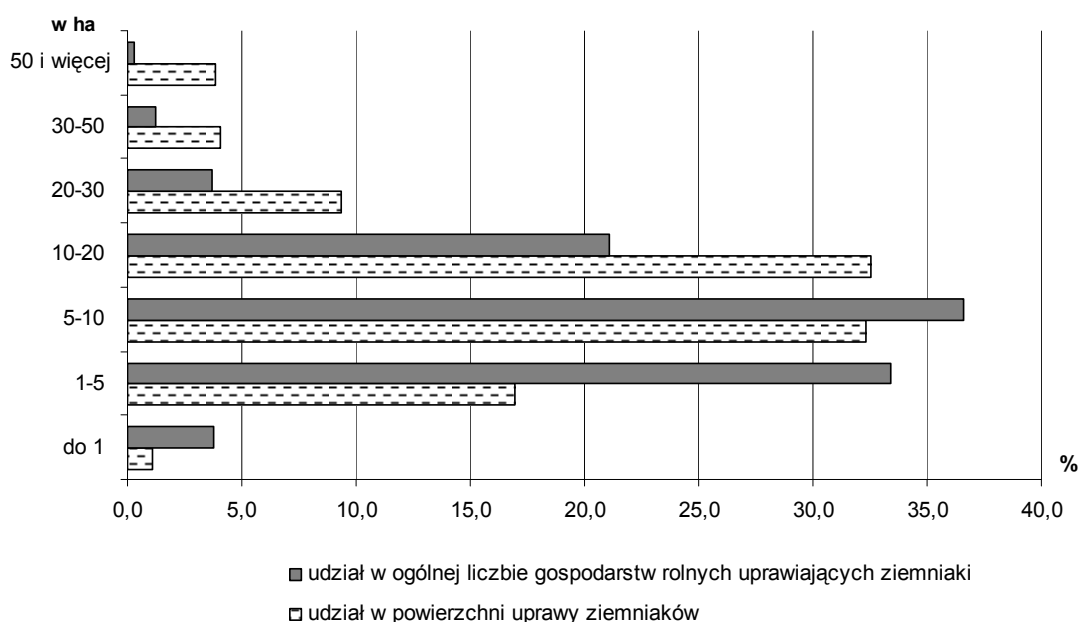
3. Ziemiaki

Powierzchnia uprawy ziemniaków w 2010 r. wyniosła 42,9 tys. ha i w porównaniu z danymi PSR 2002 zmniejszyła się o 52,0 tys. ha, tj. o 54,8%.

Liczba gospodarstw rolnych zajmujących się uprawą ziemniaków wyniosła 58,3 tys., tj. 46,5% ogólnej liczby gospodarstw posiadających grunty pod zasiewami. Analiza liczby gospodarstw w poszczególnych grupach obszarowych UR wykazuje, że największy udział gospodarstw z zasiewami i prowadzących uprawę ziemniaków był w grupie 10-15 ha UR – 60,7%, najmniejszy natomiast w grupie gospodarstw największych – posiadających 100 ha i więcej UR – zaledwie 13,8% gospodarstw posiadających zasiewy uprawiała ziemniaki. Wśród gospodarstw najmniejszych posiadających do 1 ha UR włącznie odsetek ten wyniósł 30,2%.

Należy podkreślić, że wśród gospodarstw najmniejszych (0-1 ha UR) powierzchnia uprawy ziemniaków stanowiła 13,6% ogólnej powierzchni zasiewów w tej grupie. W gospodarstwach o powierzchni powyżej 1 ha UR, udział malał od 7,5% w grupie obszarowej 1-2 ha do zaledwie 2,4% w gospodarstwach w grupie 50-100 ha UR oraz 2,6% w gospodarstwach o powierzchni 100 ha i więcej.

Wykres 10. Odsetek powierzchni uprawy ziemniaków oraz liczby gospodarstw rolnych prowadzących uprawę ziemniaków według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.

Średnia powierzchnia uprawy ziemniaków w 1 gospodarstwie rolnym zajmującym się ich uprawą wyniosła 0,74 ha (dla Polski – 0,52 ha).

W poszczególnych grupach obszarowych powierzchni UR, liczba gospodarstw oraz udział gospodarstw z danej grupy obszarowej w ogólnej liczbie gospodarstw uprawiających ziemniaki, a także średnia powierzchnia uprawy przypadająca na 1 gospodarstwo przedstawiały się następująco:

- 2,2 tys. gospodarstw rolnych (w 2002 r. – 11,7 tys.), tj. 3,8% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających ziemniaki posiadało powierzchnię użytków rolnych **do 1 ha włącznie**, przy średniej powierzchni uprawy ziemniaków w tych gospodarstwach – 0,22 ha (w 2002 r. – 0,16 ha);
- 4,4 tys. gospodarstw rolnych (w 2002 r. – 10,6 tys.), tj. 7,5% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających ziemniaki posiadało powierzchnię użytków rolnych **od 1 do 2 ha**, przy średniej powierzchni uprawy ziemniaków w tych gospodarstwach – 0,31 ha (w 2002 r. – 0,32 ha);
- 15,1 tys. gospodarstw rolnych (w 2002 r. – 29,2 tys.), tj. 26,0% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających ziemniaki posiadało powierzchnię użytków rolnych **od 2 do 5 ha**, przy średniej powierzchni uprawy ziemniaków w tych gospodarstwach – 0,39 ha (w 2002 r. – 0,49 ha);
- 21,3 tys. gospodarstw rolnych (w 2002 r. – 40,5 tys.), tj. 36,6% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających ziemniaki posiadało powierzchnię użytków rolnych **od 5 do 10 ha**, przy średniej powierzchni uprawy ziemniaków w tych gospodarstwach – 0,65 ha (w 2002 r. – 0,82 ha);
- 15,2 tys. gospodarstw rolnych (w 2002 r. – 27,2 tys.), tj. 26,0% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających ziemniaki posiadało powierzchnię użytków rolnych **od 10 do 50 ha**, przy średniej powierzchni uprawy ziemniaków w tych gospodarstwach – 1,30 ha (w 2002 r. – 1,50 ha);
- 0,2 tys. gospodarstw rolnych (w 2002 r. – 0,2 tys.), tj. 0,3% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających ziemniaki posiadało powierzchnię użytków rolnych **50 ha i więcej**, przy średniej powierzchni uprawy ziemniaków w tych gospodarstwach – 10,54 ha (w 2002 r. – 9,14 ha).

Największą powierzchnię uprawy ziemniaków odnotowano w powiatach sieradzkim (31,5%) i wieluńskim (14,0%), a najmniejszą w Piotrkowie Trybunalskim (0,1%) i Skierniewicach (0,5%).

4. Buraki cukrowe

Uprawa buraków cukrowych w 2010 r. zajmowała 6,7 tys. ha, tj. o 4,1 tys. ha (o 38,2%) mniej niż w 2002 r.

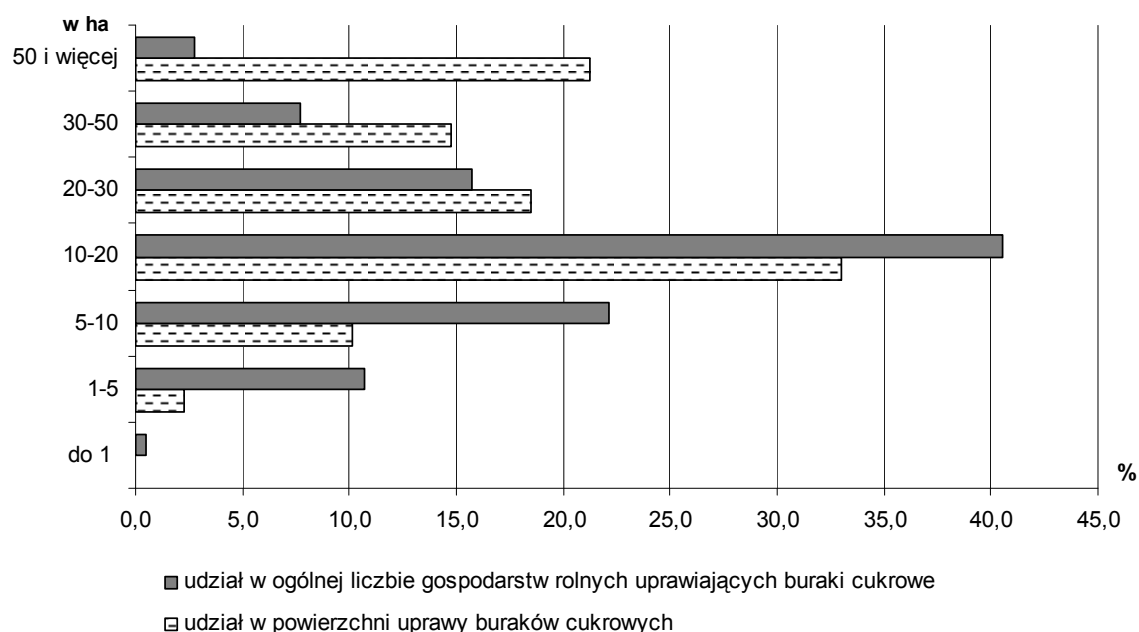
Liczba gospodarstw rolnych zajmujących się uprawą buraków cukrowych wyniosła 2,8 tys. (ponad dwukrotnie mniej niż w 2002 r). Stanowiły one 2,2% ogólnej liczby gospodarstw rolnych posiadających grunty pod zasiewami.

Uprawę buraków cukrowych prowadziły przede wszystkim gospodarstwa duże. Udział gospodarstw produkujących buraki w ogólnej liczbie gospodarstw z zasiewami w danej grupie obszarowej UR wzrastał wraz z wielkością gospodarstwa i wynosił od 0,2% wśród gospodarstw o powierzchni do 1 ha włącznie i 0,4% w grupie 1-2 ha do 13,6% w grupie 30-50 ha.

Jednocześnie w gospodarstwach największych (100 ha i więcej UR) udział powierzchni uprawy buraków cukrowych w powierzchni zasiewów był najwyższy i wynosił 2,3%, nieco niższy był w gospodarstwach 30-50 ha oraz 50-100 ha – 2,0%. W gospodarstwach najmniejszych (o powierzchni do 5 ha UR) omawiany udział był na poziomie 0,1%.

Średnia powierzchnia uprawy buraków cukrowych w 1 gospodarstwie rolnym zajmującym się ich uprawą wyniosła 2,41 ha.

Wykres 11. Odsetek powierzchni uprawy buraków cukrowych oraz liczby gospodarstw rolnych prowadzących uprawę buraków cukrowych według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.

W poszczególnych grupach obszarowych powierzchni użytków rolnych, liczba gospodarstw oraz udział gospodarstw z danej grupy obszarowej w ogólnej liczbie gospodarstw uprawiających buraki cukrowe, a także średnia powierzchnia uprawy przypadająca na 1 gospodarstwo przedstawiały się następująco:

- 14 gospodarstw rolnych (w 2002 r. – 6), tj. 0,5% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających buraki cukrowe posiadało powierzchnię użytków rolnych **do 1 ha włącznie**, przy średniej powierzchni uprawy buraków cukrowych w tych gospodarstwach – 0,21 ha (w 2002 r. – 0,07 ha);
- 61 gospodarstw rolnych (w 2002 r. – 23), tj. 2,2% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających buraki cukrowe posiadało powierzchnię użytków rolnych **od 1 do 2 ha**, przy średniej powierzchni uprawy buraków cukrowych w tych gospodarstwach – 0,48 ha (w 2002 r. – 0,59 ha);
- 234 gospodarstwa rolne (w 2002 r. – 333), tj. 8,5% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających buraki cukrowe posiadało powierzchnię użytków rolnych **od 2 do 5 ha**, przy średniej powierzchni uprawy buraków cukrowych w tych gospodarstwach – 0,53 ha (w 2002 r. – 0,78 ha);
- 612 gospodarstw rolnych (w 2002 r. – 1718), tj. 22,1% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających buraki cukrowe posiadało powierzchnię użytków rolnych **od 5 do 10 ha**, przy średniej powierzchni uprawy buraków cukrowych w tych gospodarstwach – 1,10 ha (w 2002 r. – 1,09 ha);
- 1768 gospodarstw rolnych (w 2002 r. – 3769), tj. 63,9% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających buraki cukrowe posiadało powierzchnię użytków rolnych **od 10 do 50 ha**, przy średniej powierzchni uprawy buraków cukrowych w tych gospodarstwach – 2,50 ha (w 2002 r. – 1,99 ha);
- 77 gospodarstw rolnych (w 2002 r. – 52), tj. 2,8% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających buraki cukrowe posiadało powierzchnię użytków rolnych **50 ha i więcej**, przy średniej powierzchni uprawy buraków cukrowych w tych gospodarstwach – 18,42 ha (w 2002 r. – 21,59 ha).

5. Rzepak i rzepik

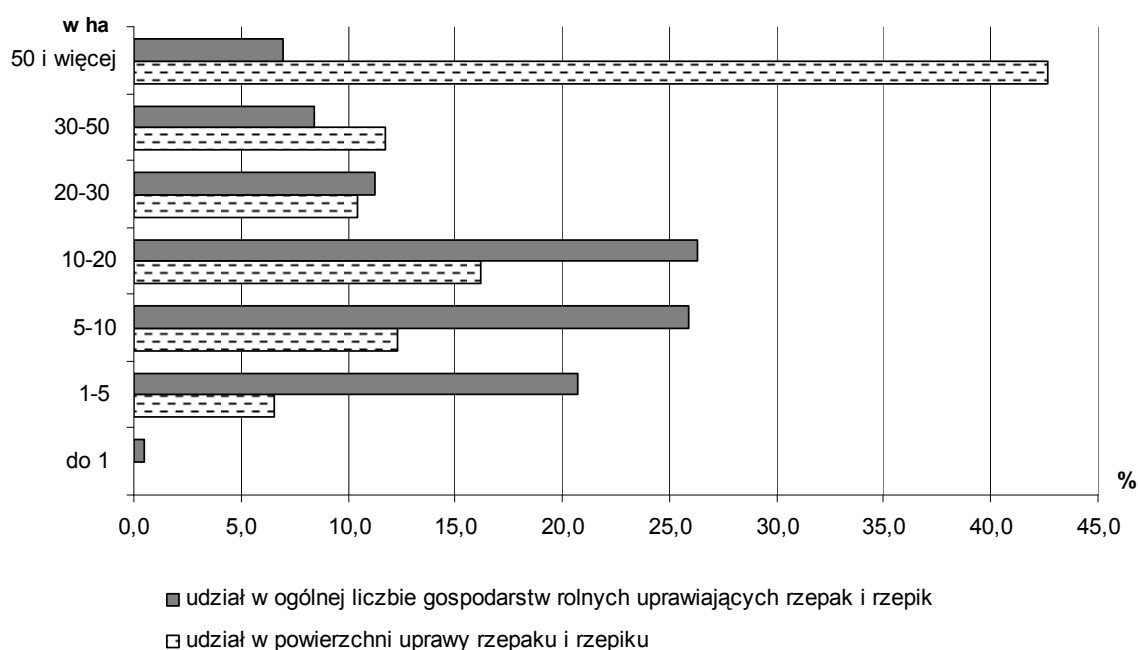
Według wyników PSR 2010, powierzchnia uprawy rzepaku i rzepiku wynosiła 21,1 tys. ha i była większa o 15,0 tys. ha od powierzchni zasiewów odnotowanej w 2002 r.

Liczba gospodarstw rolnych zajmujących się uprawą rzepaku i rzepiku wynosiła ponad 3,7 tys. i była większa o 2,6 tys. od liczby gospodarstw rolnych uprawiających rzepak i rzepik w 2002 r.

Rzepak i rzepik uprawiało 0,3% gospodarstw o powierzchni UR do 1 ha włącznie posiadających zasiewy, w grupie o powierzchni 100 ha UR i więcej było to 55,6% jednostek. Najmniejszy udział w powierzchni zasiewów – 0,5% rzepak i rzepik zajmował w grupie obszarowej UR 0-1 ha, największy udział odnotowano w grupie 100 ha i więcej – 16,6%.

Średnia powierzchnia uprawy rzepaku i rzepiku w 1 gospodarstwie rolnym zajmującym się omawianymi uprawami wyniosła 5,65 ha, było to dwukrotnie mniej niż przeciętnie w Polsce.

Wykres 12. Odsetek powierzchni uprawy rzepaku i rzepiku oraz liczby gospodarstw rolnych prowadzących uprawę rzepaku i rzepiku według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.

W poszczególnych grupach obszarowych powierzchni użytków rolnych, liczba gospodarstw oraz udział gospodarstw z danej grupy obszarowej w ogólnej liczbie gospodarstw uprawiających rzepak i rzepik, a także średnia powierzchnia uprawy przypadająca na 1 gospodarstwo przedstawiały się następująco:

- 19 gospodarstw rolnych (w 2002 r. – 17), tj. 0,5% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających rzepak i rzepik posiadało powierzchnię użytków rolnych **do 1 ha włącznie**, przy średniej powierzchni uprawy rzepaku i rzepiku w tych gospodarstwach – 0,84 ha (w 2002 r. – 0,13 ha);

- 156 gospodarstw rolnych (w 2002 r. – 27), tj. 4,2% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających rzepak i rzepik posiadało powierzchnię użytków rolnych **od 1 do 2 ha**, przy średniej powierzchni uprawy rzepaku i rzepiku w tych gospodarstwach – 1,21 ha (w 2002 r. – 0,97 ha);
- 618 gospodarstw rolnych (w 2002 r. – 114), tj. 16,5% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających rzepak i rzepik posiadało powierzchnię użytków rolnych **od 2 do 5 ha**, przy średniej powierzchni uprawy rzepaku i rzepiku w tych gospodarstwach – 1,94 ha (w 2002 r. – 1,55 ha);
- 969 gospodarstw rolnych (w 2002 r. – 213), tj. 25,9% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających rzepak i rzepik posiadało powierzchnię użytków rolnych **od 5 do 10 ha**, przy średniej powierzchni uprawy rzepaku i rzepiku w tych gospodarstwach – 2,68 ha (w 2002 r. – 2,05 ha);
- 1719 gospodarstw rolnych (w 2002 r. – 622), tj. 46,0% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających rzepak i rzepik posiadało powierzchnię użytków rolnych **od 10 do 50 ha**, przy średniej powierzchni uprawy rzepaku i rzepiku w tych gospodarstwach – 4,73 ha (w 2002 r. – 3,40 ha);
- 259 gospodarstw rolnych (w 2002 r. – 110), tj. 6,9% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających rzepak i rzepik posiadało powierzchnię użytków rolnych **50 ha i więcej**, przy średniej powierzchni uprawy rzepaku i rzepiku w tych gospodarstwach – 34,78 ha (w 2002 r. – 30,37 ha).

6. Warzywa gruntowe

Areał uprawy warzyw gruntowych (bez powierzchni ich uprawy w ogrodach przydomowych) w 2010 r. wyniósł 15,7 tys. ha. W porównaniu z 2002 r. powierzchnia uprawy warzyw gruntowych zmniejszyła się o 6,7 tys. ha, tj. o 29,9%.

Liczba gospodarstw zajmujących się uprawą warzyw gruntowych zmniejszyła się trzykrotnie (o 29,6 tys.) w stosunku do 2002 r. i wyniosła 11,5 tys., jednocześnie stanowiły one 9,2% gospodarstw rolnych prowadzących uprawę ziemiopłodów.

Średnia powierzchnia uprawy warzyw gruntowych w 1 gospodarstwie wynosiła 1,36 ha (w 2002 r. było to 0,55 ha).

Najwyższy odsetek gospodarstw z uprawą warzyw gruntowych odnotowano w grupach obszarowych UR 15-20 ha (15,2% ogółu gospodarstw w tej grupie) oraz 10-15 ha

(15,1%), natomiast najniższy wśród gospodarstw o powierzchni powyżej 100 ha i więcej UR (4,8%). Wśród gospodarstw posiadających do 1 ha UR odsetek ten wyniósł 11,3%.

Udział powierzchni uprawy warzyw gruntowych w ogólnej powierzchni zasiewów w danej grupie obszarowej UR malał od 5,3% w grupie 0-1 ha do 1,1% w grupie 100 ha i więcej.

W poszczególnych grupach obszarowych powierzchni użytków rolnych, liczba gospodarstw oraz udział gospodarstw z danej grupy obszarowej w ogólnej liczbie gospodarstw uprawiających warzywa gruntowe, a także średnia powierzchnia uprawy przypadająca na 1 gospodarstwo przedstawiały się następująco:

- 817 gospodarstw rolnych (w 2002 r. – 9683), tj. 7,1% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających warzywa gruntowe posiadało powierzchnię użytków rolnych **do 1 ha włącznie**, przy średniej powierzchni uprawy warzyw gruntowych w tych gospodarstwach – 0,22 ha (w 2002 r. – 0,09 ha);
- 738 gospodarstw rolnych (w 2002 r. – 3558), tj. 6,4% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających warzywa gruntowe posiadało powierzchnię użytków rolnych **od 1 do 2 ha**, przy średniej powierzchni uprawy warzyw gruntowych w tych gospodarstwach – 0,46 ha (w 2002 r. – 0,20 ha);
- 2085 gospodarstw rolnych (w 2002 r. – 7222), tj. 18,1% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających warzywa gruntowe posiadało powierzchnię użytków rolnych **od 2 do 5 ha**, przy średniej powierzchni uprawy warzyw gruntowych w tych gospodarstwach – 0,75 ha (w 2002 r. – 0,31 ha);
- 3990 gospodarstw rolnych (w 2002 r. – 11302), tj. 34,6% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających warzywa gruntowe posiadało powierzchnię użytków rolnych **od 5 do 10 ha**, przy średniej powierzchni uprawy warzyw gruntowych w tych gospodarstwach – 1,15 ha (w 2002 r. – 0,58 ha);
- 3847 gospodarstw rolnych (w 2002 r. – 9247), tj. 33,4% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających warzywa gruntowe posiadało powierzchnię użytków rolnych **od 10 do 50 ha**, przy średniej powierzchni uprawy warzyw gruntowych w tych gospodarstwach – 2,16 ha (w 2002 r. – 1,19 ha);
- 49 gospodarstw rolnych (w 2002 r. – 79), tj. 0,4% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających warzywa gruntowe posiadało powierzchnię użytków rolnych **50 ha i więcej**, przy średniej powierzchni uprawy warzyw gruntowych w tych gospodarstwach – 15,55 ha (w 2002 r. – 13,62 ha).

7. Truskawki i poziomki gruntowe

Powierzchnia uprawy truskawek i poziomek gruntowych wyniosła 2,2 tys. ha i w porównaniu z 2002 r. była mniejsza o 0,5 tys. ha (o 18,2%).

Uprawą truskawek i poziomek gruntowych zajmowało się 4,2 tys. gospodarstw, tj. 3,3% ogółu gospodarstw rolnych z zasiewami. Ich liczba w porównaniu z rokiem 2002 zmniejszyła się trzykrotnie – o ponad 8,8 tys.

Najwyższy udział powierzchni uprawy truskawek i poziomek w ogólnej powierzchni zasiewów w danej grupie obszarowej UR odnotowano w grupie do 1 ha włącznie (0,8%), a najniższy wśród gospodarstw 30-50 ha (0,1%).

W poszczególnych grupach obszarowych powierzchni użytków rolnych, liczba gospodarstw oraz udział gospodarstw z danej grupy obszarowej w ogólnej liczbie gospodarstw uprawiających truskawki i poziomki gruntowe, a także średnia powierzchnia uprawy przypadająca na 1 gospodarstwo przedstawiały się następująco:

- 142 gospodarstwa rolne (w 2002 r. – 3101), tj. 3,4% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających truskawki i poziomki gruntowe posiadało powierzchnię użytków rolnych **do 1 ha włącznie**, przy średniej powierzchni ich uprawy w tych gospodarstwach – 0,20 ha (w 2002 r. – 0,07 ha);
- 356 gospodarstw rolnych (w 2002 r. – 1169), tj. 8,5% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających truskawki i poziomki gruntowe posiadało powierzchnię użytków rolnych **od 1 do 2 ha**, przy średniej powierzchni ich uprawy w tych gospodarstwach – 0,35 ha (w 2002 r. – 0,18 ha);
- 952 gospodarstwa rolne (w 2002 r. – 2410), tj. 22,8% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających truskawki i poziomki gruntowe posiadało powierzchnię użytków rolnych **od 2 do 5 ha**, przy średniej powierzchni ich uprawy w tych gospodarstwach – 0,37 ha (w 2002 r. – 0,20 ha);
- 1548 gospodarstw rolnych (w 2002 r. – 3722), tj. 37,1% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających truskawki i poziomki gruntowe posiadało powierzchnię użytków rolnych **od 5 do 10 ha**, przy średniej powierzchni ich uprawy w tych gospodarstwach – 0,45 ha (w 2002 r. – 0,26 ha);
- 1162 gospodarstwa rolne (w 2002 r. – 2596), tj. 27,9% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających truskawki i poziomki gruntowe posiadało powierzchnię użytków rolnych **od 10 do 50 ha**, przy średniej powierzchni ich uprawy w tych gospodarstwach – 0,68 ha (w 2002 r. – 0,32 ha);

- 12 gospodarstw rolnych (w 2002 r. – 17), tj. 0,3% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających truskawki i poziomki gruntowe posiadało powierzchnię użytków rolnych **50 ha i więcej**, przy średniej powierzchni ich uprawy w tych gospodarstwach – 19,92 ha (w 2002 r. – 1,21 ha).

8. Metody uprawy gleby

Wyniki badania metod produkcji rolnej wykazały, że w 2010 r. ponad 90% gospodarstw prowadzących działalność rolniczą o powierzchni powyżej 1 ha UR, posiadające użytki rolne w dobrej kulturze, stosowało orkę pługiem lemieszowym lub talerzowym, 9,8% – orkę płytką (uprawa konserwująca), a 2,5% – uprawę bezorkową (siew bezpośredni).

Najwyższy odsetek gospodarstw z użytkami rolnymi w dobrej kulturze i stosujących orkę pługiem (od 93% do 97%) odnotowano w grupie obszarowej UR 30-50 ha (96,9%), zaś najniższy – w grupie 100 i więcej ha (81,5%).

Uprawę konserwującą stosowało co dziesiąte gospodarstwo należące do grup obszarowych UR: 2-3 ha, 5-10 ha, 10-15 ha i 20-30 ha, a najmniej (ok. 6%) gospodarstw należących do grupy 50-100 ha.

W grupach gospodarstw największych, tj. o powierzchni 100 ha i więcej UR odnotowano najwyższy odsetek jednostek stosujących siew bezpośredni – 9,0%. Omawiany odsetek był najniższy – 0,4% w grupie obszarowej UR 20-30 ha.

III. Zwierzęta gospodarskie

W 2010 r. odnotowano 87,1 tys. gospodarstw utrzymujących zwierzęta gospodarskie, co stanowiło 51,8% ogółu gospodarstw rolnych i 60,7% gospodarstw prowadzących działalność rolniczą.

Pogłowie poszczególnych gatunków zwierząt w czerwcu 2010 r. wynosiło:

- bydło – 454,6 tys.
w tym krowy – 216,1 tys.;
- trzoda chlewna – 1310,6, tys.
w tym lochy – 108,0 tys.;
- owce – 15,4 tys.;

- konie – 14,9 tys.;
- kozy – 5,1 tys.;
- drób kurzy – 14356,7 tys.

W porównaniu z wynikami spisu z 2002 r. spadła populacja większości gatunków zwierząt gospodarskich: kóz – o 63,6%, owiec – o 38,0%, koni – o 18,2%, drobiu kurzego – o 13,4%, trzody chlewnej ogółem – o 5,2% (przy czym liczba loch spadła o 22,8%). W ciągu 8 lat wzrosła natomiast wielkość pogłównia bydła ogółem – o 1,0%, mimo, że liczba krów spadła w tym czasie o 14,2%.

Zwierzęta gospodarskie były utrzymywane głównie w gospodarstwach indywidualnych: 98,9% pogłównia bydła (99,2% w 2002 r.), 96,8% pogłównia trzody chlewnej (98,8% w 2002 r.) oraz 94,0% pogłównia owiec (97,7% w 2002 r.).

W łódzkim **na 1 gospodarstwo rolne** utrzymujące dany gatunek zwierząt przypadało:

- bydła – 9,3 szt. (w 2002 r. – 5,4 szt.)
w tym krów – 5,2 szt. (w 2002 r. – 3,2 szt.);
- trzody chlewnej – 38,0 szt. (w 2002 r. – 21,9 szt.)
w tym loch – 4,3 szt. (w 2002 r. – 3,3 szt.);
- drobiu kurzego – 224,5 szt. (w 2002 r. – 186,8 szt.);
- owiec – 18,9 szt. (w 2002 r. – 19,9 szt.);
- kóz – 2,8 szt. (w 2002 r. – 2,9 szt.);
- koni – 2,7 szt. (w 2002 r. – 1,6 szt.).

Wielkość stada ma ścisły związek z powierzchnią gospodarstwa. Wraz ze wzrostem powierzchni gospodarstwa, zwiększa się również wielkość stada utrzymywanego w danym gospodarstwie.

Obsada zwierząt gospodarskich w sztukach na 1 gospodarstwo utrzymujące dany gatunek zwierząt, według grup obszarowych użytków rolnych, kształtowała się następująco:

- do 5 ha:
 - bydło – 2,9 szt. (w 2002 r. – 2,1 szt.),
 - trzoda chlewna – 11,4 szt. (w 2002 r. – 8,6 szt.),
 - drób kurzy – 196,5 szt. (w 2002 r. – 212,9 szt.),
 - owce – 7,4 szt., (w 2002 r. – 7,7 szt.),
 - konie 2,2 szt., (w 2002 r. – 1,3 szt.),
 - kozy – 2,6 szt. (w 2002 r. – 2,8 szt.);

- 5 – 10 ha:
 - bydło – 5,7 szt. (w 2002 r. – 4,2 szt.),
 - trzoda chlewna – 20,3 szt. (w 2002 r. – 15,1 szt.),
 - drób kurzy – 161,1 szt. (w 2002 r. – 105,8 szt.),
 - owce – 13,8 szt. (w 2002 r. – 15,5 szt.),
 - konie – 2,4 szt. (w 2002 r. – 1,4 szt.),
 - kozy – 2,7 szt. (w 2002 r. – 3,0 szt.);
- 10 ha i więcej:
 - bydło – 17,1 szt. (w 2002 r. – 10,1 szt.),
 - trzoda chlewna – 77,5 szt. (w 2002 r. – 38,8 szt.),
 - drób kurzy – 371,1 szt. (w 2002 r. – 260,7 szt.),
 - owce – 47,6 szt. (w 2002 r. – 36,7 szt.),
 - konie – 4,0 szt. (w 2002 r. – 2,5 szt.),
 - kozy – 4,4, szt. (w 2002 r. – 3,1 szt.).

W 2010 r. w gospodarstwach najmniejszych obszarowo (tj. o powierzchni do 1 ha UR włącznie) znajdowało się: 0,3% wojewódzkiego pogłowia bydła (w 2002 r. – 0,5%), 0,3% – trzody chlewnej (0,6% w 2002 r.), 2,2% – owiec (3,1% w 2002 r.), 2,4% – koni (w 2002 r. – 3,0%), 6,7% – kóz (16,5% w 2002 r.), 18,4% – drobiu kurzego (8,9% w 2002 r.).

W gospodarstwach rolnych o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha, najwyższy odsetek pogłowia (podobnie jak w 2002 r.) odnotowano w gospodarstwach o powierzchni 5-10 ha użytków rolnych, gdzie znajdowało się:

- 24,8% pogłowia bydła (w 2002 r. – 32,0%);
- 23,1% pogłowia trzody chlewnej (w 2002 r. – 28,9%);
- 21,3% pogłowia owiec (w 2002 r. – 24,9%);
- 24,6% pogłowia drobiu kurzego (w 2002 r. – 20,0%);
- 31,7% pogłowia koni (w 2002 r. – 37,3%);
- 27,8% pogłowia kóz (w 2002 r. – 27,4%).

Obsada zwierząt gospodarskich według gatunków na 100 ha użytków rolnych ogółem kształtowała się następująco:

- bydło – 45,3 szt. (w 2002 r. – 39,3 szt.);

- trzoda chlewna – 130,5 szt. (w 2002 r. – 120,6 szt.);
- drób kurzy – 1429,3 szt. (w 2002 r. – 1445,2 szt.);
- owce – 1,5 szt. (w 2002 r. – 2,2 szt.);
- konie 1,5 szt. (w 2002 r. – 2,0 szt.);
- kozy – 0,5 szt. (w 2002 r. – 1,2 szt.).

1. Bydło

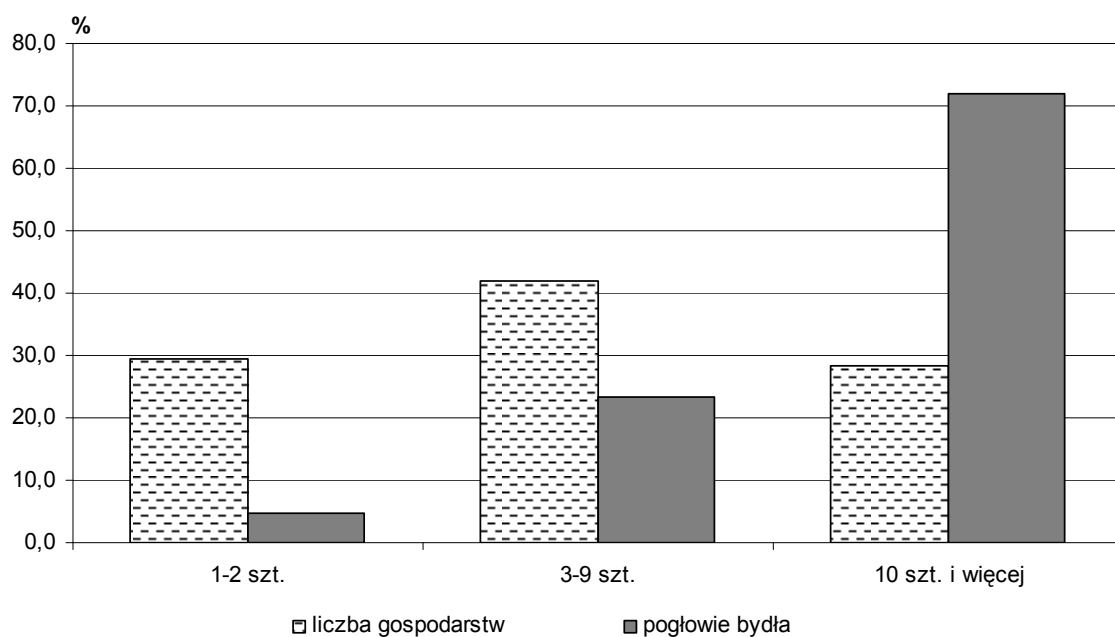
Według wyników PSR 2010 chów i hodowlę bydła prowadziło 48,9 tys. gospodarstw rolnych (w 2002 r. – 83,0 tys.), z czego 98,8% stanowiły gospodarstwa o powierzchni powyżej 1 ha UR (w 2002 r. – 98,2%).

Bydło posiadało 56,2% gospodarstw prowadzących produkcję zwierzęcą. Analiza liczby gospodarstw rolnych utrzymujących bydło w poszczególnych grupach obszarowych UR wykazała, że największy ich odsetek odnotowano w grupach obszarowych 5-10 ha i 10-15 ha, odpowiednio: 40,6% i 20,4%.

W województwie łódzkim, wśród gospodarstw utrzymujących bydło:

- 29,6% posiadało 1-2 szt. (w 2002 r. – 38,5%);
- 42,0% posiadało 3-9 szt. (w 2002 r. – 46,7%);
- 28,4% posiadało 10 i więcej szt. bydła (w 2002 r. – 14,8%).

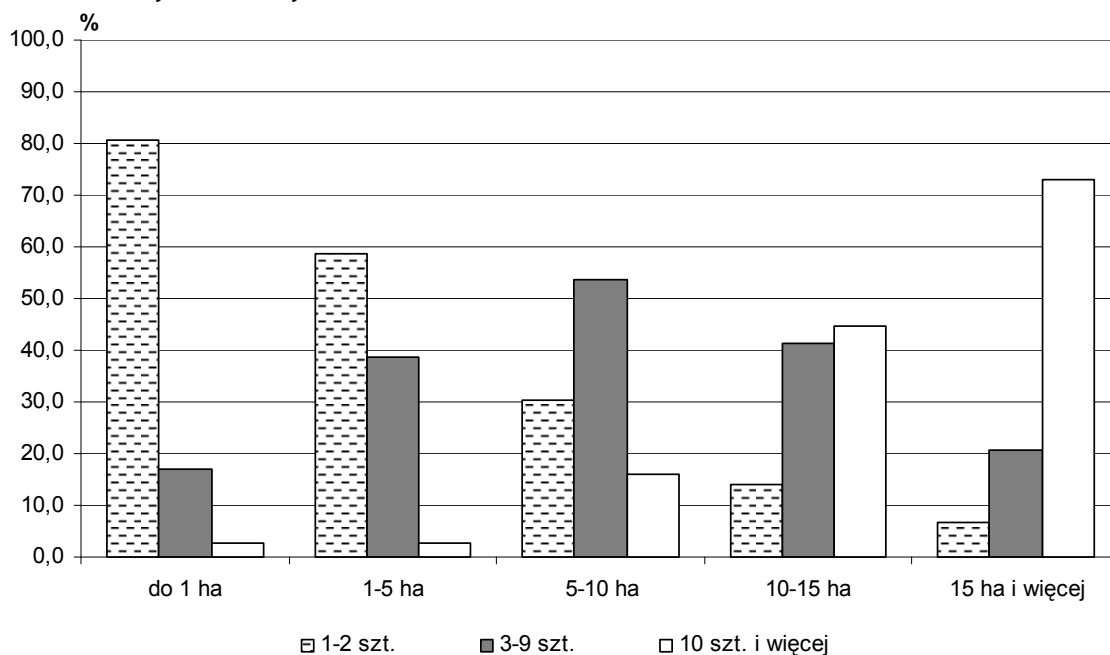
Wykres 13. Odsetek liczby gospodarstw i pogłowia bydła według skali chowu bydła w 2010 r.

Wyniki spisu ponadto wykazały, że 4,8% (w 2002 r. – 10,7%) wojewódzkiego pogłowia bydła znajdowało się w gospodarstwach posiadających 1-2 sztuki bydła, w jednostkach posiadających 3–9 sztuk – 23,3% (43,1% w 2002 r.), a w jednostkach utrzymujących 10 i więcej sztuk bydła – 71,9% (46,3% w 2002 r.).

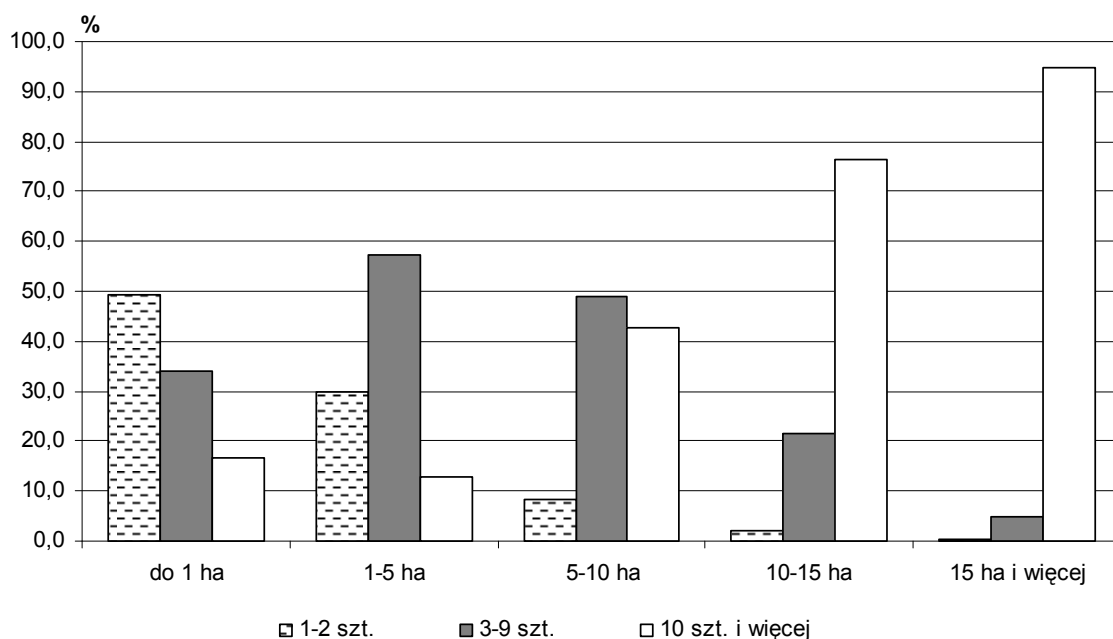
Wśród gospodarstw małych, tj. o powierzchni UR do 5 ha, przeważają stada 1-2 szt. (prawie 3 na 5 gospodarstw), przy czym odsetek gospodarstw tych malał wraz ze wzrostem powierzchni gospodarstw, i tak: w gospodarstwach do 1 ha wynosił 80,6% (w 2002 r. – 88,9%), natomiast w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych 1-2 ha, 2-3 ha oraz 3-5 ha wyniósł odpowiednio: 73,6%, 68,2% i 53,1% (w 2002 r. - 89,5%, 81,4% i 64,9%). W grupie obszarowej 5–10 ha użytków rolnych ponad połowę, tj. 53,8% (w 2002 r. - 59,2%) stanowiły gospodarstwa utrzymujące 3–9 sztuk bydła. W grupie obszarowej powyżej 10 ha najczęściej było gospodarstw ze stadem 10 i więcej szt. bydła – 57,4%, natomiast w 2002 r. w tej grupie dominowały gospodarstwa ze stadem liczącym 3–9 szt. bydła – 48,0%.

Wykres 14. Odsetek gospodarstw rolnych według skali chowu bydła i grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.

Odsetek pogłowia bydła utrzymywanego w gospodarstwach o najmniejszej skali chowu, tj. posiadających 1-2 sztuki bydła, wyraźnie zmniejszał się wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych. W podmiotach o powierzchni UR do 1 ha włącznie wynosił 49,4%, w jednostkach o powierzchni 1–5 ha – 29,9%, w gospodarstwach z grupy obszarowej 5–10 ha – 8,4%, a w gospodarstwach o powierzchni UR 10 ha i więcej – już tylko 1,0%.

Wykres 15. Odsetek pogłowia bydła według skali chowu bydła i grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.

Wśród powiatów największy odsetek pogłowia bydła (14,9%), podobnie jak w 2002 r. (11,5%), odnotowano w powiatach: łowickim, sieradzkim (12,05% w 2010 r., 10,2% w 2002 r.), łęczyckim (odpowiednio: 8,2% i 7,1%), poddębickim (odpowiednio: 7,7% i 7,0%) i kutnowskim (odpowiednio: 7,5% i 6,7%), a najmniejszy (nie uwzględniając miast na prawach powiatu) w brzezińskim, gdzie w 2010 r. wyniósł on 1,2% (w 2002 r. – 1,8%).

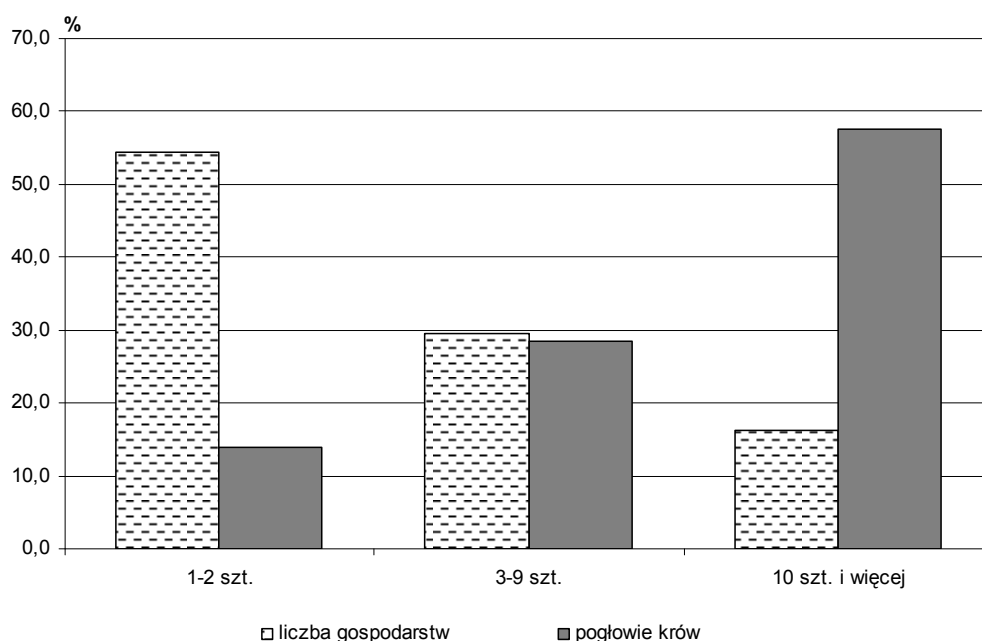
W 2010 r. chowem i hodowlą **krów** zajmowało się 41,7 tys. gospodarstw (w 2002 r. – 78,3 tys.), w tym gospodarstwa o powierzchni do 1 ha użytków rolnych stanowiły 1,1% (w 2002 r. – 1,7%).

Przeciętnie w województwie, wśród gospodarstw utrzymujących krowy:

- 54,3% posiadało 1-2 szt. (w 2002 r. – 58,4%);
- 29,4% posiadało 3-9 szt. (w 2002 r. – 36,7%);
- 16,2% posiadało 10 i więcej szt. bydła (w 2002 r. – 4,9%).

Wyniki spisu wykazały, że 14,0% (w 2002 r. – 25,8%) pogłowia krów w łódzkim znajdowało się w gospodarstwach posiadających 1-2 krowy, 28,4% (51,8% w 2002 r.) pozostawało w posiadaniu jednostek z 3-9 krowami, 57,5% (22,4% w 2002 r.) – w jednostkach posiadających 10 i więcej krów.

Wykres 16. Odsetek liczby gospodarstw i pogłowia krów według skali chowu krów w 2010 r.

Wśród gospodarstw małych i średnich, tj. o powierzchni użytków rolnych do 10 ha, dominowały gospodarstwa utrzymujące 1-2 krowy. Ich udział wyniósł ponad 2/3, przy czym odsetek tych gospodarstw według grup obszarowych kształtował się następująco:

- do 1 ha odsetek wyniósł 95,0% (w 2002 r. – 95,9%);
- 1-5 ha – 85,3% (w 2002 r. – 89,9%);
- 5-10 ha – 61,7% (w 2002 r. – 60,6%).

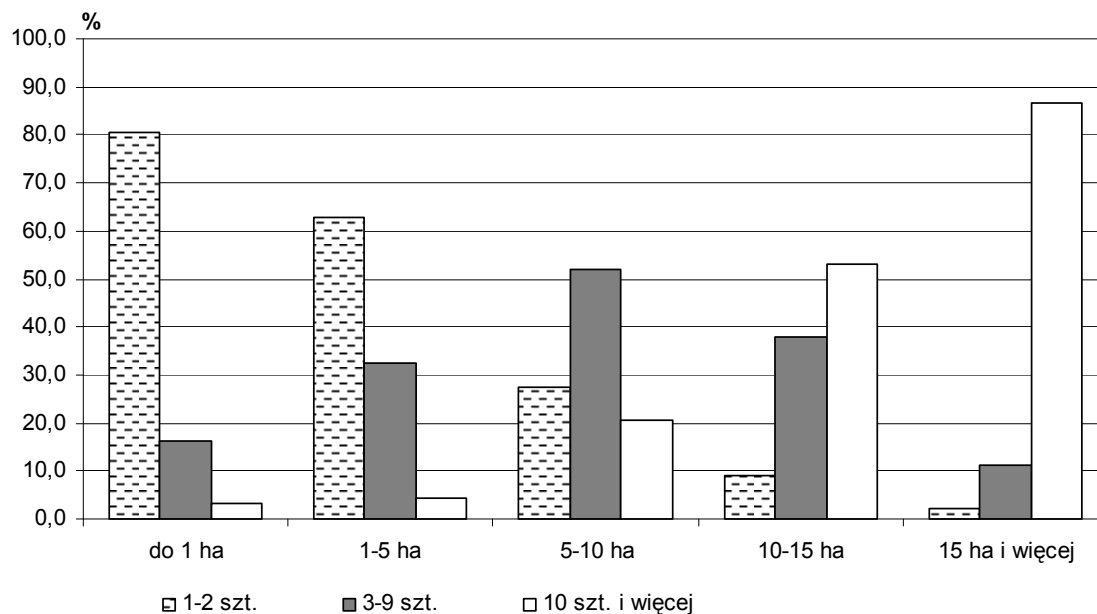
W grupie obszarowej 10–15 ha użytków rolnych najwięcej było gospodarstw posiadających 3–9 krów – 40,8% (w 2002 r. – 60,5%), natomiast w grupie 15 ha i więcej jednostki utrzymujące 10 i więcej krów – 53,7% (w 2002 r. największy odsetek w tej grupie obszarowej stanowiły gospodarstwa utrzymujące 3-9 krów – 57,0%).

Odsetek pogłowia krów utrzymywanego w gospodarstwach o najmniejszej skali chowu, tj. posiadających 1-2 krowy, wyraźnie zmniejszał się wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych. W podmiotach o powierzchni użytków rolnych do 1 ha wynosił 80,6% (87,9% w 2002 r.), w jednostkach o powierzchni 1–5 ha – 63,0% (76,9% w 2002 r.), w gospodarstwach z grupy obszarowej 5–10 ha – 27,6% (35,3% w 2002 r.), w podmiotach z grupy obszarowej 10–15 ha – 9,1% (12,1% w 2002 r.), a w gospodarstwach największych, tj. o powierzchni użytków rolnych 15 ha i więcej – 2,2% (4,1% w 2002 r.).

W gospodarstwach rolnych o największej skali chowu krów, tj. utrzymujących 10 i więcej sztuk, odsetek pogłowia krów zdecydowanie wzrastał z 3,3% w jednostkach najmniejszych obszarowo (tj. do 1 ha włącznie) do 86,7% w podmiotach o powierzchni

użytków rolnych 15 ha i więcej. W 2002 r. żadne gospodarstwo do 1 ha włącznie nie posiadało tak dużego stada, natomiast w grupie obszarowej 15 ha i więcej UR ponad połowę gospodarstw (58,1%) utrzymywało stado liczące 10 i więcej krów.

Wykres 17. Odsetek pogłowia krów według skali chowu krów i grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.

Wśród powiatów województwa łódzkiego największy odsetek pogłowia krów (16,3%), podobnie jak w 2002 r. (12,2%), odnotowano w powiatach: łowickim, sieradzkim (10,0% w 2010 r., 8,9% w 2002 r.), łęczyckim – 8,0% (w 2002 r. – 6,8% – 4 pozycja), kutnowskim – 7,8% (w 2002 r. – 6,6% – 5 pozycja), poddębickim – 7,4% (w 2002 r. – 6,4% – 6 pozycja) i piotrkowskim – 6,4% (w 2002 r. – 7,3% – 3 pozycja). Najmniejsze pogłowia krów odnotowano natomiast w powiecie brzezińskim, gdzie odsetek ten wyniósł 1,0% (1,4% w 2002 r.).

2. Trzoda chlewna

W 2010 r. chowem i hodowlą trzody chlewnej zajmowało się 34,5 tys. gospodarstw (w 2002 r. – 63,0 tys.), w tym podmioty o powierzchni powyżej 1 ha UR stanowiły – 99,2% (w 2002 r. – 98,8%).

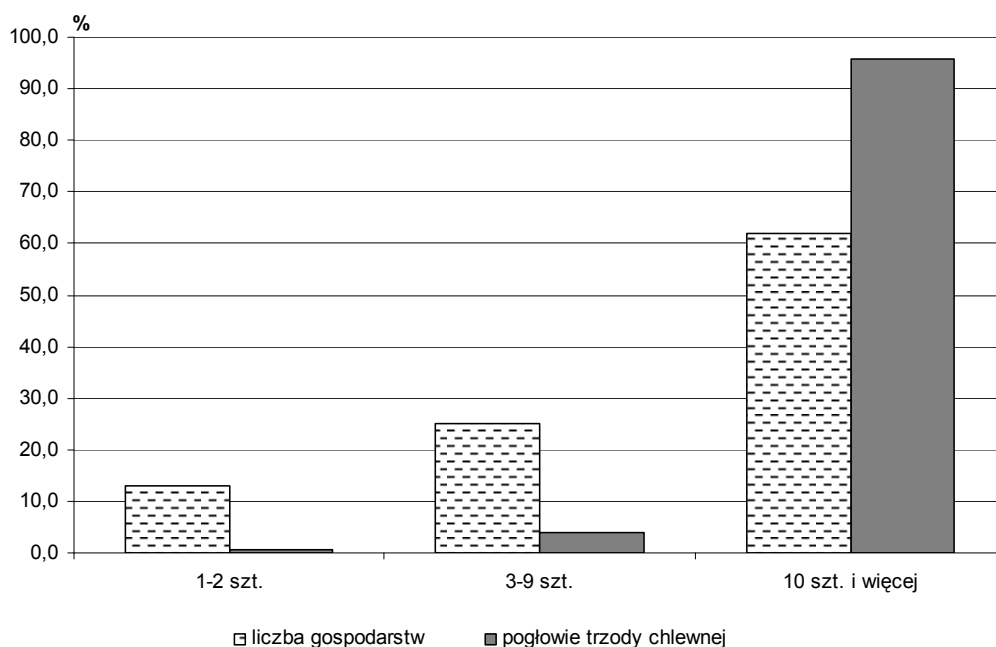
Najliczniejszą grupę gospodarstw utrzymujących trzodę chlewną spisano w grupach obszarowych UR 5-10 ha (niemalże połowa gospodarstw – 43,3%) oraz 10 ha i więcej (ponad 1/3 gospodarstw – 34,5%).

Wyniki spisu wykazały, że 0,5% (w 2002 r. – 1,0%) pogłowia świń w województwie łódzkim znajdowało się w gospodarstwach posiadających 1-2 szt. trzody chlewnej, 3,8% gospodarstw (7,6% w 2002 r.) posiadało 3-9 świń, a 95,7% (91,3% w 2002 r.) – w jednostkach utrzymujących 10 i więcej szt. trzody chlewnej.

W województwie łódzkim, wśród gospodarstw utrzymujących trzodę chlewną:

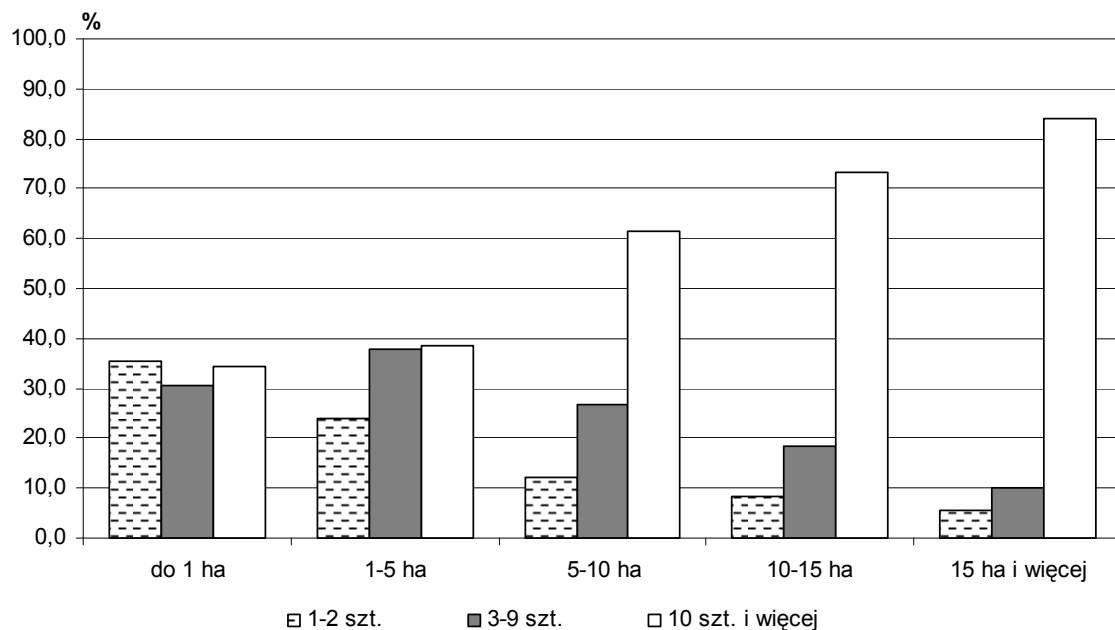
- 13,1% posiadało 1-2 szt. (w 2002 r. – 13,9%);
- 25,0% posiadało 3-9 szt. (w 2002 r. – 30,7%);
- 61,9% posiadało 10 szt. i więcej (w 2002 r. – 55,4%).

Wykres 18. Odsetek liczby gospodarstw i pogłowia trzody chlewnej według skali chowu trzody chlewnej w 2010 r.

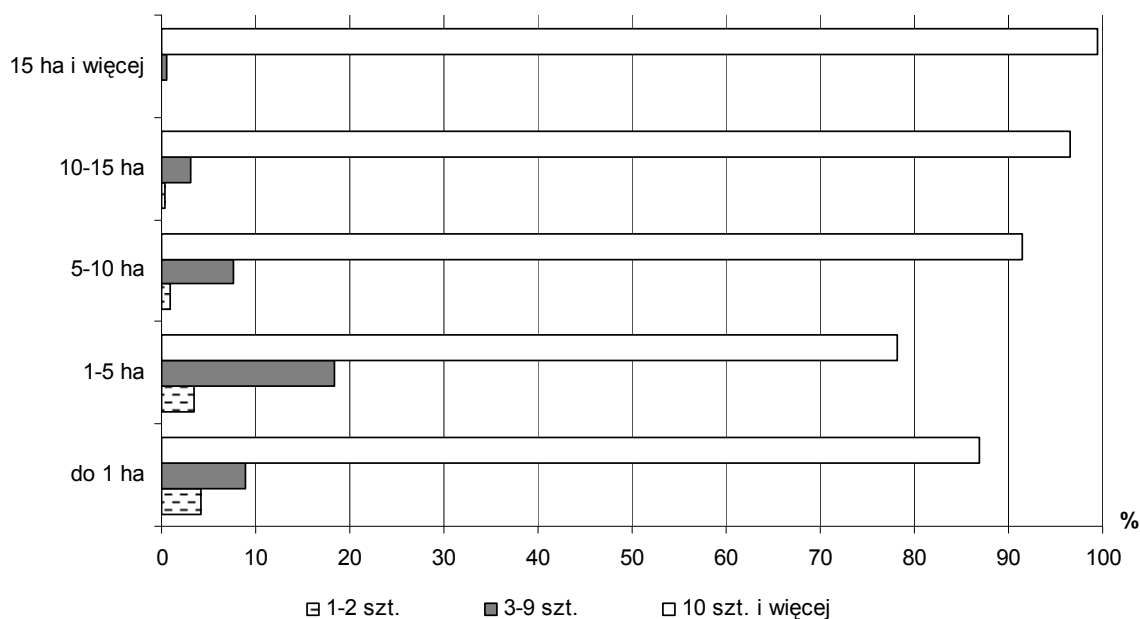
W grupie gospodarstw najmniejszych, tj. o powierzchni użytków rolnych do 1 ha, ponad 1/3 (w 2002 r. ponad połowa) posiadała 1–2 szt. trzody. Wśród gospodarstw o powierzchni użytków powyżej 1 ha dominowały gospodarstwa utrzymujące 10 i więcej szt. trzody chlewnej. W grupie obszarowej użytków rolnych 1–5 ha odsetek takich gospodarstw wynosił 38,4%. W gospodarstwach o powierzchni powyżej 5 ha największy odsetek stanowiły gospodarstwa utrzymujące 10 i więcej szt. trzody chlewnej. Przy czym udział gospodarstw 5–10 ha wyniósł 61,3% (w 2002 r. – 53,3%), a w gospodarstwach powyżej 10 ha ponad 3/4 gospodarstw utrzymywało 10 i więcej szt. trzody chlewnej (77,8% w 2010 r. i 76,4% w 2002 r.).

Wykres 19. Odsetek gospodarstw rolnych według skali chowu trzody chlewnej i grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.

W 2010 r. 99,7% (w 2002 r. – 99,4%) ogólnego stanu trzody chlewnej znajdowało się w gospodarstwach o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych.

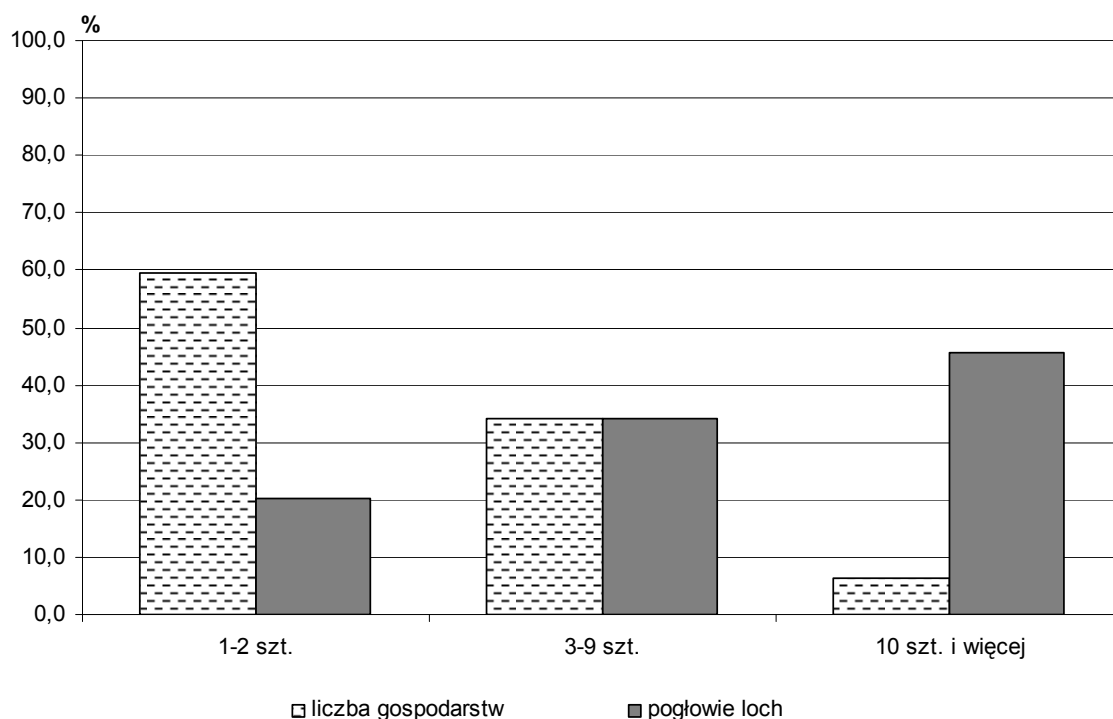
Wykres 20. Odsetek pogłowia trzody chlewnej według skali chowu trzody chlewnej i grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.

Odsetek pogłowia trzody chlewnej utrzymywanego w gospodarstwach o najmniejszej skali chowu, tj. posiadających tylko 1-2 świnie, podobnie jak w pogłowie bydła, wyraźnie zmniejszał się wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych. W podmiotach o powierzchni użytków rolnych do 1 ha włącznie wynosił on 4,2%, w jednostkach o powierzchni 1–5 ha – 3,4%, w gospodarstwach z grupy obszarowej 5–10 ha – 0,9%, a w gospodarstwach największych, tj. o powierzchni użytków rolnych 10 ha i więcej – 0,1%.

W gospodarstwach rolnych o największej skali chowu trzody chlewnej, tj. utrzymujących 10 i więcej sztuk, odsetek pogłowia świń zdecydowanie wzrastał wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych – z 86,9% w jednostkach najmniejszych obszarowo (tj. do 1 ha włącznie) do 98,7% w podmiotach o powierzchni użytków rolnych 10 ha i więcej.

Wykres 21. Odsetek liczby gospodarstw i pogłowia loch według skali chowu loch w 2010 r.

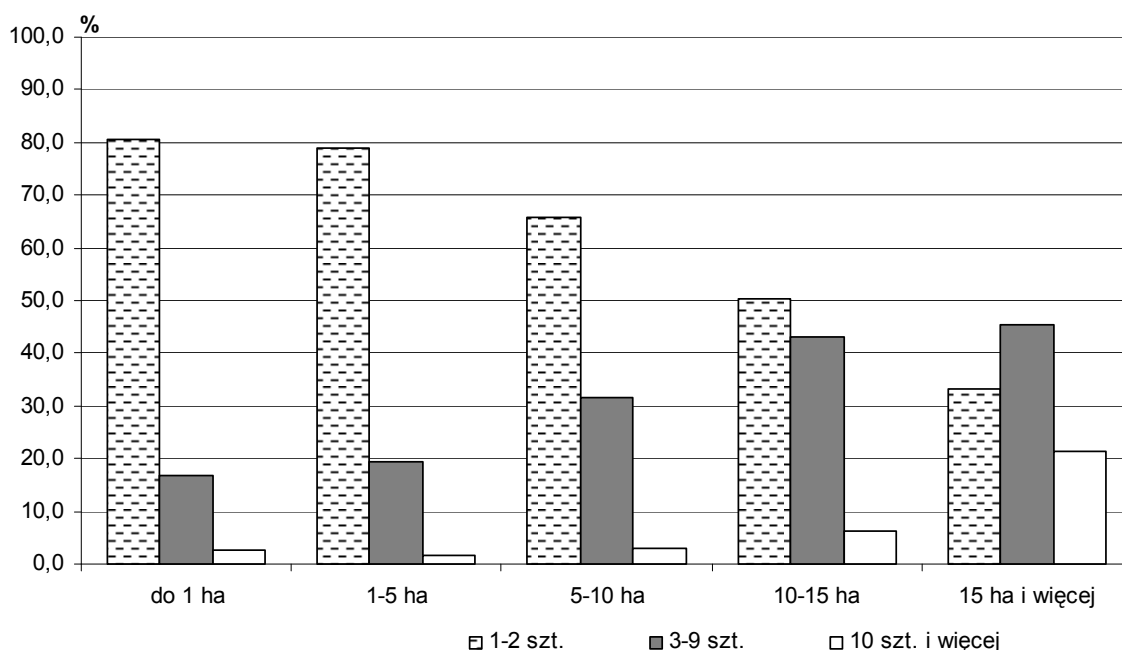
W przekroju powiatów największy odsetek trzody chlewnej (19,0%), podobnie jak w 2002 r. (15,3%), odnotowano w powiatach: piotrkowskim, łódzkim wschodnim – 11,4% (4,3% w 2002 r. – 9 pozycja), łowickim – 10,2% (w 2002 r. – 2,5% – 14 pozycja), sieradzkim – 6,2% (w 2002 r. – 8,9% – 2 pozycja), radomszczańskim – 5,6% (w 2002 r. – 5,1% – 6 pozycja). Najmniejszy odsetek pogłowia trzody chlewnej wystąpił, analogicznie jak w 2002 r., w powiecie zduńskowolskim, gdzie wyniósł 1,3%, a w 2002 r. – 1,6%.

Chowem **loch** zajmowało się w 2010 r. 25,0 tys. gospodarstw (w 2002 r. – 42,2 tys.), które stanowiły 72,6% gospodarstw utrzymujących trzodę chlewną (w 2002 r. – 66,9%).

W województwie, wśród gospodarstw utrzymujących lochy:

- 59,4% posiadało 1-2 szt. (w 2002 r. – 61,7%);
- 34,3% posiadało 3-9 szt. (w 2002 r. – 33,6%);
- 6,3% posiadało 10 szt. i więcej (w 2002 r. – 4,7%).

Wykres 22. *Odsetek gospodarstw rolnych według skali chowu loch i grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.*

Wyniki spisu wykazały, że 20,3% (w 2002 r. – 27,3%) wojewódzkiego pogłowia loch znajdowało się w gospodarstwach posiadających 1-2 maciory, 34,2% (43,2% w 2002 r.) pozostawało w posiadaniu jednostek z 3-9 lochami; 45,5% (29,5% w 2002 r.) – w jednostkach utrzymujących 10 i więcej loch.

Odsetek pogłowia loch na chów utrzymywanego w gospodarstwach o najmniejszej skali chowu, tj. posiadających 1-2 maciory zmniejszał się wraz ze wzrostem powierzchni gospodarstw. W gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych do 1 ha włącznie wynosił 44,6%, w jednostkach o powierzchni 1–5 ha – 61,9%, w gospodarstwach z grupy obszarowej 5–10 ha – 35,7%, w podmiotach z grupy obszarowej 10–15 ha – 20,2%, a w gospodarstwach największych, tj. o powierzchni użytków rolnych 15 ha i więcej – 4,4%.

W gospodarstwach rolnych o największej skali chowu macior, tj. utrzymujących 10 i więcej sztuk, odsetek pogłowa loch w jednostkach najmniejszych obszarowo (do 1 ha włącznie) wynosił 25,9%, w kolejnych dwóch grupach obszarowych gospodarstw, tj. 1–5 ha, 5–10 ha użytków rolnych odsetek ten kształtował się na znacznie niższym poziomie – odpowiednio: 13,1%, 17,3%. W gospodarstwach o powierzchni 10-15 ha odsetek ten wyniósł 30,7%, a w gospodarstwach największych, o powierzchni użytków rolnych 15 ha i więcej – 76,9%.

Największy odsetek loch (14,0%), podobnie jak w 2002 r. (13,4%), odnotowano w powiecie piotrkowskim. W powiecie łódzkim wschodnim utrzymywanych było 9,3% pogłowa loch (3,5% w 2002 r. – 11 pozycja), sieradzkim – 8,5% (w 2002 r. – 9,7% – 2 pozycja), łowickim – 8,1% (w 2002 r. – 3,0% – 13 pozycja), wieluńskim – 6,8% (w 2002 r. – 5,9% – 3 pozycja) oraz radomszczańskim – 6,8% (w 2002 r. – 5,1% – 7 pozycja). Najmniejszy odsetek pogłowa loch (nie uwzględniając miast na prawach powiatu) odnotowano w powiecie pabianickim – 1,1% (w 2002 r. – 1,7%).

3. Drób kurzy

W 2010 r. 44,6% gospodarstw prowadzących produkcję rolniczą posiadało drób kurzy. Najczęściej chowem drobiu kurzego zajmowały się gospodarstwa z grup obszarowych UR 1-5 ha – 35,8% ogółu gospodarstw utrzymujących drób kurzy (32,7% w 2002 r.), 5-10 ha – 34,2% (35,2% w 2002 r.).

W województwie łódzkim, wśród gospodarstw utrzymujących kury nioski:

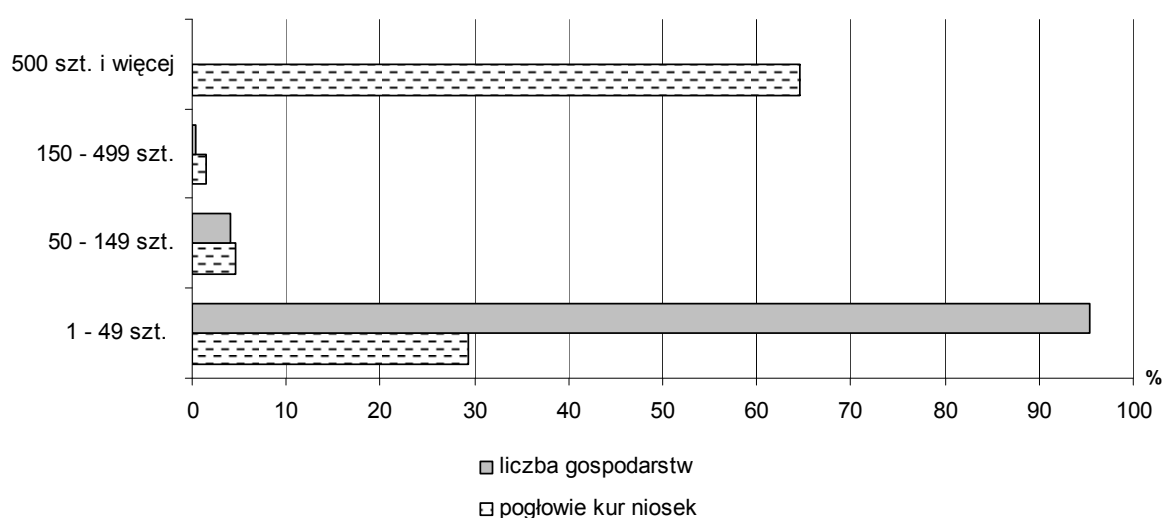
- 99,77% posiadało 1–499 szt. (w 2002 r. – 99,82%);
- 0,13% posiadało 500–4999 szt. (w 2002 r. – 0,11%);
- 0,10% posiadało 5000 i więcej szt. (w 2002 r. – 0,08%).

Chowem i hodowlą **niosek kurzych** (utrzymywanych w celu pozyskania jaj konsumpcyjnych i wylęgowych) zajmowało się 55,4 tys. (w 2002 r. – 79,0 tys.), tj. 86,7% (89,1% w 2002 r.) ogółu gospodarstw utrzymujących drób kurzy.

Z ogólnego pogłowa kur niosek – 35,5% (38,5% w 2002 r.) znajdowało się w gospodarstwach posiadających 1–499 niosek, 3,9% (w 2002 r. – 4,0%) pozostawało w jednostkach o skali chowu 500–4999 szt., a ponad 2/3 – 60,6% (w 2002 r. – 57,6%) w gospodarstwach utrzymujących 5000 i więcej sztuk niosek kurzych.

Podobnie jak w przypadku drobiu kurzego ogółem, najwyższy odsetek gospodarstw utrzymujących nioski kurze odnotowano w grupach obszarowych UR 1-5 ha – 35,6% (32,6% w 2002 r.). Gospodarstwa z grupy obszarowej 5-10 ha stanowiły 34,4% gospodarstw utrzymujących nioski kurze (35,4% w 2002 r.), w grupie 10 ha i więcej – 23,0% (24,3% w 2002 r.).

Wykres 23. *Odsetek liczby gospodarstw i pogłowia kur niosek według skali chowu niosek w 2010 r.*

Według wyników spisu w 2010 r. 26,3% (w 2002 r. – 5,9%) stanu niosek kurzych znajdowało się w gospodarstwach do 1 ha użytków rolnych włącznie, a 73,7% (w 2002 r. – 94,1%) w jednostkach o areale użytków rolnych powyżej 1 ha.

W gospodarstwach o najmniejszej skali chowu kur niosek, tj. posiadających 1–499 sztuk, największy odsetek pogłowia niosek (64,4%) znajdował się w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych 1-5 ha oraz w gospodarstwach 5-10 ha UR (60,4%), najmniejszy zaś (7,3%) w gospodarstwach o areale użytków rolnych do 1 ha włącznie. Największy odsetek w gospodarstwach rolnych o skali chowu niosek kurzych 5000 i więcej sztuk odnotowano w jednostkach o najmniejszym areale użytków rolnych (do 1 ha włącznie), gdzie odsetek ten kształtował się na poziomie 90,7%. W gospodarstwach największych o powierzchni użytków rolnych 10 ha i więcej odsetek ten wyniósł 68,6%.

Chowem **brojlerów kurzych** zajmowało się 8,8 tys. gospodarstw rolnych (w 2002 r. – 17,3 tys.), tj. 13,7% gospodarstw utrzymujących drób kurzy (w 2002 r. – 19,5%).

W grupie gospodarstw o powierzchni UR do 1 ha włącznie odnotowano najniższy odsetek gospodarstw prowadzących chów brojlerów kurzych (w ogólnej liczbie gospodarstw

utrzymujących brojlery) – 4,7%, natomiast dla jednostek o powierzchni 5-10 ha użytków rolnych, ukształtował się na najwyższym poziomie i wyniósł 35,0%.

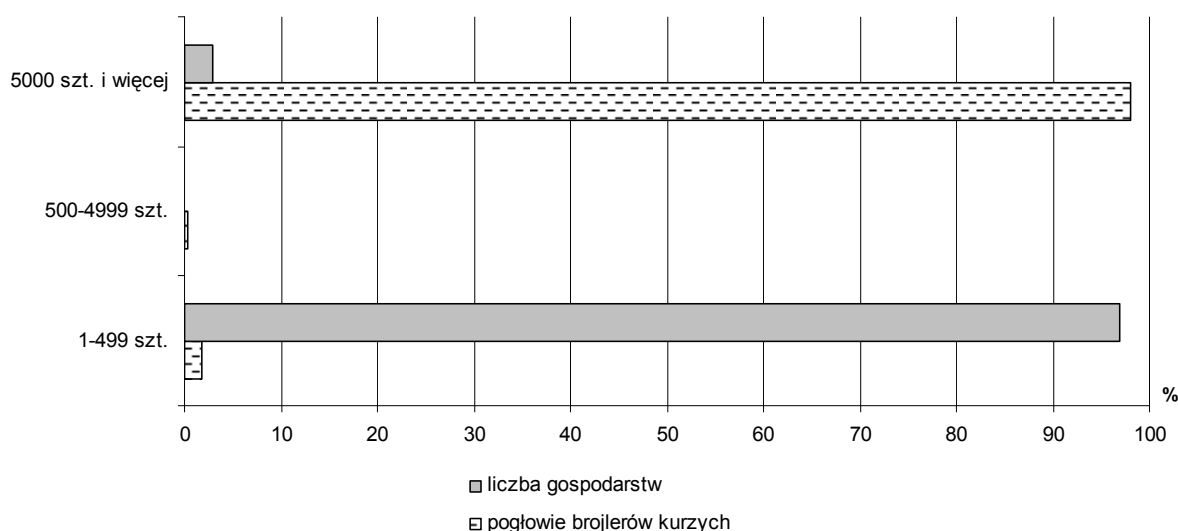
W województwie łódzkim, wśród gospodarstw utrzymujących brojlery:

- 96,9% posiadało 1–499 szt. (w 2002 r. – 98,3%);
- 0,1% posiadało 500–4999 szt. (analogicznie jak w 2002 r.);
- 3,0% posiadało 5000 i więcej szt. (w 2002 r. – 1,6%).

Wśród gospodarstw zajmujących się chowem brojlerów kurzych, niezależnie od arealu użytków rolnych w tych gospodarstwach, zdecydowanie największy odsetek stanowiły posiadające 1–499 brojlerów.

Według wyników spisu w 2010 r. w województwie łódzkim 17,6% (w 2002 r. – 10,1%) brojlerów kurzych znajdowało się w gospodarstwach do 1 ha użytków rolnych łącznie.

Wykres 24. Odsetek liczby gospodarstw i pogłowia brojlerów kurzych według skali chowu brojlerów w 2010 r.

Z ogólnego pogłowia brojlerów 1,7% (w 2002 r. – 3,4%) znajdowało się w gospodarstwach posiadających 1–499 brojlerów, 0,3% (0,2% – w 2002 r.) pozostawało w jednostkach o skali chowu 500–4999 szt., a 98,0% (w 2002 r. – 96,4%) w gospodarstwach utrzymujących 5000 sztuk i więcej brojlerów kurzych.

W gospodarstwach o najmniejszej skali chowu brojlerów, tj. posiadających 1–499 sztuk, największy udział pogłowia brojlerów był w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych 1-5 ha oraz 5-10 ha użytków rolnych – 2,8% w każdej grupie, a najmniejszy (0,3%) w gospodarstwach o areale użytków rolnych do 1 ha łącznie.

Gospodarstwa rolne o skali chowu brojlerów kurzych 5000 i więcej sztuk, niezależnie od posiadanej powierzchni użytków rolnych, utrzymywały największy udział pogłowia brojlerów (ponad 90% we wszystkich grupach obszarowych).

Przeciętnie w województwie łódzkim, na 1 gospodarstwo rolne, prowadzące chów brojlerów kurzych przypadało ich 1175 szt. (w 2002 r. – 719 szt.).

Wśród powiatów województwa łódzkiego największy odsetek drobiu kurzego (13,5%) odnotowano w powiecie łowickim (9,8% w 2002 r. – 2 pozycja). W powiecie kutnowskim utrzymywane było 12,5% pogłowia drobiu kurzego (9,1% w 2002 r. – 4 pozycja), pajęczańskim – 9,5% (1,7% w 2002 r. – 21 pozycja), zgierskim – 8,8% (w 2002 r. – 11,4% – 1 pozycja), łódzkim wschodnim – 7,5% (w 2002 r. – 5,8% – 6 pozycja). Najmniejszy odsetek pogłowia drobiu kurzego (nie uwzględniając miast na prawach powiatu) odnotowano w powiecie opoczyńskim – 0,8% (w 2002 r. – 1,0%).

4. Konie

Według wyników spisu w 2010 r. chowem i hodowlą koni zajmowało się 5,6 tys. gospodarstw rolnych (w 2002 r. – 11,5 tys. gospodarstw).

W 2010 r., w ogólnej liczbie gospodarstw utrzymujących konie, gospodarstwa o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych stanowiły 97,2% (96,8% w 2002 r.).

Gospodarstwa utrzymujące konie stanowiły w 2010 r. 3,9% wszystkich gospodarstw prowadzących działalność rolniczą i 6,5% gospodarstw utrzymujących zwierzęta gospodarskie.

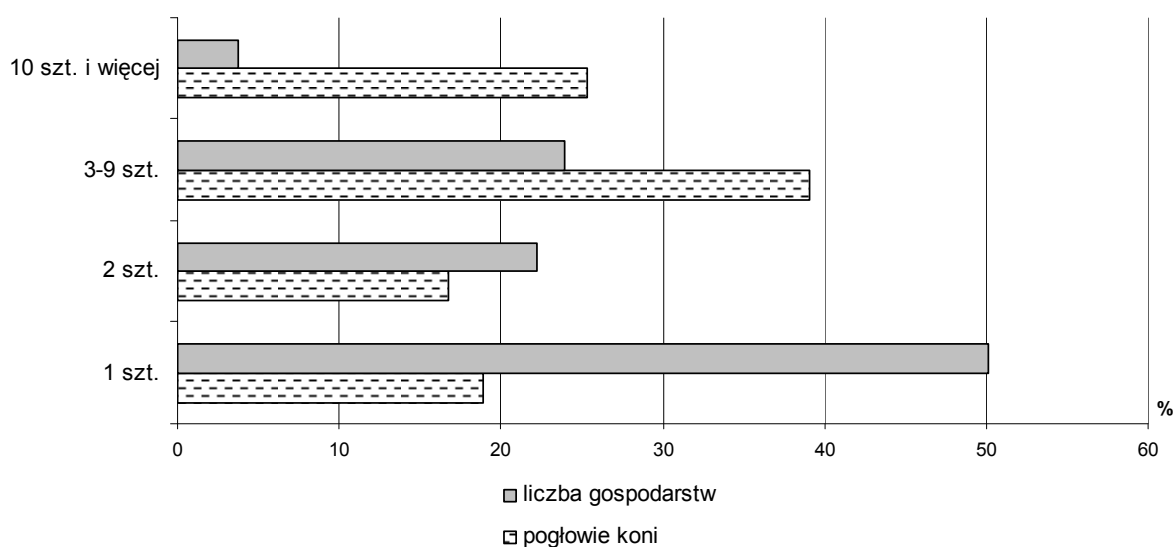
W województwie łódzkim wśród gospodarstw utrzymujących konie:

- 50,1% posiadało 1 szt. (w 2002 r. - 77,2%);
- 22,2% posiadało 2 szt. (w 2002 r. - 13,7%);
- 23,9% posiadało 3-9 szt. (w 2002 r. - 8,2%);
- 3,8% posiadało 10 szt. i więcej (w 2002 r. - 0,9%).

Wyniki spisu wykazały, że 18,9% (w 2002 r. – 48,6%) pogłowia koni w województwie łódzkim znajdowało się w gospodarstwach posiadających tylko 1 konia, 16,7% (17,2% w 2002 r.) w gospodarstwach z 2 końmi, 39,1% (21,5% w 2002 r.) utrzymywały gospodarstwa o skali chowu koni 3–9 szt., a co czwarte gospodarstwo – 25,3% (12,7% w 2002 r.) posiadało 10 i więcej koni.

W łódzkim w 2010 r. (podobnie jak w 2002 r.) przeważały gospodarstwa utrzymujące tylko 1 konia. Wśród gospodarstw najmniejszych, tj. o powierzchni użytków rolnych do 1 ha gospodarstwa te stanowiły 45,3% (w 2002 r. – 79,9%). W gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha, podmioty utrzymujące 1 konia stanowiły 57,9% – w grupie obszarowej 1–5 ha, 49,8% – 5–10 ha oraz 37,5% – dla gospodarstw 10 ha i więcej użytków rolnych. W 2002 r. odsetek ten wyniósł odpowiednio – 85,6%, 78,5%, i 56,7%.

Wykres 25. Odsetek liczby gospodarstw i pogłowia koni według skali chowu koni w 2010 r.

W łódzkim w 2010 r. 2,4% (w 2002 r. – 3,0%) pogłowia koni znajdowało się w gospodarstwach do 1 ha użytków rolnych.

Odsetek pogłowia koni utrzymywanych w gospodarstwach o najmniejszej skali chowu, tj. posiadających tylko 1 konia, w grupie obszarowej 1–5 ha wyniósł 27,0% (65,3% w 2002 r.). W grupie obszarowej 5-10 ha oraz w jednostkach o powierzchni użytków rolnych do 1 ha utrzymywał się na zbliżonym poziomie i wyniósł odpowiednio 21,1% i 20,0% (w 2002 r. odpowiednio 55,2% i 52,4%). W gospodarstwach największych, o powierzchni użytków rolnych 10 ha i więcej odsetek ten wyniósł 9,3% (22,4% w 2002 r.).

Największy udział pogłowia koni (9,4%) odnotowano w powiecie tomaszowskim (7,2 % w 2002 r. – 4 pozycja), na drugiej pozycji, analogicznie jak w 2002 r., uplasował się powiat piotrkowski - 8,2% (8,9% w 2002 r.). W powiecie zgierskim utrzymywanych było 7,7% pogłowia koni (6,4% w 2002 r. – 5 pozycja), opoczyńskim – 7,0% (11,6% w 2002 r. – 1 pozycja). Najmniejszy udział (nie uwzględniając miast na prawach powiatu), analogicznie jak w 2002 r., miał powiat kutnowski – 1,3% (1,7% w 2002 r.).

5. Owce

Wyniki spisu wykazały, że w 2010 r. chów i hodowlę owiec prowadziło 814 gospodarstw (w 2002 r. – 1,2 tys.).

W 2010 r. w ogólnej liczbie gospodarstw utrzymujących owce, gospodarstwa o powierzchni powyżej 1 ha UR stanowiły – 93,2% (90,6% w 2002 r.).

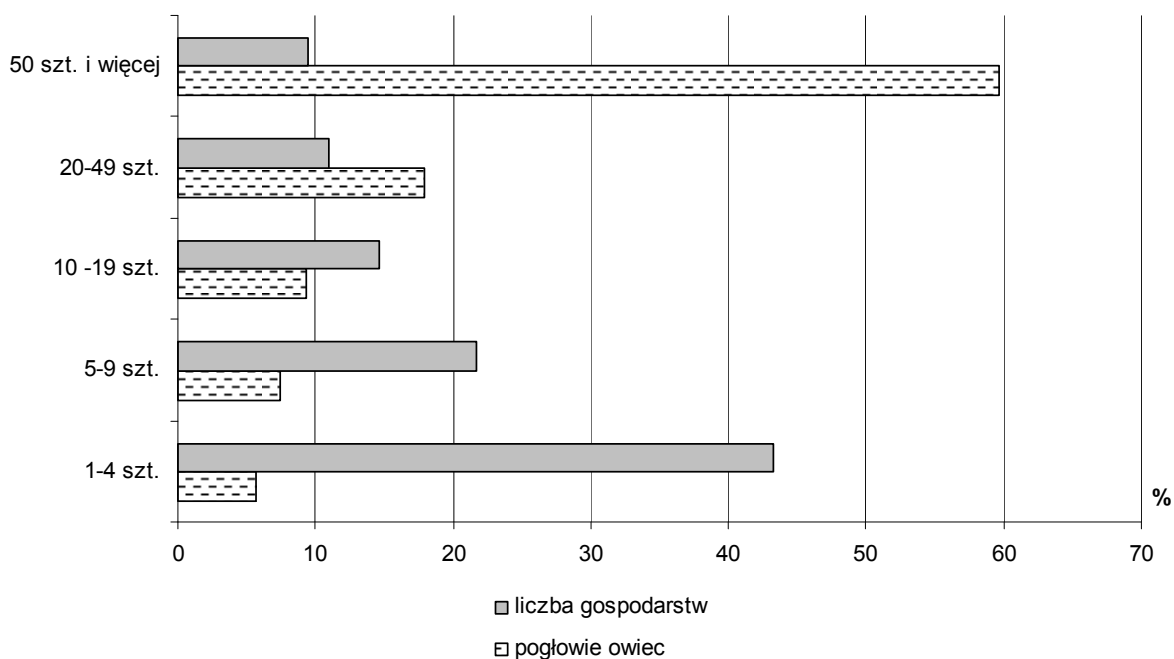
W województwie łódzkim owce posiadało zaledwie 0,6% gospodarstw prowadzących działalność rolniczą i 0,9% gospodarstw utrzymujących zwierzęta gospodarskie.

Najliczniejszą grupę gospodarstw utrzymujących owce stanowiły gospodarstwa z grupy obszarowej UR 1-5 ha – 40,2% (25,1% w 2002 r.). Gospodarstwa posiadające 5-10 ha UR stanowiły 29,1% gospodarstw utrzymujących owce (32,1% w 2002 r.), w grupie 10 ha i więcej – 24,0% (33,5% w 2002 r.).

W województwie łódzkim wśród gospodarstw utrzymujących owce:

- 43,2% posiadało 1–4 szt. (w 2002 r. – 46,7%);
- 21,7% posiadało 5-9 szt. (w 2002 r. – 20,0%);
- 35,0% posiadało 10 i więcej szt. (w 2002 r. – 33,3%).

Wykres 26. Odsetek liczby gospodarstw i pogłowia owiec według skali chowu owiec w 2010 r.

W 2010 r. 2,2% (w 2002 r. – 3,1%) ogólnego stanu owiec znajdowało się w gospodarstwach do 1 ha użytków rolnych łącznie. Natomiast zdecydowana większość owiec hodowlanych – 60,4% – znajdowała się w gospodarstwach o powierzchni 10 ha i więcej (w 2002 r. – 61,8%).

Wyniki spisu wykazały, że 5,7% (w 2002 r. – 5,3%) wojewódzkiego pogłowia owiec znajdowało się w gospodarstwach posiadających tylko 1–4 szt., 7,4% pozostawało w posiadaniu jednostek z 5–9 owcami (6,5% w 2002 r.), a 86,9% (88,2% w 2002 r.) – w jednostkach posiadających 10 i więcej owiec.

Najwięcej owiec (10,1%), podobnie jak w 2002 r. (10,8%), odnotowano w powiecie radomszczańskim. W powiecie łaskim utrzymywanych było 9,6% pogłowia owiec (9,2% w 2002 r.), wieluńskim – 8,6% (8,9% w 2002 r.), skierniewickim – 8,3% (w 2002 r. – 5,0% – 9 pozycja), opoczyńskim – 8,1% (w 2002 r. – 8,5% – 4 pozycja). Najmniej liczne pogłowie owiec (nie uwzględniając miast na prawach powiatu) wystąpiło w powiecie wierszowskim – 0,8% (w 2002 r. – 2,3%).

6. Budynki inwentarskie

Według wyników badania metod produkcji rolnej, w 2010 r. 78,7 tys. gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha UR posiadało budynki inwentarskie (obory, chlewnie, kurniki dla niosek).

Obory odnotowano w 57,1 tys., tj. w 72,5% gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha UR posiadających budynki inwentarskie, w których było łącznie 588,6 tys. stanowisk dla bydła.

Analiza liczby omawianych gospodarstw z oborami w poszczególnych grupach obszarowych UR wykazała, że najwyższy ich odsetek (39,2%) wystąpił w grupie 5-10 ha, a najniższy w grupie 1-2 ha – 4,5%.

Przeciętnie w województwie łódzkim na 1 gospodarstwo o powierzchni powyżej 1 ha UR posiadające obory przypadało ok. 10 stanowisk dla bydła.

W 2010 r. 38,8 tys. gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha UR posiadało chlewnie (co stanowiło 49,3% gospodarstw z budynkami inwentarskimi), w których było łącznie 1633,7 tys. stanowisk dla trzody chlewnej.

Przeciętnie w województwie łódzkim na 1 gospodarstwo z chlewniami przypadały 42 stanowiska dla świń.

Wśród gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha UR posiadających budynki inwentarskie odnotowano 52,3 tys. (tj. 66,5%) podmiotów posiadających kurniki dla kur niosek, w których było łącznie 5108,1 tys. stanowisk.

Przeciętnie w województwie łódzkim na 1 gospodarstwo z kurnikami dla niosek przypadało blisko 98 stanowisk.

IV. Ciągniki, maszyny i urządzenia rolnicze

Według danych Powszechnego Spisu Rolnego 2010 r. 91,6 tys. (63,8%) gospodarstw prowadzących działalność rolniczą posiadało ciągniki rolnicze. Liczba ciągników w gospodarstwach rolnych wynosiła 126,8 tys. i była o 7,1% większa niż w 2002 r. W gospodarstwach o powierzchni powyżej 1 ha UR znajdowało się 125,0 tys. ciągników, tj. 98,6%.

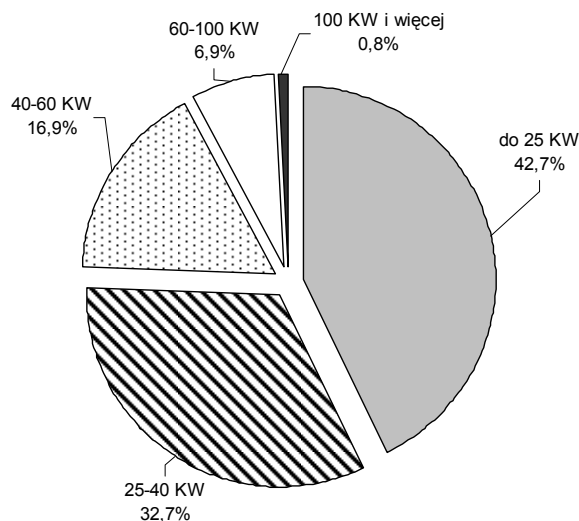
Udział gospodarstw posiadających ciągniki, w ogólnej liczbie gospodarstw prowadzących działalność rolniczą, zmieniał się w zależności od powierzchni użytków rolnych. Najniższy udział gospodarstw z ciągnikami (11,4%) znajdował się w gospodarstwach najmniejszych (do 1 ha UR włącznie). Zwiększał się on do 97,8% w grupie gospodarstw o powierzchni 20-30 ha UR, a był nieco niższy (92,0%) w gospodarstwach największych (100 ha i więcej UR).

Tabl. 3. Ciągniki w gospodarstwach prowadzących działalność rolniczą według grup obszarowych użytków rolnych

Grupy obszarowe użytków rolnych	Gospodarstwa z ciągnikami			Liczba ciągników		
	2002	2010	2002=100	2002	2010	2002=100
Ogółem	97811	91588	93,6	118469	126839	107,1
do 1 ha	1992	1644	82,5	2074	1812	87,4
1-5	25722	28327	110,1	26516	30957	116,7
5-10	39812	35248	88,5	43440	43602	100,4
10-15	18196	14593	80,2	23936	23424	97,9
15-20	6672	5750	86,2	10587	11347	107,2
20-50	4986	5406	108,4	10096	13301	131,7
50 ha i więcej	431	620	143,9	1820	2396	131,6

Podobnie jak w poprzednim spisie, dominowały ciągniki małe (o mocy 15-20 kW) i średnie (o mocy 25-40 kW), stanowiąc 72,5% ogólnej liczby ciągników (w 2002 r. – 66,8%). Tylko niespełna 1/4 ciągników to ciągniki o mocy 40 kW i więcej.

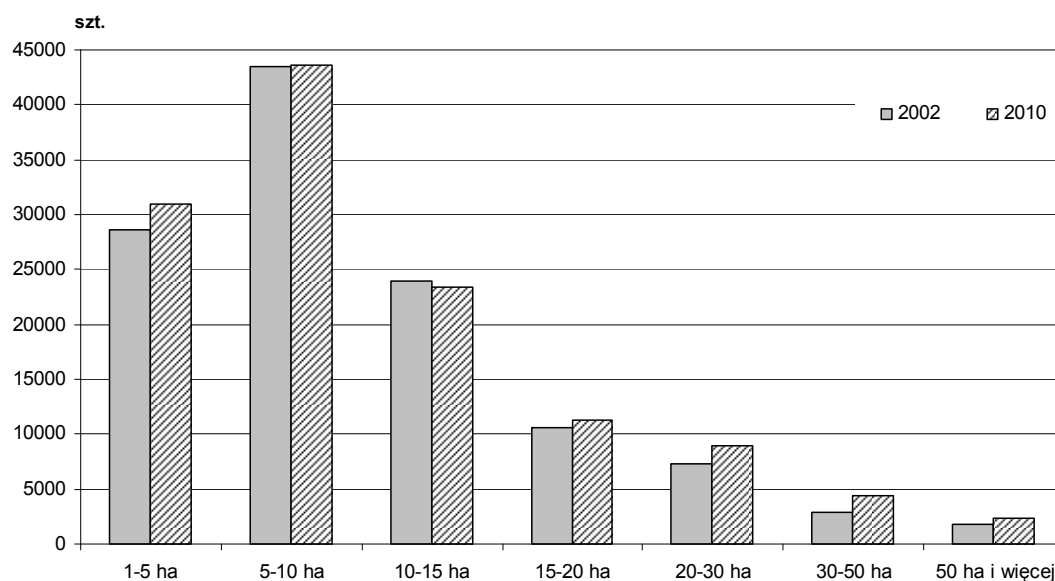
Wykres 27. Struktura liczby ciągników w gospodarstwach prowadzących działalność rolniczą według mocy silnika w 2010 r.

W porównaniu z rokiem 2002 liczba ciągników wzrosła w większości grup obszarowych użytków rolnych. Największy wzrost odnotowano w grupie gospodarstw dużych o powierzchni użytków rolnych 20-50 ha – o 31,7% oraz 50 ha i więcej – o 31,6%. Spadek zanotowano w dwóch grupach obszarowych: do 1 ha UR włącznie o 12,6% i 10-15 ha UR o 2,1%.

Średnia powierzchnia użytków rolnych przypadająca na 1 ciągnik w 2010 r. wyniosła 7,9 ha wobec 9,7 ha w 2002 r.

Wykres 28. Ciągniki w gospodarstwach prowadzących działalność rolniczą według grup obszarowych użytków rolnych

Największy odsetek gospodarstw posiadających ciągniki, w ogólnej liczbie gospodarstw z ciągnikami, odnotowano w powiatach: sieradzkim (9,3%), piotrkowskim (7,8%), łowickim (7,0%), najmniejszy wystąpił w miastach: Piotrków Trybunalski oraz Skierniewice – po 0,4%.

Zmiany w strukturze powierzchni upraw głównych ziemiopłodów w stosunku do 2002 r. oraz postępujący proces modernizacji rolnictwa wpłynęły na aktualny stan wyposażenia gospodarstw rolnych w maszyny i urządzenia rolnicze.

Tabl. 4. Wyposażenie gospodarstw prowadzących działalność rolniczą w wybrane maszyny

Wyszczególnienie	Gospodarstwa posiadające maszyny			Liczba maszyn		
	2002	2010	2002=100	2002	2010	2002=100
Kombajny zbożowe	7835	10019	127,9	8121	10276	126,5
Kombajny ziemniaczane	13310	13079	98,3	13372	13197	98,7
Kombajny buraczane	1306	1247	95,5	1312	1252	95,4
Silosokombajny samo- bieżne i inne	840	878	104,5	914	935	102,3
Agregaty uprawowe	29292	48738	166,4	37336	87321	233,9
Kosiarki ciągnikowe	46011	42133	91,6	47049	42945	91,3
Ładowacze chwytakowe	17559	21563	122,8	17875	23419	131,0
Kopaczki do ziemniaków	37419	30448	81,4	37509	30534	81,4
Sadzarki do ziemniaków	46424	38596	83,1	47003	39080	83,1
Przyczepy zbierające	8220	7793	94,8	8338	8048	96,5
Prasy zbierające	10983	15161	138,0	11147	15895	142,6
Dojarki bańkowe	30927	18581	60,1	31498	19795	62,8
Dojarki rurowe	592	1548	261,5	619	1722	278,2

Największy wzrost liczby maszyn i urządzeń dotyczył: dojarek rurowych – prawie 3-krotny (przy jednoczesnym spadku liczby dojarek bańkowych o 37,2%), agregatów uprawowych ponad 2-krotny, pras zbierających – o 42,6%, ładowaczy chwytakowych – o 31,0% oraz kombajnów zbożowych – o 26,5%.

Istotne zmniejszenie powierzchni uprawy buraków cukrowych o ponad 1/3 oraz ziemniaków o ponad połowę, wpłynęło na spadek liczby kombajnów buraczanych i ziemniaczanych odpowiednio o 4,4% oraz 1,3%.

Kombajny ziemniaczane spisano w 13,1 tys. gospodarstw, tj. w 9,1% gospodarstw prowadzących działalność rolniczą, natomiast kombajny buraczane spisano w 1,2 tys. gospodarstw, tj. w 0,9% gospodarstw prowadzących działalność rolniczą.

W stosunku do 2002 r. zmalała również liczba sadzarek do ziemniaków o 19,6%, kopaczek do ziemniaków o 18,6% oraz przyczep zbierających o 3,5%.

V. Nawozy, środki ochrony roślin i nawadnianie

Powszechny Spis Rolny w 2010 r. wykazał, że w 119,1 tys. gospodarstw rolnych stosowano nawozy mineralne, nawozy wapniowe - 22,6 tys. gospodarstw rolnych oraz nawozy organiczne pochodzenia zwierzęcego - 77,1 tys. gospodarstw (stanowiło to odpowiednio: 83,0%, 15,7% i 53,7% ogółu gospodarstw prowadzących działalność rolniczą).

Rolnicy najczęściej stosowali nawozy azotowe (78,8% gospodarstw) oraz nawozy wieloskładnikowe (49,8% gospodarstw). Relatywnie mniej gospodarstw stosowało nawozy potasowe i fosforowe (odpowiednio: 13,3% i 11,0%).

Wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych odsetek gospodarstw stosujących:

- nawożenie mineralne wzrastał od 38,4% wśród gospodarstw o powierzchni do 1 ha UR włącznie do 96,8% w grupie 20-30 ha, po czym nieznacznie malał do 84,6% wśród gospodarstw największych (100 ha UR i więcej),
- nawożenie wapniowe – wzrastał od 2,6% wśród gospodarstw o powierzchni do 1 ha UR włącznie do 46,8% wśród gospodarstw największych (100 ha UR i więcej),
- nawożenie organiczne – wzrastał od 14,0% wśród gospodarstw o powierzchni do 1 ha UR włącznie do 85,8% w grupie 15-30 ha UR, po czym malał do 56,7% wśród gospodarstw największych (100 ha UR i więcej).

Zużycie nawozów mineralnych w roku gospodarczym 2009/2010 w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze osiągnęło poziom 125,5 kg czystego składnika NPK, natomiast nawozów wapniowych wyniosło 30,6 kg.

Tabl. 5. Zużycie nawozów wapniowych w gospodarstwach rolnych według sektorów własności w 2010 r.

Wyszczególnienie	Na 1 ha użytków rolnych	Na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze
	w kg	
Ogółem	29,3	30,6
Sektor prywatny	28,5	29,7
w tym gospodarstwa indywidualne	27,4	28,6
Sektor publiczny	104,7	115,3

Wraz ze wzrostem użytkowanych gruntów zwiększało się zużycie nawozów mineralnych na jednostkę powierzchni. Najwyższe nawożenie (175,4 kg/ha) stosowano w gospodarstwach o powierzchni 50-100 ha UR. W grupach gospodarstw

o powierzchni od 5 do 50 ha oraz 100 ha i więcej przekraczało 100 kg NPK/ha, przy czym w grupie 100 ha i więcej wyniosło około 160 kg/ha. Zużycie nawozów w gospodarstwach mniejszych mieściło się w granicach od 63,7 kg/ha – w gospodarstwach do 1 ha UR włącznie do 92,2 kg/ha – w grupie 3-5 ha UR.

Nawozy organiczne pochodzenia zwierzęcego stosowało 77,1 tys. gospodarstw, wśród nich 99,0% stosowało nawożenie obornikiem, 18,8% - gnojówką, 5,6% - gnojowicą.

Według wyników badania metod produkcji w 2010 r. środki ochrony roślin stosowało 104,1 tys. gospodarstw rolnych powyżej 1 ha UR, co stanowiło 72,5% gospodarstw prowadzących działalność rolniczą.

Wśród stosujących środki ochrony roślin:

- środki chwastobójcze i hormonalne stosowało 93,7% gospodarstw;
- owadobójcze - 60,3%;
- grzybobójcze i zaprawy nasienne - 54,3%;
- gryzoniobójcze - 15,8%;
- pozostałe - 3,4% gospodarstw.

Wyniki spisu wykazały, że powierzchnia upraw nawadnianych, przynajmniej raz w roku, wyniosła 6,9 tys. ha. Największa powierzchnia upraw nawadnianych wystąpiła w grupie obszarowej 10-15 ha UR (19,7% powierzchni upraw nawadnianych).

W badaniu metod produkcji rolnej zebrano również informacje o źródłach wody do nawadniania, i tak:

- 468 gospodarstw wykorzystywało do nawadniania wodę gruntową;
- 424 gospodarstwa wykorzystywały wodę powierzchniową w obrębie gospodarstwa;
- 266 gospodarstw wykorzystywało wodę powierzchniową spoza gospodarstwa;
- 423 gospodarstwa korzystały z wody spoza gospodarstwa z ogólnie dostępnych sieci wodociągowych;
- 224 gospodarstwa korzystały z innych źródeł wody.

VI. Dochody gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego

Według spisu 2010 r. 143,4 tys. gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego prowadziło działalność rolniczą (w 2002 r. – 209,4 tys.),

w tym 139,4 tys. gospodarstw (97,3% ogółu gospodarstw) wyłącznie działalność rolniczą (w 2002 r. – 168,6 tys., tj. 80,5%). Zaledwie 3,9 tys. gospodarstw rolnych prowadziło działalność rolniczą i inną niż rolnicza.

Oprócz dochodów z działalności rolniczej, gospodarstwa domowe z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego uzyskiwały dochody z następujących źródeł:

- pracy najemnej – 70,2 tys. (48,9%) gospodarstw (w 2002 r. – 90,0 tys. – 43,0% gospodarstw);
- emerytur i rent – 40,7 tys. (28,4%) gospodarstw (w 2002 r. – 109,2 tys. – 52,1% gospodarstw);
- działalności pozarolniczej – 26,2 tys. (18,3%) gospodarstw (w 2002 r. – 27,0 tys. – 12,9% gospodarstw);
- innych źródeł niezarobkowych poza emeryturą lub rentą – 8,4 tys. (5,9%) gospodarstw (w 2002 r. – 21,2 tys. – 10,1% gospodarstw).

Działalność rolnicza stanowiła główne źródło utrzymania (źródło dochodów przekraczające 50% dochodów ogółem) dla 32,3% (w 2002 r. – 27,3%) gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego oraz 35,4% (w 2002 r. – 40,0%) gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego o powierzchni powyżej 1 ha UR.

Praca najemna stanowiła główne źródło dochodów dla 31,6% gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego i 30,6% gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego o powierzchni powyżej 1 ha UR.

Dochody z **emerytury i renty** przekraczały 50% dochodów ogółem w przypadku 14,6% ogółu omawianych gospodarstw domowych i 12,5% gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego o powierzchni powyżej 1 ha UR.

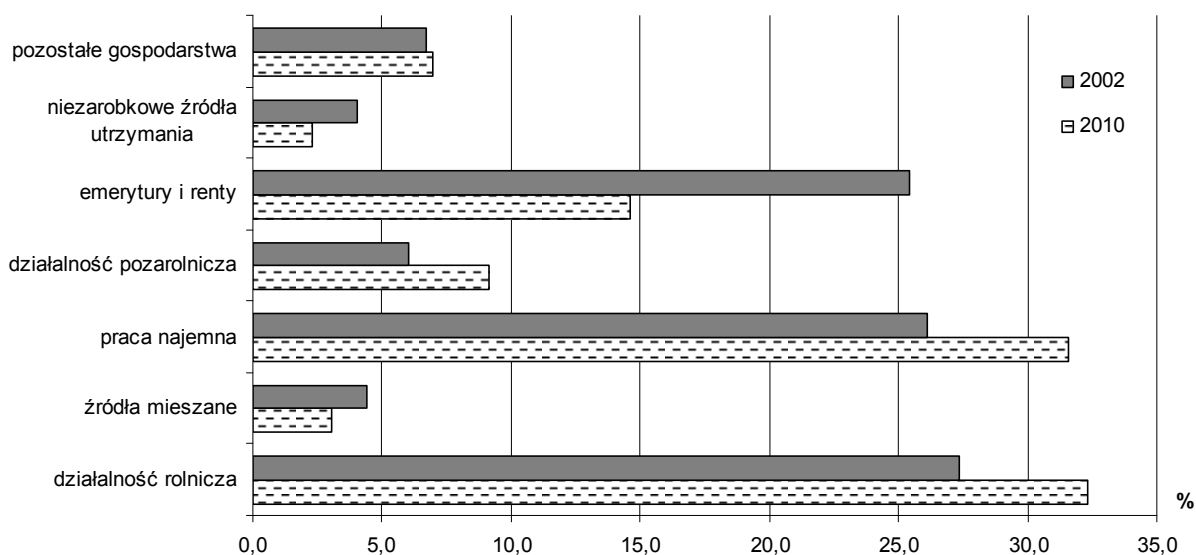
Działalność pozarolnicza stanowiła główne źródło utrzymania dla 9,2% gospodarstw domowych oraz 8,9% gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha UR.

Niezarobkowe źródła utrzymania (poza emeryturą i rentą) były głównym źródłem utrzymania dla 2,3% gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego, a 2,0% gospodarstw domowych użytkujących gospodarstwo indywidualne o powierzchni powyżej 1 ha UR.

Odsetek gospodarstw domowych, dla których łączne dochody z **pracy najemnej i działalności rolniczej** (z przewagą dochodów z pracy najemnej) przekraczały 50%

dochodów ogółem, wyniósł dla gospodarstw indywidualnych 2,2%, a dla gospodarstw indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha UR – 2,3%.

Wykres 29. Gospodarstwa domowe z użytkownikiem gospodarstwa rolnego według głównego źródła utrzymania

Udział gospodarstw domowych, dla których dochody z **działalności rolniczej i pracy najemnej** (z przewagą dochodów z działalności rolniczej) przekraczały 50% dochodów ogółem, wyniósł dla gospodarstw indywidualnych 0,8%, natomiast dla gospodarstw indywidualnych powyżej 1 ha UR wskaźnik ten ukształtował się na poziomie 0,9%.

Rozpatrując główne źródła utrzymania gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego widoczne jest, że:

- wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych rósł odsetek gospodarstw domowych, w których dochody z działalności rolniczej przekraczały 50% ogółu dochodów, z 4,3% w grupie obszarowej 0-1 ha UR i 8,1% w grupie 1-2 ha do 86,7% w grupie 30-50 ha UR, po czym dla gospodarstw o powierzchni 100 ha i więcej wyniósł 75,3%;
- najwyższy odsetek gospodarstw domowych, w których dochody z pracy najemnej przekraczały 50% ogółu dochodów, wystąpił w grupach obszarowych: do 1 ha UR włącznie – 39,9%, 2-3 ha UR – 42,4%, 1-2 ha UR – 45,8% oraz relatywnie najmniejszy odsetek wystąpił w grupie obszarowej 50-100 ha – 2,5%, w grupie 30-50 ha UR – 3,1% oraz 100 ha i więcej – 3,3%;

- wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych malał odsetek gospodarstw domowych, w których dochody z emerytur i rent przekraczały 50% ogółu dochodów, z 33,9% w grupie obszarowej do 1 ha UR włącznie i 23,6% w grupie 1-2 ha UR do 0,2% w grupie 50 ha UR i więcej;
- odsetek gospodarstw, w których dochody z działalności pozarolniczej przekraczały 50% ogółu był najwyższy w grupie 1-2 ha UR (13,0%), a najniższy w grupie gospodarstw 20-30 ha UR (3,2%).

W grupie gospodarstw domowych, dla których głównym źródłem dochodów była działalność rolnicza odnotowano najwyższy odsetek osób kierujących gospodarstwem rolnym posiadających wykształcenie rolnicze (62,7%). Najmniej kierujących posiadało wykształcenie rolnicze wśród gospodarstw domowych, gdzie głównym źródłem utrzymania były dochody z pracy najemnej (32,7%). Najwyższy odsetek osób kierujących z wykształceniem wyższym rolniczym (2,4%) wystąpił w grupie gospodarstw domowych, gdzie głównym źródłem utrzymania była działalność rolnicza i praca najemna, a najniższy (0,7%) wśród gospodarstw utrzymujących się głównie z emerytur i rent.

Gospodarstwa domowe, których główne źródło dochodów stanowiła działalność rolnicza posiadały największe obszarowo gospodarstwa rolne. Średnia powierzchnia użytków rolnych w tych gospodarstwach wynosiła 11,47 ha. Najmniejsze obszarowo gospodarstwa rolne – średnia powierzchnia 3,10 ha UR – były użytkowane przez gospodarstwa domowe, gdzie głównym źródłem utrzymania były emerytury i renty.

Zaledwie 0,4% gospodarstw domowych, dla których głównym źródłem dochodów była działalność rolnicza, nie posiadało użytków rolnych w dobrej kulturze. Najwyższy odsetek gospodarstw bez użytków rolnych w dobrej kulturze odnotowano w grupach gospodarstw domowych, gdzie głównym źródłem utrzymania były emerytury i renty (2,2%) oraz dochody z niezarobkowych źródeł utrzymania poza emeryturą i rentą (1,7%).

W grupie gospodarstw rolnych, gdzie głównym źródłem utrzymania była działalność rolnicza i praca najemna – 93,8% zajmowało się **uprawą zbóż**, natomiast w grupie, gdzie ponad 50% dochodów ogółem stanowiły dochody z niezarobkowych źródeł poza emeryturą i rentą zboża uprawiało 71,4%.

W grupie gospodarstw domowych, dla których 50% dochodów ogółem stanowiły dochody z działalności rolniczej najwyższy udział miały gospodarstwa rolne posiadające **bydło** (57,0%).

W gospodarstwach domowych, w których 50% dochodów ogółem stanowiły dochody z działalności rolniczej i pracy najemnej największy udział stanowiły gospodarstwa utrzymujące **drób kurzy** – 62,7%.

Ponad połowa gospodarstw indywidualnych prowadzących działalność rolniczą posiadała **ciągniki**. Maszyny te występowały w gospodarstwach domowych, dla których głównym źródłem utrzymania była działalność rolnicza oraz źródło mieszane (działalność rolnicza i praca najemna) – w obu przypadkach ponad 80%. Najmniej ciągników było w gospodarstwach domowych uzyskujących ponad 50% dochodów z emerytur i rent oraz niezarobkowych źródeł utrzymania poza emeryturą i rentą (odpowiednio: 40,8% i 40,0%).

W przekroju powiatów największy odsetek gospodarstw domowych, dla których źródłem utrzymania były dochody z działalności rolniczej odnotowano w powiecie łęczyckim – 60,6%. Nieco niższy poziom wskaźnika odnotowano w powiatach: łowickim oraz rawskim (odpowiednio: 49,7% i 48,7%).

VII. Cele produkcji gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego

Wyniki spisu wykazały, że w przypadku 43,9 tys. gospodarstw indywidualnych (30,6% ogółu gospodarstw indywidualnych prowadzących działalność rolniczą), w tym 37,3 tys. gospodarstw indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha UR, gospodarstwo domowe użytkownika zużywało **więcej niż 50%** wartości wytworzonej końcowej produkcji rolniczej, a więc produkowało **głównie na samozaopatrzenie**. Odsetek takich gospodarstw malał wraz z rosnącą powierzchnią gospodarstwa: z 46,1% w grupie obszarowej 0-1 ha i 35,6% w grupie 1-5 ha do 2,7% wśród gospodarstw o powierzchni 20 ha UR i więcej.

Wśród gospodarstw produkujących głównie na samozaopatrzenie 18,7 tys. gospodarstw indywidualnych (13,1% ogółu gospodarstw indywidualnych prowadzących działalność rolniczą), w tym 13,2 tys. gospodarstw indywidualnych o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha produkowało **wyłącznie na samozaopatrzenie** gospodarstwa domowego użytkownika.

Gospodarstwa domowe 99,5 tys. użytkowników gospodarstw indywidualnych (69,4% ogółu gospodarstw indywidualnych z działalnością rolniczą), w tym 91,7 tys. gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha UR (71,1% ogółu gospodarstw indywidualnych powyżej 1 ha UR prowadzących działalność rolniczą) zużywało **50% i mniej** wartości końcowej produkcji

rolniczej. Zdecydowana większość tych gospodarstw przeznaczala wytworzone produkty rolne na sprzedaż, zatem na potrzeby analizy przyjęto, że są to gospodarstwa towarowe produkujące głównie na sprzedaż. Odsetek omawianych gospodarstw rósł wraz z rosnącą powierzchnią użytków rolnych: z 53,9% w grupie obszarowej 0-1 ha i 64,0% w grupie 1-2 ha do prawie 100% wśród gospodarstw o powierzchni 30 ha i więcej.

W grupie jednostek produkujących głównie na sprzedaż, 27,3 tys. gospodarstw produkowało wyłącznie na sprzedaż, tj. 19,0% ogółu gospodarstw indywidualnych. Najwyższy odsetek omawianych gospodarstw odnotowano w grupie obszarowej 100 ha i więcej UR – 41,3%, a najniższy w grupie 15-20 ha – 7,7%.

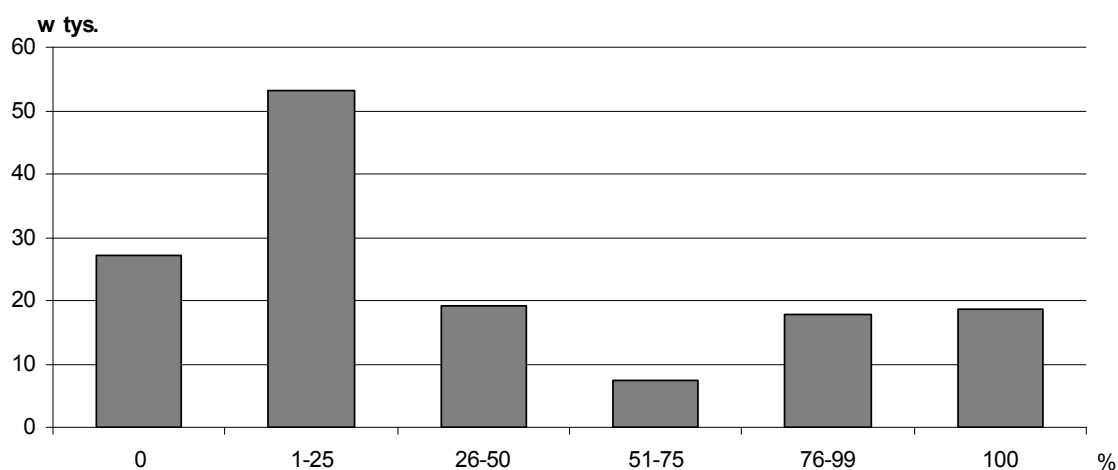
Według wyników spisu 2010 r. wśród gospodarstw indywidualnych 3,9 tys. (2,7%) to gospodarstwa, w których prowadzona była zarobkowa działalność gospodarcza inna niż rolnicza, ale bezpośrednio związana z gospodarstwem rolnym. Najczęściej wymienianą była działalność gospodarcza w zakresie akwakultury (10,0% gospodarstw), agroturystyki (6,5%) oraz przetwórstwa produktów rolnych (6,0%). Gospodarstwa, które zadeklarowały w spisie prowadzenie tzw. „pozostalej działalności” stanowiły łącznie 67,8% gospodarstw prowadzących działalność gospodarczą inną niż rolnicza. Do tej grupy należały m.in. gospodarstwa prowadzące: sklepy, w których sprzedawane były produkty gospodarstwa rolnego oraz chów i hodowlę zwierząt nie zaliczoną do działalności rolniczej, a wykorzystującą zasoby gospodarstwa (np. jedwabników, ptaków ozdobnych, psów, kotów, dżdżownic). W grupie tej uwzględniono także wykorzystanie budynków gospodarskich na czasowe przechowywanie przyczep kempingowych, łodzi, żaglówek itp.

W grupie gospodarstw najmniejszych do 1 ha użytków rolnych, przeważały gospodarstwa prowadzące działalność gospodarczą w ramach agroturystyki (15,1%) oraz akwakultury (11,8%).

W gospodarstwach rolnych indywidualnych o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha, skupiona była większość (94,6%) gospodarstw prowadzących zarobkową działalność gospodarczą inną niż rolnicza. W gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych 10 ha i więcej (34,0% gospodarstw) często wymieniano działalność w zakresie akwakultury – dotyczyło to 12,6% gospodarstw oraz rolniczych prac kontraktowych (10,5%). W grupie obszarowej 5-10 ha użytków rolnych, skupiającej 30,4% gospodarstw prowadzących zarobkową działalność gospodarczą inną niż rolnicza, 8,0% gospodarstw związanych było z akwakulturą, 5,9% z agroturystyką, a 5,5% z działalnością w ramach przetwórstwa produktów rolnych. W gospodarstwach należących do grupy obszarowej 1-5 ha użytków rolnych odsetki tych gospodarstw kształtowały się podobnie: 8,7% gospodarstw prowadziło

działalność w ramach akwakultury, 7,9% - agroturystyki, a 6,6% związanych było z przetwórstwem produktów rolnych.

Wykres 30. *Gospodarstwa domowe, dla których działalność rolnicza jest głównym źródłem dochodów według wielkości odsetka wartości końcowej produkcji rolniczej przeznaczanej na samozaopatrzenie*

VIII. Pracujący i nakłady pracy w gospodarstwach rolnych

Powszechny Spis Rolny 2010 dostarczył informacji o liczbie osób pracujących w rolnictwie, ale także o nakładach pracy jakie ponoszone są na wytworzenie produkcji rolniczej.

W gospodarstwach indywidualnych najczęściej praca wykonywana jest przez użytkownika gospodarstwa i członków jego rodziny, tworzących z nim wspólne gospodarstwo domowe lub utrzymujących się oddzielnie. Do prac w gospodarstwie rolnym zatrudnia się również opłacanych pracowników najemnych oraz pracowników kontraktowych, zdarzają się również przypadki bezpłatnej pomocy sąsiedzkiej. W pozostałych gospodarstwach, w zależności od formy własności, przeważają pracownicy najemni lub inne osoby pracujące bez wynagrodzenia (członkowie spółdzielni, zakonów, uczniowie szkół, itp.) wspomagane pracownikami najemnymi i kontraktowymi.

Charakterystyka nakładów pracy w gospodarstwach rolnych wymaga takiego ujęcia, które pozwoli na pokazanie wielkości tych nakładów poniesionych na działalność rolniczą w gospodarstwach rolnych w ciągu całego roku gospodarczego. Dlatego też uwzględniono nawet minimalny wkład pracy każdej z osób pracujących w gospodarstwie rolnym przy

produkcji rolniczej, w każdym z 12 miesięcy poprzedzających Spis, niezależnie od tego czy praca w gospodarstwie rolnym była dla tych osób pracą wyłączną, główną czy dodatkową.

W ocenie nakładów pracy w rolnictwie w ciągu roku ważnym zagadnieniem był wymiar czasu pracy, w jakim pracują osoby, tj. zarówno rodzinna siła robocza, jak i pozostali pracownicy. Analizę pracochłonności poszczególnych typów gospodarstw w pewnym stopniu utrudniał duży udział pracujących w niepełnym wymiarze czasu pracy. Dodatkowo m.in. w przypadku pracowników dorywczych, kontraktowych i pomocy sąsiedzkiej – bardziej istotny był łączny wkład pracy mierzony w godzinach, niż sama liczba osób pracujących (tym bardziej, że najczęściej była to praca zadaniowa, poszczególne osoby wymieniały się w ciągu roku, a wkład pracy każdej z tych osób mógł być różny). Dlatego też podstawą prowadzonej analizy były nakłady pracy wyrażone w umownych rocznych jednostkach pracy (z ang. Annual Work Unit – AWU), będących odpowiednikiem rocznego wkładu pracy osoby zatrudnionej w pełnym wymiarze czasu pracy (tj. po przeliczeniu pracujących w niepełnym wymiarze na pełne etaty).

Według danych PSR 2010 nakłady pracy na prowadzenie działalności rolniczej w gospodarstwach rolnych, w województwie łódzkim, wyniosły 172,6 tys. AWU (tj. 8,2% wartości dla kraju), z tego 170,8 tys. AWU w gospodarstwach indywidualnych, a 1,8 tys. AWU w pozostałych gospodarstwach.

W ramach gospodarstw indywidualnych dominowały nakłady pracy prowadzone wyłącznie siłami użytkownika i jego rodziny. Rodzinna siła robocza stanowiła 99,0% ogółu nakładów ponoszonych na prowadzenie działalności rolniczej (165,4 tys. AWU)¹. Relatywnie mniejszy udział dotyczył pracowników najemnych stałych - 1,7% (2,9 tys. AWU), pracowników dorywczych - 1,1% (1,9 tys. AWU), pomocy sąsiedzkiej - 0,3% (0,5 tys. AWU) oraz pracowników kontraktowych - 0,1% (0,1 tys. AWU).

¹ Należy wspomnieć, że liczba osób stanowiących rodzinną siłę roboczą (użytkowników i członków ich rodzin) zaangażowanych w prace w gospodarstwie rolnym w ciągu 12 miesięcy przed dniem referencyjnym spisu, wyniosła 346,1 tys. osób. Ponieważ część z tych osób pracowała w niepełnym wymiarze – to ostateczna wielkość nakładów pracy po przeliczeniu na pełnozatrudnionych była niższa – przeciętnie o 1/2 w przypadku użytkowników i ich współmałżonków i o 1/3 w przypadku pozostałych członków rodziny. Istotne w tym przypadku jest to, że w każdym gospodarstwie prowadzącym działalność rolniczą jest użytkownik, niezależnie od tego, w jakim wymiarze czasu pracuje, a zatem – z punktu widzenia pracochłonności produkcji – zasadnicza ocena powinna polegać na łączeniu informacji o nakładach pracy poszczególnych grup pracujących (użytkownik, współmałżonek, pozostałe osoby) - w ramach gospodarstwa lub typów gospodarstw. To zróżnicowanie wymiaru faktycznego czasu pracy jest jeszcze bardziej widoczne przy uwzględnieniu cech opisujących gospodarstwo rolne, m.in. powierzchni użytków rolnych, rodzaju prowadzonej produkcji (roślinna, zwierzęca i stopień specjalizacji), stopnia zmechanizowania gospodarstwa i wyposażenia w maszyny, a także – czy praca wykonywana w gospodarstwach była dla tych osób jedyną, czy też poszczególne osoby łączyły ją z inną pracą wykonywaną poza gospodarstwem rolnym lub też w gospodarstwie ale na rzecz działalności innej niż rolnicza.

Wykres 31. Pracujący i nakłady pracy w gospodarstwach rolnych

PRACUJĄCY		W GOSPODARSTWACH ROLNYCH		$\frac{X}{172,6}$		tys. osób		
NAKŁADY PRACY		W CIĄGU ROKU				tys. AWU		
GOSPODARSTWA INDYWIDUALNE							$\frac{X}{170,8}$	
Członkowie rodziny użytkownika		$\frac{342,8}{165,4}$		Pracownicy najemni		$\frac{X}{4,8}$		
						Pracownicy kontraktowi		
						Pomoc sąiedzka		
Użytkownicy	Współmałżonkowie użytkowników	Inni członkowie rodziny	Pracownicy najemni stali	Pracownicy najemni dorywczy				
$\frac{X}{82,5}$	$\frac{X}{47,2}$	$\frac{X}{35,7}$	$\frac{3,3}{2,9}$	$\frac{X}{1,9}$	$\frac{X}{0,1}$	$\frac{X}{0,5}$		
GOSPODARSTWA OSÓB PRAWNYCH I JEDNOSTEK ORGANIZACYJNYCH NIEMAJĄCYCH OSOBOWOŚCI PRAWNEJ							$\frac{X}{1,8}$	
Pracownicy najemni				$\frac{X}{1,5}$		Pracownicy kontraktowi		
						Pozostałe osoby ^a		
Pracownicy najemni stali		$\frac{1,6}{1,4}$		Pracownicy najemni dorywczy		$\frac{X}{0,1}$		
						$\frac{X}{0,0}$		
						$\frac{X}{0,3}$		

X - brak danych w osobach (jako pełnego odpowiednika danych w AWU).
^a Patrz "Uwagi metodyczne".

Wśród powiatów województwa łódzkiego najwyższy odsetek rodzinnej siły roboczej wystąpił w powiatach: opoczyńskim (99,0% ogółu pracujących w powiecie w gospodarstwach indywidualnych w AWU), pączęzańskim (99,0%) oraz bełchatowskim (98,9%), najmniejszy natomiast w Piotrkowie Trybunalskim (87,2%) i powiecie łódzkim wschodnim (88,6%).

W prowadzenie działalności rolniczej w gospodarstwach osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej zaangażowanych było 1,8 tys. osób w przeliczeniu na pełnozatrudnionych AWU, z czego 1,4 tys. AWU stanowili pracownicy najemni stali, tj. 79,7% ogółu.

Powiatami charakteryzującymi się największym odsetkiem pracujących (w przeliczeniu na AWU) w ogólnej wartości dla województwa łódzkiego były: kutnowski (18,0%) oraz skierniewicki (13,7%) i rawski (10,8%).

W wyniku m.in. zmniejszenia się, w porównaniu z 2002 r., liczby gospodarstw rolnych nastąpił spadek liczby użytkowników i ich współmałżonków pracujących w gospodarstwach rolnych w ciągu roku, zarówno w osobach fizycznych, jak i w przeliczeniu na pełne jednostki pracy (AWU). Liczba pracujących w przeliczeniu na pełnozatrudnionych użytkowników wynosiła w 2010 r. – 82,5 tys. AWU, podczas gdy w 2002 r. - 101,7 tys. AWU, natomiast pracujących współmałżonków w 2010 r. - 47,2 tys. AWU, a w 2002 r. - 53,7 tys. AWU. Zwiększyła się natomiast liczba pozostałych członków rodziny wnoszących swój wkład pracy w gospodarstwo rodzinne – do 35,7 tys. AWU w 2010 r. wobec 31,1 tys. AWU w 2002 r., uwzględniając różnice metodologiczne pomiędzy obu spisami².

Analizując gospodarstwa według powierzchni użytków rolnych, zauważyć można, że ich rozdrobnienie agrarne przekłada się na strukturę ludności wnoszącej jakikolwiek wkład pracy w gospodarstwo rolne w ciągu roku. Jak już wcześniej wspomniano w województwie łódzkim 52,6% gospodarstw miało powierzchnię użytków rolnych nieprzekraczającą 5 ha, a udział gospodarstw o powierzchni użytków rolnych 15 ha i więcej stanowił 8,4%. Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach prowadzących działalność rolniczą wyniosła 6,87 ha, w tym w gospodarstwach indywidualnych 6,73 ha (przy średniej wielkości dla Polski odpowiednio 7,95 ha i 7,09 ha). W gospodarstwach prowadzących działalność rolniczą o powierzchni do 5 ha użytków rolnych – ulokowane było 35,6% ogólnej liczby pracujących w przeliczeniu na pełnozatrudnionych w ciągu roku, a w gospodarstwach o powierzchni 15 ha i więcej ich udział wynosił 18,0% i w głównej mierze była to praca użytkownika, współmałżonka oraz innych członków rodziny użytkownika.

² W PSR 2010 w ramach rodzinnej siły roboczej uwzględniono także członków rodziny użytkownika gospodarstwa rolnego, wnoszących wkład pracy w gospodarstwo rolne w ciągu roku (bez wynagrodzenia), którzy nie mieszkali z użytkownikiem bądź mieszkali razem, ale nie tworzyli z nim wspólnego gospodarstwa domowego. W PSR 2002, ze względów organizacyjnych wynikających z połączenia PSR i NSP – zalecano, aby osoby te były traktowane jak pracownicy najemni.

Na uwagę zasługuje również fakt, że w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych 50 ha i więcej, rosła liczba zatrudnionych pracowników najemnych. Oznaczać to może, że nie wystarczały już zasoby rodzinnej siły roboczej.

Praca przy produkcji rolnej w indywidualnych gospodarstwach rolnych deklarowana była przede wszystkim przez użytkowników gospodarstw (49,9%). Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku określenia osoby kierującej gospodarstwem, w województwie łódzkim – 95,5% użytkowników to jednocześnie pracujący i kierujący własnym gospodarstwem rolnym. Na 143,4 tys. gospodarstw indywidualnych aż 136,9 tys. z nich kierowanych było przez użytkowników. Współmałżonka użytkownika jako osobę kierującą wskazano w 4,2 tys. gospodarstw (3,0% ogółu), a innego członka rodziny w 1,9 tys. (1,4%). Najmniejszy odsetek kierujących gospodarstwem rolnym stanowiły osoby spoza rodziny (pracownicy najemni) – 0,3 tys., tj. 0,2%.

W łódzkim wśród kierujących gospodarstwem rolnym zdecydowaną większość stanowili mężczyźni (69,5%, w Polsce 66,9%), w tym w wieku 40-64 lata (65,6% kierujących mężczyzn). Najczęściej kierujący legitymowali się wykształceniem zasadniczym zawodowym (39,5% ogółu kierujących, przy średniej wielkości dla kraju 38,6%) oraz średnim zawodowym (22,8%, wobec 24,0% w Polsce). Wśród kierujących 45,3% posiadało wykształcenie rolnicze, podczas gdy przeciętnie w kraju odsetek ten wyniósł 41,0%. Analizując gospodarstwa ze względu na liczbę lat prowadzenia gospodarstwa przez osobę kierującą, wyraźnie widać, że przeważają te kierowane przez okres 11 lat i więcej (69,0% ogółu, a w Polsce 68,9%), a najmniejszy odsetek stanowią te poniżej 1 roku (2,1%, tj. tyle samo co przeciętnie w kraju).

Pośród członków rodziny użytkownika – 342,8 tys. osób – pracujący w gospodarstwie mężczyźni stanowili 54,7% (187,6 tys.), a kobiety 45,3% (155,1 tys.). Zarówno mężczyźni, jak i kobiety użytkowali najczęściej gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych powyżej 5 ha – 53,7% ogółu mężczyzn, a wśród kobiet odsetek ten wyniósł 53,1%.

Wśród użytkowników pracujących w swoich gospodarstwach rolnych osoby w wieku 45-54 lata stanowiły 31,1%, a 7,8% pracujących użytkowników przekroczyło 65 rok życia. Najmłodszy użytkownicy (do 24 lat) stanowili zaledwie 1,3% wszystkich pracujących.

Zdecydowanie młodszy od użytkowników, a także ich współmałżonków, byli pozostali członkowie rodzin pracujący w gospodarstwach rolnych, wśród których tylko 38,4% ogółu pomagających przekroczyło 44 rok życia (wśród użytkowników odsetek ten wyniósł 84,1%, a współmałżonków 83,8%).

Na ogólną liczbę 342,8 tys. członków rodziny pracujących w swoich rodzinnych gospodarstwach rolnych dla 216,8 tys. była to jedyna praca (63,3%), dla 115,4 tys. praca w gospodarstwie była tylko dodatkową do innej wykonywanej (33,7%), a 10,5 tys. pracowało głównie w gospodarstwie i dodatkowo poza gospodarstwem (tj. 3,1%).

**Plan wydawniczy publikacji Urzędu Statystycznego w Łodzi
prezentujących wyniki spisów powszechnych:**

NARODOWY SPIS POWSZECHNY LUDNOŚCI I MIESZKAŃ 2011

- Raport z wyników w województwie łódzkim. Łódź 2012
- Ludność w województwie łódzkim. Stan i struktura demograficzno-społeczna
- Aktywność ekonomiczna ludności w województwie łódzkim
- Zamieszkane budynki w województwie łódzkim
- Mieszkania w województwie łódzkim
- Migracje wewnętrzne i zagraniczne ludności w województwie łódzkim

POWSZECHNY SPIS ROLNY 2010

- Raport z wyników województwa łódzkiego. Łódź 2011
- Charakterystyka gospodarstw rolnych w województwie łódzkim. Łódź 2012

Zapraszamy do zapoznania się z szeroką ofertą wydawniczą
znajdującą się na stronie internetowej Urzędu <http://www.stat.gov.pl/lodz>,
gdzie prezentowane są w formie elektronicznej
publikacje, komunikaty oraz tematyczne informacje sygnałowe.

Zamówienia realizuje Urząd Statystyczny w Łodzi
ul. Suwalska 29, 93-176 Łódź tel. (42) 683-92-96, FAX (42) 684-48-46